STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00927

VUNDER MAYSES FUN ALTN PROG

David Ignatoff

Permanent preservation of this book was made possible by
Dr. Harry & Yetta Shragg
in honor of
Lily Rebecca Samuels-Shragg & Shira Helene Samuels-Shragg

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דוד איגנאַטאָוו

וואונדער מעשות פון אַלטען פראַג

באַצירט פון ב. קאַפּמאַן

פאַרלאַג „אַמעריקא“

פֿאַרלאַג אַמעריקאַ

Copyright, 1920
by
Farlag America

איך נעם אַ הויפען שמות און פון מיין אטעם פליהט זיך דער שטויב פאַנאַנדער, עס פאַלט אַוועק דאָס מיסט, עס בלייבען בלויז די קערנער. איך קלייב אָפּ עטליכע פון זיי, פלאַנץ זיי איבער, וואַרים זיי מיט מיינע בליקען, ביז זיי גיבען שפּראָצונג, ביז זיי נעמען זיך צייטיגען און גיבען פרוכט.

וואונדער
מעשות
פון
אַלטען
פּראָג

אינהאַלט
אין לבנה לאַנד
אין לאַנד פֿון
רייניקייט
די סלכה שבת
דער קריג פֿון דעם לאַנד פֿון
שבת מיט דעם לאַנד
פֿון וואָך

אין לכנה לאור

א.

אין דער שטאָט פּראג איז אמאָל געווען א גרויסער רב. דער רב איז געווען א גרויסער צדיק, און ווען ער פלעגט מחדש זיין די לבנה, פלעגען זיינע אויגען לייכטען מיט א גרויסער לויטערקייט, און זיין הויכער שטערען און זיין זילבערנע באָרד פלעגען פינקלען אין דער נאכט מיט אזא כשוף־ליכט, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מיילען, ווייל ער איז געווען א גרויסער צדיק און א גרויסער בעל מופת.

איינער פון די פּראגער אידען, וואָס האָט זעהר שטארק ליב געהאט צו זיין אינאיינעם מיט'ן רב ביי קידוש לבנה, איז געווען בערעל פּראגער — א דארער איד, א סוחר, וואָס פלעגט אויס... וועלטען.

איינמאָל האָט געטראָפען, אז בערעל איז אוועק ערגעץ אין דער וויטער וועלט אויף אזוי לאנג, אז מען האָט געמיינט, אז ער איז ערגעץ פארפאלען געוואָרען, צי חלילה דערטרונקען געוואָרען. נאָר ווען דער רב איז זיך אמאָל געשטאנען אין אָנהויב־חודש'־דיגער לבנה נאכט אין מיטען מארק און האָט אינאיינעם מיט א גרויסער עדה אידען מחדש געווען די לבנה, האָבען אלע מיטאמאָל אויפגעהויבען די אויגען און דערזעהן — א מענש פליהט איבער'ן הימעל!...

דאָס איז פונקט געווען ביי די „שלום עליכם'ס".

האָט דער רב אויפגעהויבען זיין ליכטיגען פנים און אויס־געשריען צום פליהענדיגען מענשען:

— שלום עליכם!

האָט דאָס דעם מענשען גלייך גענומען ציהען אראָפּ, און ער איז אראָפּגעפאַלען כמעט צום רב אין די הענט אריין. און אלע האָבען מיט שרעק דערזעהן, אז דאָס איז בערעל פראַגער, דער דארער איד, דער סוחר.

ב.

בערעל פּראגער איז זיך געהאט געבאָרען איבער'ן ים מיט סחורה, וואָס ער האָט איינגעהאנדעלט אין ווייטע לענדער.

איין אויפדערנאכט איז ער אזוי געשטאנען אויף דער שיף און געקוקט, ווי די פולע לבנה הויבט זיך אויף פון דעם מיטען ים, — ווי דער גאנצער ים נעמט אלץ ווערען העלער און ליכטיגער, אזוי ווי מיליאָנען אויגען וואָלטען זיך אין אים פאנאנדערגעעפענט. — און אזוי, אז אַלע וואסערען פון דעם ים האָבען אויפגעשיינט מיט אזא גרויסען און ליכטיגען כח, ווי זיי וואָלטען מיטאמאָל אלע אינאיינעם גענומען זינגען שירה צו גאָט, צו דער נאכט און צום הימעל.

פאלט דערביי בערלען איין:

— אָט ערשט איצט קאָן מען פארשטעהן די שעהנקייט פון אונזער רב ביי קידוש לבנה!... ווייל עס איז דאָך, ווי דאָס גאנצע איצטיגע ליכט פון דעם אויפגעשיינטען ים וואָלט אין זיין פנים געלעגען...

און דערביי האָט זיך בערלען זעהר שטארק גענומען בענקען נאָכ'ן רב און נאָך זיין שטאָט פּראג.

האָט ער זיך גענומען טרייסטען דערמיט, וואָס ער וועט, מיט גאָטס הילף, אינגיכען קומען אהיים, און צו דעם נייעם קידוש לבנה וועט ער שוין איה"ש זיין אינאיינעם מיט די אנדערע פּראגער אידען לעבען דעם רב זייערען.

האָט זיך אָבער אינמיטען דערינען ווייט ארויף, צווישען

הימעל און וואסער באוויזען א וואָלקען, און נאָך דעם וואָלקען נאָך איינער און נאָך איינער, ביז די לבנה איז פארשטעלט געוואָרען, ביז דער הימעל און די נאכט זענען געוואָרען פינסטער און שווארץ, ביז דער ים איז מיטאמאָל געוואָרען ווילד און וויסט און בייז, ווי מען וואָלט אים פלוצלונג אלע זיינע ליכטיגע אויגען אויסגעשטאָכען. און ער האָט זיך צערייצט מיט אזא העלישען כעס, אז ער האָט גענומען אויפשלאָגען זיינע כוואליעס אין טויזענטער איילענדיגע חילות, אין טויזענטער מחנות ווילד צעשראָקענע פערד מיט שוימיגע ווייסע גריוועס. און די ווייסע וואסער חילות און וואסער פערד זענען מיט גרויס צאָרען געשפרונגען איינע אויף די אנדערע און עס איז פון זיי מיט אמאָל געוואָרען שרעקליך שרייענדיגע בערג, וואָס האָבען זיך גענומען הויבען ווי ריזיגע גלעזערנע פאַלאַצען און זענען גלייך צעבראָכען געוואָרען אין ווייסען שטויב.

און אזוי האָט זיך דער ים מיטאמאָל גענומען ווילד טראָגען פון איין עק הימעל ביז'ן צווייטען. און די שיף האָט ווי א שפענדיל גענומען פליהען און שפרינגען איבער די רוקענס פון די וואסער מחנות. און אזוי פון איין וואסער מחנה צו דער צווייטער, ביז זי איז צעטרייסעלט און צעבראָכען געוואָרען אין שטיקער, און אלע מענשען, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן שיף, זענען אריינגעפאלען אין ים אריין.

בערעל פראגער האָט אָבער די גאנצע צייט אלץ ניט אויפגעהערט צו טראכטען, אז אים וואָלט זיך זעהר וועלען כאָטש נאָך איין מאָל שטעהן מיט'ן רב ביי קידוש לבנה. האָט אים דערפאר גאָט געהאָלפען, און ער האָט זיך אָנגעכאפט אָן א ברעט. אָן דעם ברעט האָט זיך אָנגעכאפט נאָך איינער. דאָס איז געווען א גרויסער, גראָבער טערק. האָט דער שטורעם זיי אזוי לאנג געטראָגען איבער דעם פארשוימטען ים, ביז ער האָט זיי ארויסגעוואָרפען אויף א וויספע.

ג.

ליגען זיך אזוי צוויי נאַסע מענשען אויף דער וויספּע — דער גרויסער, גראָבער טערק און דער קליינער, דארער בערעל.

בערעל טראַכט:

— נו. וואָס וועט זיין?...

און דער טערק טראַכט גאָרניט.

זאָגט בערעל צום טערק:

— א יאָ, מיר האָבען א גרויסען גאָט?

זאָגט דער טערק א צעשראָקענער:

— אַ?... וואָס?...

זאָגט בערעל:

— וואָס הייסט „אַ? וואָס?" — זעהסט דאָך. אָט האָט ער אונז געשענקט דאָס לעבען.

זאָגט דער טערק א צעשראָקענער.

— נו, וואָס וועט איצטער זיין?...

— ענטפערט בערעל:

— וואָס הייסט „וואָס וועט איצטער זיין?" — קום, ווען מיר זוכען!

געהען זיי אזוי ביידע ארום א טאָג און א נאכט, און נאָך א טאָג, און נאָך א נאכט, און זיי זענען שוין ביידע גוט הונגעריג און מיד, און זיי קאָנען זיך נאָך אליץ ניט דערשלאָגען צו א מענשליכען ישוב.

ערשט אויפ'ן דריטען פארנאכט הויבען זיי מיטאמאָל אויף

זייערע אויגען און דערזעהען פון דער ווייטען, אז אין איין זייט פון דער ווילדער ווייסע זעצט זיך די גרויסע זון, אין דער צווייטער זייט ווייסע הויבט זיך אויף די גרויסע לבנה, און אין מיטען, צווישען דער אויפגעהענדער לבנה און דער אונטערגעהענדער זון, שטעהט א פאסטוך מיט א טשערעדע שאָף. — —

דערפרעהען זיי זיך ביידע און לאָזען זיך גלייך אנטקעגען דעם פאסטוך מיט דער טשערעדע.

ווי נאָר אָבער זיי קומען אָן נאָהענט, דערזעהען זיי, אז דער פאסטוך איז א זעהר הויכער מענש, און אז ער האָט נאָר איין אויג, און דאָס אויג שטעהט ביי איהם אויפ'ן סאמע מיטען שטערען...

האָבען זיי זיך פאר אים דערשראָקען, ווייל זיי האָבען דאָך גלייך דערזעהן, אז דאָס איז א ווילדער ריז, א רוצח.

און זיי האָבען אודאי געוואָלט אנטלויפען.

לאָזט זיי שוין אָבער דער ריז ניט אנטלויפען, נאָר ער נעמט זיי אריין צווישען זיינע שאָף און האַלט זיי דאָרט ביז עס ווערט נאַכט.

און אז עס איז געוואָרען נאַכט, האָט דער ריז גענומען פארטרייבען זיינע שאָף, האָט ער זיי אויך פארטריבען אינאיינעם מיט די שאָף אין א גרויסען הויף מיט א הויכען פארקאַן און האָט הינטער זיך פארשלאָסען דעם טויער...

טראַכט בערעל:

— נו, וואָס וועט איצטער זיין?..

און דער טערק טראַכט גאָרניט.

און דער ריז מיט'ן איינציגען אויג אין מיטען שטערען נעמט זיך ביי דעם שיין פון דער לבנה פאנאַנדערלעגען א גרויס פייער.

און ווען דאָס פייער ברענט זיך פאַנאַנדער, נעמט דער ריז זיין שפיז אין האַנט און געהט צו צו בערלען און גיט אים א טאַפּ.

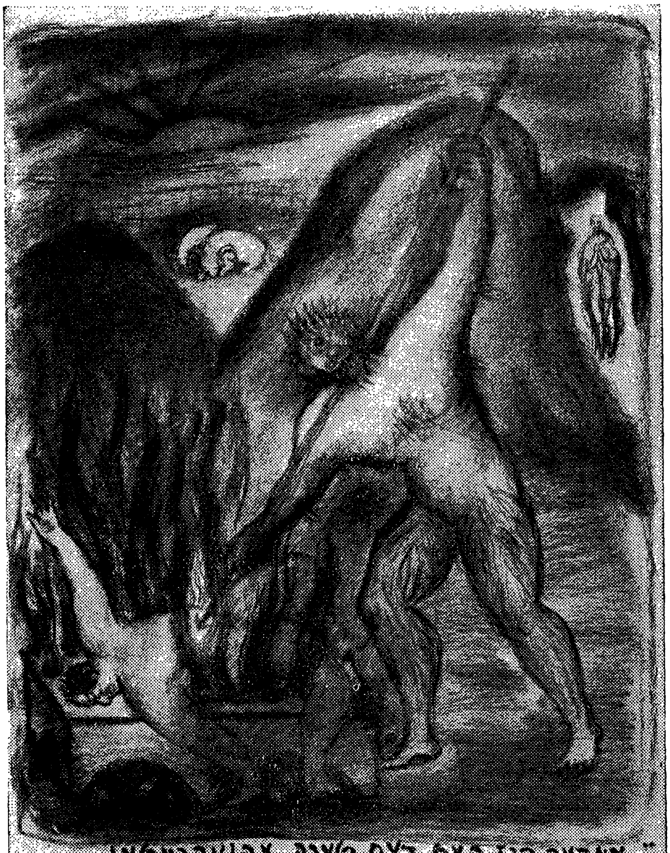

„אונדער ריז האט דעם טערק אפגעבראכן,

— זעהט ער, אַז בערעל איז דאַר, הויט און ביין, לאָזט ער אים אָפּ און געהט צו צום טערק און גיט אים אַ טאַפּ. — זעהט ער, אַז דער טערק איז פעט און רויט — שטעכט ער אים אריין דעם שפּיז אין בויך און לעגט אים אויפ'ן פייער בראָטען.

און דער ריז האָט דעם טערק אָפּגעבראָטען, און האָט אים אויפגעגעסען און האָט פארטרונקען מיט א פאס וויין, און האָט זיך געלעגט שלאָפען.

ד.

און אז בערעל האָט דערזעהן, אַז פון דעם טערק זיינען שוין אפילו די ביינער ניט געבליבען, איז אויף אים אָנגעפאַלען א גרויסער שרעק.

זיצט ער אזוי צווישען די שאָף און טראַכט:

— סטייטש, איך האָב דאָך אין דער היים א ווייב מיט קינ־דער, וואָס וועט פון זיי איצטער ווערען! ?... און דערצו ווילט זיך מיר דאָך אזוי שטארק כאָטש נאָך איינמאָל זעהן אונזער היי־ליגען רב ביי קידוש לבנה...

און ווי נאָר בערעל טראַכט אזוי, קומט אים אין קאָפּ אזא רעיון:

— אזוי ווי דער ריז האָט זיך אָנגעגעסען און אָנגעטרונקען מיט אזוי פיעל וויין, שלאָפט ער דאָך איצט געשמאַק, איז צו וואָס זאָל איך, בערעל פּראַגער, איצט זיצען צווישען די שאָף, ווי א באָק, און וואַרטען, ביז ער וועט זיך אויפכאַפּען און וועט מיך אויך אָפּ־בראָטען ? !...

און בערעל האָט זיך מיטאמאָל אויפגעהויבען פון צווישען די שאָף און איז צוגעגאַנגען און האָט אָנגענומען דעם ריז'ס שפּיז און האָט אים אריינגעלעגט אין דעם ברענענדיגען פייער.

און ווען די שפּיז איז געוואָרען שטאַרק רויט, האָט ער זי ארויסגענומען פון דעם פייער. די שפּיז האָט געברענט אין זיינע הענט, ווי אן אָנגעצונדענע. און ער האָט דערביי אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דער לבנה און אזוי געזאָגט:

— גאָטעניו, איך בין בערעל פּראגער. איך האָב דאָך אזוי פיעל מאָל מחדש געווען דיין לבנה אינאיינעם מיט אונזער הייליגען רב, און איך וויל זי אויך ווייטער מחדש זיין. העלף מיר נאָר איצט פון די הענט פון דעם ריז, דעם רוצח מיט׳ן איין אויג אין שטערען, וואָס האָט ליב צו עסען געבראָטענע מענשען!

און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אָפּגעזאָגט, האָט ער זיך גלייך דערפיהלט זעהר שטארק, און ער האָט אָנגענומען די שפּיז און האָט איר צעגליהטען שפּיץ אריינגעשטאָכען אין דעם ריז׳ס אויג.

האָט זיך דער ריז אויפגעכאפּט מיט א גרוים געשריי און זיך גענומען ארומלויפען איבער׳ן הויף צו כאפּען בערלען.

בערעל אָבער האָט זיך באהאלטען צווישען די שאָף. און דער ריז איז דאָך שוין געווען בלינד, האָט ער אים ניט געקאָנט זעהן.

ווען דער ריז האָט דערפיהלט, אז ס׳איז שלעכט, איז ער געפאלען אויף א המצאה, — ער איז צוגעגאנגען און האָט געעפענט דעם טויער און גענומען ארויסלאָזען די שאָף.

די שאָף האָט דער בלינדער רוצח ארויסגעלאָזען אייכציגווייז, און אליין איז ער די גאנצע צייט געשטאנען לעבען טויער און געטאפּט מיט זיינע גרויסע הענט אין דער לופט איבער די שאָף, כדי טאָמער קומט אינאיינעם מיט די שאָף אויך אָן בערעל, זאָל ער אים קאָנען כאפּען און דערווארגען.

דערזעהט בערעל, אז ס׳איז שלעכט. הויבט ער אויף זיינע הענט צום הימעל:

— סטייטש, גאָט, דו האָסט מיר געהאָלפען ביז איצט, טאָ העלף־זשע מיר אויך ווייטער!

און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אָפּגעזאָגט, אזוי איז אים גלייך געקומען אין קאָפּ אזא רעיון:

— די שאָף זענען דאָך זעהר גרויסע, און זיי זענען באוואק־סען מיט לאַנגע האָר!...

און בערעל נעמט און לעגט זיך ארונטער אונטער דעם בויך פון א גרויסער שאָף און האַלט זיך אָן אין אירע לאַנגע האָר, און ער נעמט מיט זיך מיט די ריזען שפּיז און א ברויט צום עסען.

געהט די שאָף און טראָגט אים ארויס פון טויער אינאיינעם מיט'ן ברויט און מיט'ן שפּיז.

און אַז בערעל פּראגער איז ארויס פון טויער, האָט ער זיך אויפגעכאַפּט אויף די פיס און האָט גענומען לויפען, וואוהין נאָר די אויגען האָבען געטראָגען.

ה.

אָבער ווי נאָר בערעל איז אזוי געלאָפען פון דעם ריז, מיט'ן שפּיז אין איין האנט און מיט'ן ברויט אונטער דער אנדער האנט, האָט ער דערזעהן פון דער ווייטען, ווי עס לויפט א קלאָר ווייסע שאָף, און נאָך איר יאָגט זיך נאָך א ווילדער פּאַנדול.

דער פּאַנדול האָט געהאט א קאָפּ פון א חזיר און הערנער פון אן אָקס. און א פייער האָט געזעצט פון זיין ווילדען מויל און פון זיינע ווילדע נאָזלעכער.

דער פּאַנדול איז שווארץ און פינסטער, און די שאָף איז ווייס, אזוי ווייס, אז אַזאַ ווייסקייט האָט מען נאָך גאָר אויף דער וועלט ניט געזעהן. און דער פּאַנדול וויל ניט אנדערש, ווי פארצוקען די קלאָר־ווייסע שאָף...

איז בערעל געבליבען שטעהן און גענומען קוקען צו דער שאָף מיט שרעק, — ווייל אָט, אָט — און דער פּאַנדול וועט אָניאָגען די שאָף.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראגער האָט אזוי גענומען קוקען צו דער שאָף, האָט די שאָף אים דערזעהן...

און אז די שאָף האָט אים דערזעהן, האָט זי גלייך גענומען לויפען צו אים, און דער בייזער פּאַנדול נאָך איר.

זעהט בערעל, אז ס'איז שלעכט, ווייל דער פּאַנדול וועט קומען אהער, וועט ער מן הסתם צערייסען אי די שאָף, אי אים. נאָר ער מאכט ביי זיך אָפּ:

— מילא, וואָס עס וועט זיין, וועט זיין! איך האָב דאָך ביי

זיך אין האנט א שפּיז און אין הימעל א גאָט. און אויף דער ווייסער שאַף איז דאָך טאקע א גרויס רחמנות.

און ווי נאָר בערעל פּראגער טראכט אזוי, איז די שאַף שוין ניט ווייט פון אים. און איידער וואָס־ווען, האָט די שאַף גענומען לויפען אין א ראָד ארום בערלען. און ווי נאָר די שאַף האָט פארענדיגט איר ראָד, אזוי איז ארום בערלען געוואָרען א גרויסער שיינענדיגער רינג. דעמאָלט איז די ווייסע שאַף גלייך אריינגעלאָפען אין רינג און האָט זיך אוועקגעלייגט לעבען בערלען...

אז דער שווארצער פּאנדול האָט דאָס דערזעהן, איז זיין כעס געוואָרען אזוי גרויס, אז די שטיקער פייער פון זיין מויל און פון זיינע נאָזלעכער האָבען גענומען שלאָגען אין גרויסע פלאמען. ווי נאָר אָבער די פלאַמען זענען אָנגעקומען צום ווייסען רינג, וואָס ארום בערלען און דער שאַף, האָבען זיי אויפגעהערט צו ברענען...

און דער שווארצער פּאנדול איז געקומען ביז צום ווייסען רינג און האָט גענומען ארומלויפען ארום דעם רינג א בייזער און שרייענדיגער. ער האָט געקריצט מיט די ציין און געריסען די ערד אונטער זיך. דעם רינג אָבער האָט ער ניט געקאָנט אריבער...

און אז דער פּאנדול האָט דערזעהן, אז ס'איז שלעכט, האָט ער זיך א צערייצטער אוועקגעשטעלט לעבען רינג אנטקעגען בערעל פּראגער און גענומען בייז רעווען און שרייען, אז בערעל זאָל אים ארויסגעבען די ווייסע שאַף, ווייל שוין זעהר פיעל יאָרען, ווי ער יאָגט זיך נאָך דער ווייסער שאַף און קאָן זי ניט כאפּען; היינטיגע נאכט וואָלט ער זי געוויס געכאפּט, ווען ניט ער, — בערעל פּראגער.

זאָגט צו אים בערעל:

— בייזער פּאנדול! דיין שרייען איז אומזיסט. איך וועל דיר די שאַף ניט געבען, ווייל איך זעה דאָך שוין איצט באשיינפּערליך, אז מיר איז באשערט צו באשיצען די שאַף; און דו,

בייזע חיה, זעהסט דאָך שוין אַליין, אַז די שאָף באַשיצט אויך מיך, ווייל איבער דעם רינג, וואָס זי האָט געמאַכט ארום מיר, קאָנסטו אויך צו מיר ניט צוקומען.

גענומט דער פּאַנדול נאָך העכער שרייען און נאָך בייזער רייסען די ערד אונטער זיך. און ער טשירעט אויס זיינע שרעקליך־גרויסע ציין, און ער זאָגט:

אויב דו גיסט מיר ניט ארויס די שאָף, וועל איך דאָ בלייבען שטעהן לעבען רינג אזוי לאַנג, ביז דו וועסט שטאַרבען.

זאָגט בערעל צום פּאַנדול:

— זיי וויסען, אַז איך הייס בערעל פּראַגער. און איך שרעק זיך נאָר פאַר גאָט אין הימעל. און דו, בייזער פּאַנדול, געה בעסער אוועק פון דאַנען און לאָז די שאָף צורוה, ווייל אויב ניט, איז זעהסטו אָט די שפּיז. דאָס איז די שפּיז פון דעם גרויסען ריז, וואָס האָט געהאט בלויז איין אויג אין קאָפּ, און איך האָב אים דאָס איינציגע אויג זיינס מיט אָט דער שפּיז אויסגעשטאָכען. איצט, זעהסטו, איז די שפּיז אין מיינע הענט.

ווי נאָר דער פּאַנדול האָט דערהערט אזוינע רייד און דער־זעהן די שפּיז, האָט ער זיך גלייך דערשראָקען און זיך גענומען בעטען:

— איך בין הונגעריג, איך בין הונגעריג!

זאָגט בערעל צום פּאַנדול:

— אויב דו ביזט הונגעריג, טאָ נאַ דיר א שטיק פון מיין ברויט.

ענטפערט דער פּאַנדול:

— ניין, ניין! מיין הונגער איז ניט פאַר קיין אַנדער זאַך, נאָר פאַר דער ווייסער שאָף!...

זאָגט בערעל פּראַגער:

— א, וויבאַלד אזוי, — טאָ נאַ!!

און ער גיט צו אים א וואָרף די גרויסע שפּיז.

איז דער ווילדער פּאַנדול גלייך אויפגעשפּרונגען אין דער לופטען פאר שרעק און האָט זיך גענומען לויפען אין דער נאכט, וואוהין די אויגען האָבען אים געטראָגען.

אָבער וואוהין דער פּאַנדול האָט געלאָפען, איז אים די שפּיז אליץ נאָכגעפלויגען... און אזוי לאנג און אזוי ווייט ווי בערעל פּראגער׳ס אויגען האָבען געקאָנט קוקען אין דער נאכט, האָבען זיי אליץ געזעהן, ווי דער פּאַנדול לויפט אום א ווילדער פון שרעק, און די שפּיז לויפט אליץ נאָך נאָך אים...

ווען בערעל פּראַגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, איז די ווייסע שאָף שוין געווען ווייט פון אים.

ז.

האָט בערעל פּראגער נאָכדעם געדאנקט גאָט, וואָס ער האָט אים געהאָלפען ראטעווען די ווייסע שאָף, און האָט זיך געלאָזט געהן.

און אזוי איז ער נאָכדעם געגאנגען א נאכט און א טאָג, ביז אויף מאָרגען פארנאכט, ווען עס איז אים אויסגעגאנגען דאָס לעצטע שטיקעל ברויט, האָט ער פאר זיך דערזעהן א גרויסען פּאלאץ.

געהט בערעל צו צום פּאלאץ, גיט א קלאַפּ אין טיר און טויער, עפענען זיי זיך אויף. געהט ער אריין אינעווייניג און דערזעהט, אז ס'איז זעהר א רייכער פּאלאץ, פול מיט רייכע כלים, וואָס זיי־נען געמאכט פון גאָלד און זילבער. אָבער קיין לעבעדיגער מענש איז אין פּאלאץ ניטאָ...

טראכט ביי זיך בערעל:

— וואָס הייסט? פאר וואָס איז דאָ קיינער ניטאָ?

און ער טראכט:

דאָס איז געווען א נעסט פון גזלנים, וואָס קומען זיך אהער צונויף אין מיטען נאכט און באהאלטען דאָ זייערע אוצרות. דער־פאר איז דאָ איצט קיינער ניטאָ.

און ער טראכט:

זאָל איך בלייבען דאָ, קאָנען זיי מיך נאָך הרג'נען. זאָל איך ווייטער לויפען, ווייס איך ניט, וואוהין. און אויב זיי טרעפען מיך אָן אין מיטען פעלד, הרג'ענען זיי מיך דאָך סיי־ווי־סיי, און

מיר בין איך אויך; וואָלט דאָך געווען בעסער, איך זאָל זיך דאָ אויסבאַהאַלטען ביז איבערנאַכט, און אויף מאָרגען, ווען קיינער וועט דאָ ווידער ניט זיין, וועל איך מיר געהן ווייטער.

און ווי ער טראַכט אַזוי, דערזעהט ער פאַר זיך אַן אויוועו. נעמט ער און קריכט אַרונטער אונטער'ן אויווען און פאַרמאַכט דאָס טירעל אַזוי, אַז ער זאָל קאָנען זעהן, וואָס עס וועט דאָ פאָר־קומען ביי דער נאַכט.

איז ווי בערעל פּראַגער ליגט זיך אַזוי אונטער'ן אויווען און קוקט אַרוים אויפ'ן רייכען פּאַלאַץ, דערזעהט ער, ווי פאַר'ן פענ־סטער געהט אויף די לבנה. און ווי נאָר די לבנה איז אויפגעגאַנ־גען, אַזוי האָט זיך מיטאַמאָל דערהערט דאָס קומען פון גרויסע חיילות און דאָס שפּילען פון גרויסע מוזיק קאַפּעליעס. און גלייך נאָכדעם האָבען די חיילות גענומען אָנפילען די נאַכט מיט הילכיגע געשרייען:

דער מלך קומט אַהער!
דער מלך קומט אַהער!
עס לעבט דער מלך!
דער מלך לעבט!

האָבען זיך די מוזיק קאַפּעליעס דערויף צעשפּילט נאָך פרעה־ליכער און זענען צוגעקומען נאָר נאָהענט צום פּאַלאַץ...

פאַלט דערביי אויף בערלען אַן אַזא שרעק, אַז ער קאָן אין זיך קוים איינהאַלטען די נשמה.

און דערווייל צינדען זיך אין פּאַלאַץ מיטאַמאָל אָן אַ סך ליכט. און אַלע זילבערנע און גאָלדענע כלים שיינען זיך זעהר שטאַרק פאַנאַנדער. און עס צעעפענען זיך די טירען, און עס קומט אַריין דער מלך, און עס קומען אַריין זעהר פיעל הארען. און די הארען זעצען אַרויף דעם מלך מיט גרוים כבוד אויף אַ גרויסען גאָלדענעם שטול, און דער מלך זאָגט:

— ווער עס האָט עפּעס א קלאָג אָדער א משפּט, זאָל צוקומען פאַר מיר, דען איך וועל אַלעמען ענטפּערען!

זענען א סך מענשען צוגעקומען און האָבען זיך פאַר אים גע־קלאָגט און האָבען זיך פאַר אים געלאָדען. און ער האָט זיי אַלע־מען זעהר גוט געענטפערט. און עס איז זיי אַלעמען זעהר וואויל געפעלען, און זיי האָבען זעהר שטארק געלויבט און גערימט דעם מלך.

און אזוי האָט זיך דאָס געצויגען ביז האַלבער נאַכט.

ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האַלבע נאַכט, אזוי האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן.

און ווי נאָר דער האָן האָט א קרעה געטאָן, זענען לעבען מלך מיטאמאָל, ווי פון אונטער דער ערד, אויסגעוואקסען צוויי גרויסע גבורים. און די גבורים האָבען גלייך אָנגעכאַפּט דעם מלך און אים צעריסען אין שטיקער...

און אין פּאַלאַץ איז נאָכדעם קיינער ניט געבליבען. גלייך ווי עס וואָלט דאָרטען נאָר פון פריהער קיינער ניט געוועזן. און די ליכט זענען מיטאמאָל אויסגעלאָשען געוואָרען. נאָר דער שיין פון דער לבנה און פון די זילבערנע און גאָלדענע כלים איז איבער דעם פּאַלאַץ פאַרבליבען.

טראַכט זיך ביי זיך בערעל פּראַגער:

— וואָס זאָל דאָס אַלץ באַטייטען?...

און ער מאַכט ביי זיך אָפּ, אַז ס'איז כדאי אויף א טשיקאַ־וועס צו פאַרבלייבען דאָ נאָך אויף א נאַכט און זעהן, וואָס אדרבה וועט דאָ פאָרקומען אין דער אנדערער נאַכט?

און ער טראַכט:

— ממה נפשך! — האָט מיר שוין יאָ גאָט באַשערט צו זעהן

וואונדער — טאָ לאָמיך זעהן. און ווייטער, איז דאָך גאָט א טאטע. אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, איך זאָל דאָס אלץ זעהן, כדי איך זאָל דאָס נאָכדעם קאָנען דערצעהלען פאר'ן רב און פאר אלע אידען פון אונזער שטאָט.

ז.

און אז עס איז געקומען די צווייטע נאכט, איז ווי נאָר די לבנה האָט זיך באוויזען פאר די פענסטער פון דעם פּאַלאַץ, אזוי האָט זיך גלייך ווידער דערהערט דאָס אָנקומען פון גרויסע חיילות און דאָס שפּילען פון גרויסע מוזיק קאַפּעליעס. און ווידער האָבען זיך אָנגעצונדען א סך ליכט אין דעם פּאַלאַץ און מען האָט אריינ־געפירט דעם מלך מיט גרוים כבוד, און ער האָט זיך געזעצט אויף זיין שטול און האָט געענטפערט אלעמענם בקשות. ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האלבער נאכט, אזוי האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן, און צוויי גרויסע גבורים זענען גלייך צו־געלאָפען און האָבען אָנגעכאַפּט דעם מלך און האָבען אים צעריסען אויף שטיקער.

טראַכט ביי זיך בערעל פּראַגער:

— טע־טע־טע! אויב שוין יאָ אזוי, אויב אזוי לאַנג ווי ער איז מלך, הערט ער אוים אלעמענס בקשות, און מען פּאַלגט אוים זיינע באפעלען, איז צו וואָס זאָל איך דאָ ליגען אונטער׳ן אויווען? א־מער וועל איך דאָ בעסער אָפּוואַרטען נאָך א טאָג ביז אויף דער נאַכט, און ווי נאָר דער מלך וועט דאָ זיין, און מענשען וועלען צו אים נעמען געהן מיט בקשות, וועל איך צו אים אויך צוגעהן און וועל אים דערצעהלען אלץ, וואָס מיט מיר האָט געטראָפען, — אז איך בין דאָ א פאַרבלאָנדזשעטער, אז איך האָב שוין עטליכע טעג ניט געגעסען, און אז איך האָב אין דער היים א ווייב מיט קינדער, און אז אויב איך זאָל נאָך קאָנען קומען אהיים ביז מאָרגען, וואָלט

איך נאָך אפשר זוכה געוועזן צו שטעהן אינאיינעם מיט אונזער רב ביי קידוש לבנה. — און אז דער מלך וועט אויסהערען מיין גאנצע קלאָג, קאָן דאָך זיין, אז ער וועט שאפען, מען זאָל מיך אָפּפירען אהיים.

— עס קאָן דאָך אָבער אויך זיין, אז ער זאָל מיך גאָר הייסען הרג'ענען — זאָגט בערעל צו זיך אליין.

באלד אָבער ענטפערט ער זיך און זאָגט:

— אַ איד טאָר אזוי ניט טראכטען; ווייל אויב אַ אידען איז באשערט צו לעבען, וועט אים גאָט העלפען, און ער וועט לעבען בלייבען, און אויב ניט, — וועל איך דאָך שוין דאָ באלד שטארבען פון הונגער...

און בערעל האָט טאקע אזוי געטאָן. ער האָט אָפּגעווארט, ביז עס איז ווידער געוואָרען נאכט, און ווי נאָר דער מלך איז אָנגעקומען און האָט זיך געזעצט אויף זיין שטול, און דער עולם האָט גענומען צו אים געהן מיט בקשות, אזוי איז בערעל פראגער ארויסגעקראָכען פון אונטער'ן אויווען, איז צוגעגאנגען און איז געפאלען דעם מלך צו די פיס און האָט אים אויסדערצעהלט זיין גאנצע קלאָג.

און ווי נאָר דער מלך האָט אויסגעהערט אלץ, וואָס מיט בערלען האָט געטראָפען, אזוי האָט ער גלייך געזאָגט:

— דיין פארלאנג זאָל דערפילט ווערען!

און דער מלך האָט גלייך געשאפען צו איינעם און געזאָגט:

— פיר אָפּ דעם מענשען צו זיין שטאָט!

האָט דער, וועמען דער מלך האָט געשאפען, גלייך גענומען בערלען פאר דער האנט, אים ארויסגעפירט פון פאלאץ און גענומען געהן מיט אים, ווי אַ ווינט וואָלט זיי געטראָגען.

ח.

אויפ׳ן וועג איז בערעל פּראַגער איינגעפאַלען:

— סטייטש! וואָס פאַר א פּנים האָט דאָס? — איך האָב געזעהן אזוי פיעל וואונדער, צום סוף וויים איך דאָך ניט וואָס, ווער און ווען...

רופט ער זיך אָן צו דעם, וואָס פירט אים:

— אדוני! זאָג מיר, איך בעט דיך, וואָס איז דאָס פאַר א מעשה מיט דעם מלך, וואָס אַלע נאכט קומט ער און קעניגט, און איטליכער גיט אים אָפּ גרויס כבוד, און דערנאָך צערייסט מען אים.

זאָגט צו אים דער פירער:

— זיי וויסען, אַז דאָס איז דער רוצח, נירון. שוין א סך יאָרען, אז ער איז טויט, און ווען ער האָט געלעבט, האָט ער זעהר פיעל מענשען אויף שטיקער צעריסען, און ער איז אויך געווען א גרויסער צורר היהודים און האָט נאָר געוואָלט אָפּנעמען די גאנצע וועלט און ווערען א מלך איבער איר. דערפאַר באשאפט מען אים איצט יעדע נאכט און מען קרוינט אים פאַר א מלך, און ווי נאָר עס קומט דעם האָנ׳ס אויסגעשריי פון האַלבער נאכט, צערייסט מען אים אויף שטיקער. דאָס איז די שטראָף, וואָס גאָט האָט אים געגעבען, ווייל גאָט באצאָלט מדה כנגד מדה.

„און ווייטער דארפסטו, בערעל, וויסען, אז דו ביזט איצט אין לבנה לאַנד. מען האָט דיך אהערצו געבראַכט דערפאַר וואָס דיין קידוש לבנה איז שוין אהער זעהר פיעל מאָל ארויפ־

געגאַנגען, אינאיינעם מיט דעם ליכט פון דיין הייליגען רב, און ווייל מען האָט געדאַרפט האָבען עמיצען, וואָס זאָל ארויס־רייסען די שפּיז פון דעם גרויסען ריז. וואָרים נאָר דורך איר האָט מען אין יענער נאַכט געקענט ראַטעווען די ווייסע שאָף פון דעם בייזען פאַנדול.

„און דו מוזט וויסען, אז דאָס איז ניט גלאַט אזוי א ווייסע שאָף. נאָר דאָס איז א שאָף וואָס איז אין גלות זינט דאָס אידישע פאָלק איז אין גלות.

„און די שפּיז, וואָס דו האָסט געוואָרפען דעם פאַנדול, פליהט אים נאָך אַלץ נאָך.

„און זי וועט אים נאָך אזוי נאָכפליהען ביז אין דעם סוף פון די טעג.

„און ווען דער שפּיז וועט טרעפען דעם פאַנדול אין קאָפּ אריין, וועלען דעמאָלט אַלע מענשען אויפגעריכט ווערען.“

און אזוי האָט דער פירער די גאנצע צייט גערעדט צו בערעל פראַגער און איז מיט אים אַלץ געגאַנגען, ווי דער ווינט וואָלט זיי געטראָגען.

מיטאמאָל אָבער האָט זיך דער פירער אָפּגעשטעלט און אויס־גערופען:

— הויב אויף דיינע אויגען בערעל:

הויבט בערעל אויף זיינע אויגען און דערזעהט, אז ער איז שוין אין פראַג...

און איידער וואָס־ווען זאָגט דער פירער צו אים:

— זיי וויסען, אז איך קאָן שוין מיט דיר ווייטער ניט געהן. און איידער איך ווער ניט לעבען דיר, האָב איך דיר נאָך צו זאָגען איין זאך:

— געדענק, דו ביזט אזוי פיעל נסיונות אויסגעשטאנען, שטעה אויס נאָך איין נסיון: —

— זיי וויסען, אז כאָטש דו זעהסט שוין פאר זיך דיין שטאָט פּראג, ביזטו פונדעסטוועגען נאָך אלץ אין לבנה־לאנד, און אויב דו ווילסט באמת קומען אהיים, טאָרסטו ניט מפסיק זיין, פון איצט ביז דו טרעטסט אריבער די שוועל פון דיין הויז. וואָרים טאָמער רעדסטו אויס א וואָרט מיט עמיצען, איידער דו ביזט אריין צו זיך אין הויז, וועט זיין שלעכט מיט דיר, — וואָרים דו וועסט רעדען נאָך איידער דו ביזט ארויס פון לבנה לאנד.

און ווי נאָר דער פירער האָט דאָס אפגעזאָגט, איז ער ניט געבליבען.

ט.

און בערעל פּראגער איז זיך געגאנגען אליין אהיים איבער די פּראגער גאסען און האָט גוט אין זינען געהאַט, אז ער זאָל מיט קיינעם קיין וואָרט ניט ריידען, ביז ער וועט אריינגעהן צו זיך אין הויז.

ווי נאָר אָבער בערעל קומט פאר זיין טיר, דערזעהט ער זיין ווייב ארויסקומען פון הויז — דערפרעהט ער זיך זעהר, און ער פארגעסט זיך אָן אלץ און פרעגט:

— וואָס מאכסטו, מיין ווייב ?!...

און ווי נאָר ער האָט דאָס ארויסגעזאָגט, אזוי האָט עס אים גלייך א הויב געטאָן אין דער לופטען זיבען מייל הויך, און עס האָט אים גענומען טראָגען איבער'ן הימעל אזוי שטארק, אז ער איז שיער צעשאָטען געוואָרען.

איז אָבער גראָד דעמאָלט דער פּראגער רב ארויסגעגאנגען מיט א גרויסער עדה אידען און האָט זיך מיט זיי אוועקגעשטעלט אין מיטען מארק מחדש זיין די לבנה. און זיינע אויגען האָבען זיך פאנאנדערגעלויכטען, און זיין הויכער שטערען און זיין זילבערנע באָרד האָבען פון זיך ארויסגעגעבען דעם וואונדערבארען שיין, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מייל. און ווי נאָר עס איז געקומען צו „שלום עליכם, עליכם שלום“, האָט דער רב אויפגע-הויבען זיין וואונדערבאר שיינענדיגען פנים און האָט אויסגעשריען:

— שלום עליכם !

אזוי האָט עס בערלען גלייך גענומען ציהען אראָפּ.
און ער איז אראָפּגעפאלען לעבען רב געזונט און פריש.
און ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס, און האָט גע־ענטפערט:
— עליכם שלום!

צאדעס לאוד
פון ריינקייט

א.

דער פּראַגער רב האָט זיהר שטאַרק געהאַלטען פון טבילה און ער פלעגט זאָגען:

— וואָס מער איינער טובל'ט זיך, וואָס מער איינער וואַשט און רייניגט זיין לייב, אַלץ ריינער און ליכטיגער ווערט זיין נשמה.

און נאָך פלעגט ער זאָגען:

— אַן אומריינער מענש איז שווער און אַ ריינער מענש איז לייכט, אַזוי לייכט, אַז ער קאָן כמעט געהן איבער דער לופט.

אין אַלע פאַרטאָג, ווען דער מאָרגענשטערען איז אַן איין און איינציגער געשטאַנען איבער דעם פּראַגער הימעל פלעגט דער פּראַגער רב ליב האָבען זיך טובל'ען אינאיינעם מיט עטליכע פון זיינע נאָהענטע חסידים אין די בלויע וואַסערען פון דעם זעהר ברייטען פּראַגער טייך.

און נאָך דער טבילה האָט זעהר אָפט געטראָפען, אַז דער רב פלעגט אַרויסנעמען זיין טאַשענטיכעל, דאָס פאַרשפּרייטען אויף'ן וואַסער און זיך אַרויפשטעלען אויף דעם, און אַזוי אַוועקפאָרען איבער'ן טייך, ביז ער פלעגט פאַרשווינדען פון אויג, און נאָכדעם קומען צוריק אַ לייכטער און אַ ליכטיגער און דאָס טיכעל אונטער אים האָט זיך אַפילו ניט איינגענעצט און ניט איינגעבויגען.

איינמאָל האָט געטראָפען, אַז ווען דער פּראַגער רב האָט נאָך זיין טבילה פאַרשפּרייט זיין טיכעל און זיך אַזוי אַוועקגעלאָזט פאָרען איבער די וואַסערען פון דעם גרויסען טייך, האָבען די

חסידים מיטאמאָל דערזעהן, ווי פון זעהר וויים ארויף נעמען זיך אנטקעגען רב אויפשלאָגען גרויסע וואסערהויפענס, און באלד האָבען זיי דערזעהן, אז די וואסערהויפענס ווערען דאָס געוואָרפען פון א חיה, צי א פיש אזא, וואָס טראָגט זיך מיט גרוים אימפעט גלייך אנטקעגען פּראגער רב. דער רב אָבער איז מיטאמאָל געוואָרען אזא ליכטיגער, אז דאָס וואסער ארום אים האָט גענומען שיינען אויף מייל׳ען, און ער האָט גלייך אויפגעהויבען זיין שטעקען אנטקעגען דער שרעקליכער באשעפעניש. און אז די באשעפעניש האָט דאָס דערזעהן, האָט זי א שפרונג געטאָן אין דער לופטען און גענומען לויפען אויף צוריק, דערביי איז אָבער עמיצער אראָפּגעפאלען פון איר רוקען, איז דער רב אויף זיין טיכעל צוגעפאָרען צו דעם עמיצען און אים דערלאנגט זיין שטעקען. איז יענער גלייך ארויפגעשפרונגען אויפ׳ן שטעקען, זיך נאָכדעם אָנגעכאפּט אָן דעם רב׳ס גארטעל. און ווען זיי זענען אזוי אינאיינעם אָנגעקומען צוריק צום ברעג, האָבען אלע מיט שרעק דערזעהן, אז דער עמיצער, איז דאָס בערעל פּראגער, דער דארער איד, דער סוחר, וואָס פלעגט אויספאָרען וועלטען.

ב.

בערעל פּראַגער איז זיך געהאט געפאָרען נאָך סחורה אין ווייטע לענדער. און ער איז זיך אזוי געפאָרען, ביז ער איז אָנגעקומען אין אן איינפּאַר־הויז, וואָס איז געשטאנען אויפ'ן ברעג פון א זעהר שרעקליכער מדבר. ווי נאָר אָבער ער איז צוגעקומען צום הויז קוקט ער זיך אום און דערזעהט זעהר פיעל מענשען מיט וועגען און פערד, מיט קעמלען און אייזלען, און די מענשען האָבען מיט זיך פיעל געוועהר און זענען אלע באוואפענט פון קאָפּ ביז די פים. דערשרעקט זיך בערעל און טראַכט:

— מן הסתם זענען דאָס גזלנים!

ער שטארקט זיך אָבער און באגריסט זיי, ווי עס פּאסט פאַר אַ אידען אַ סוחר און פרעגט:

פון וואנען קומט איר, פריינד, און וואוהין ציהען אייערע טריט?

ענטפערען זיי אים:

— מיר זענען אלע סוחרים פון פארשידענע לענדער און מיר ציהען קיין אפריקא נאָך סחורה.

וואונדערט זיך בערעל:

— אויב סוחרים פון פארשידענע לענדער איז פארוואָס האָבען זיי זיך גראָד אלע צונויפגעקליבען דאָ אויף דעם אָרט, און פארוואָס זענען זיי אלע אזוי שטארק באוואפענט?

דערקלערען זיי אים, אז דאָס דאָזיגע הויז איז פון שטענדיג אָן דאָס אָרט וואוהין עס קומען זיך צונויף די סוחרים, וואָס דארפען

איבערקרייצען די מדבר און זיי וואַרטען דאָ אָפּ ביז עס זאַמעלט זיך צונויף א גרויסע מחנה, דעמאָלט באוואפענען זיי זיך און לאָ־זען זיך אינאיינעם. וואָרים ווער וואָלט זיך דען אנדערש אונטער־געשטעלט דורכצוקרייצען אַט די שרעקליכע וויסטעניש וואו עס האַלטען זיך אויף שלעכטע חיות און שרעקליכע רויבער באנדעס ? !

געפעלט בערלען זייער ענטפער און ער מאַכט ביי זיך אָפּ, אַז דאָס איז מן הסתם א גאָט זאַך, וואָרים ער האָט זיך דאָך טאַקע געקליבען צו פאָרען קיין אפריקא. און ער געהט און באַהעפט זיך אָן דער מחנה און באוואפענט זיך ווי איינער פון זיי, און לאָזט זיך מיט זיי אין וועג אריין, אין וועג קיין אפריקע, איבער דער שרעק־ליך גרויסער און וויסטער מדבר, וואָס ציהט זיך און שפרייט זיך אויף גאנצע הונדערט טעג גאנג.

ג.

ווי נאָר אָבער די גרויסע מחנה סוחרים איז אָפּגעגאַנגען אין דער מדבר ביי א פופציג טעג, זענען זיי פּלוצלונג באַפאַלען געוואָרען פון א באַנדע רויבער.

די סוחרים זענען דאָך אָבער געווען באוואפענט, האָבען זיי דערפאר אָנגעריכט א מלחמה געגען די שרעקליכע רויבער און זיי האָבען מיט זיי מלחמה געהאַלטען א גאַנצען טאָג ביז שפּעט אין אָוונט. און אז עס איז געקומען אין אָוונט האָבען זיך די סוחרים געשטאַרקט איבער די רויבער. און אז די רויבער האָבען דערזעהן, אז סאיז שלעכט האָבען זיי גענומען שליידערען שווערע שטיינער צו די אָנגעלאָדענע קעמלען און צו די עזלען און די פערד וואָרים זיי האָבען געוואוסט, אז דאָרטען מוזען זיך געפינען די לאָגלען מיט וואסער, וואָס די סוחרים פיהרען מיט זיך מיט אויף דעם לאַנגען וועג פון דער טרוקענער און זאַמדיגער מדבר, און אז אויב זיי וועלען צעברעכען די לאָגלען וועלען זיך די סוחרים מוזען אונטערגעבען אָדער שטאַרבען פון דאָרשט.

וועו אָבער אויף דעם שטילען הימעל, וואָס איז געהאַנגען איבער די טרוקענע זאַמדען פון דעם ווילדען מדבר, האָט זיך באַוויזען דער גרויסער מאָרגענשטערען, האָבען די גזלנים גלייך אויסגעדרעהט זייערע ווילדע פערד און זענען אנטרונען געוואָרען.

האָבען נאָכדעם די סוחרים אודאי געשיקט תפילות און האָבען געדאַנקט און געלויבט, יעדערער צו זיין גאָט, דערפאר וואָס זיי זענען נצול געוואָרען פון אזא רויבער־באַנדע. אָבער ווי נאָר

זיי האָבען זיך גענומען קלייבען צוריק אין וועג אריין, האָבען זיי מיט שרעק דערזעהן, אַז זעהר פיעל לאַגלען זענען צו־בראָכען און אז זיי זענען געבליבען מיט זעהר ווייניג וואַסער.

איז אויף זיי אָנגעפאַלען א גרויסער שרעק:

— סטייטש, זיי האָבען דאָך נאָך צו געהן פופציג טעג איבער די הייסע זאַמדען פון דער ווייסטער מדבר, היינט ווי אזוי וועלען זיי אויסקומען אָהן וואַסער?!

האָט זיך דער עלטסטער פון די סוחרים אָנגערופען:

— הערט מיך צו, מיינע פריינד, מיט דעם וואַסער, וואָס איז נאָך פארבליבען אין די איבערגעבליבענע לאַגלען קאָנען מיר נאָך אפשר בשלום אָנקומען אין דעם לאַנד אפריקע, אויב קיינער פון אונז זאָל ניט נוצען דאָס וואַסער אויף צו וואַשען אָדער קאָכען, און יעדער פון אונז זאָל נאָר באקומען א קליינע מאָס אויף צום טרינקען יעדען טאָג.

זענען די דאָזיגע רייד זעהר געפעלען געוואָרען די אַלע אַנ־דערע סוחרים, און זיי האָבען געזאָגט:

דו האָסט רעכט, אונזער האר און אונזער עלטסטער. און דאָס וואַסער זאָל טאַקע זיין אונטער דיינע הענט און ווער עס וועט נעמען וואַסער אָהן דיין באפעל זאָל געטויט ווערען.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראגער האָט דערהערט אזוינע רייד איז ער גלייך צוגעטראָטען צום עלטסטען און אזוי געזאָגט:

— גנעדיגער האר, דיין עצה איז אודאי קלוג און וואויל גע־פעלען, אָבער איך בין א איד, און א איד טאָר ניט דערמאָנען גאָט'ס נאָמען, און טאָר ניט עסען קיין מאָלצייט, איידער ער וואַשט זיינע הענט. דעריבער בעט איך דיך, מיר ארויסגעבען מיט איין מאָס וואַסער מער כדי איך זאָל קאָנען וואַשען מיינע הענט פאַר'ן גאָט בעטען און פאַר'ן עסען. און וויפיל דו וועסט פאַר־לאַנגען וועל איך דיר פאַר דעם צאָלען.

האָט זיך דער האר צו אים אָנגערופען, אויב דו גיסט מיר אוועק דיין גאַנצ פארמעגען וועל איך דיר ארויסגעבען אן איבריגע מאָס וואסער יעדען טאָג אויף צו וואשען דיינע הענט פאר דיין עסען און פאר דיין גאָט בעטען.

טראכט ביי זיך בערעל פּראגער:

— מיין גאַנצ פארמעגען באשטעהט פון א מיליאָן דוקאטען, דאָס איז אפילו א זעהר גרוים פארמעגען, אָבער וואָס איז דאָס אנטקעגען דער מצוה פון נטילת ידים! ווער פארמאָגט דאָס גאָר אזויפיל געלט, אז ער זאָל דאָס קאָנען פארגלייכען מיט אזא מצוה?...

און בערלען ווערט פון דעם מיטאמאָל זעהר גוט אויפ'ן הארצען און ער פּאקט אויף איינגאנצען זיין געלט און ער ברענגט דאָס צום עלטסטען און זאָגט צו אים מיט גרוים פרייד:

— דאָ האָסטו איינגאנצען מיין פארמעגען, א מיליאָן דוקאטען, איך גיב דאָס דיר אוועק פאר דער איבעריגער מאָס וואסער, וואָס דו פארשפּרעכסט מיר צו געבען יעדען טאָג אויף צו וואשען מיינע הענט.

האָבען זיך די אלע אנדערע סוחרים אודאי זעהר שטארק פארוואונדערט איבער דער דאָזיגער זאך, וואָרים, כאָטש זיי זענען אלע געווען פון אנדערע גלויבענס, האָבען זיי אָבער פאָרט פארשטאַנען, אז ווען איינער גיט מיט פרייד אוועק זיין גאנצען פארמעגען כדי נאָכצוקומען זיין געבאָט, מוז ער אודאי זיין זעהר אן ערליכער און גאָטספאָרכטיגער מענש.; פונדעסטוועגען האָבען זיי אָבער פאָרט געהאט גרוים פארדראָס פאר דעם וואסער. און זיי האָבען זיך אָנגערופען:

— מיר האָבען דאָך אָבער פאָרט ווייניג וואסער!

האָט זיך דער עלטסטער צו זיי אָנגערופען און געזאָגט:

גלויבט מיר, קינדער מיינע, אז מיר אליין טוט אויך באנג

פאר'ן וואסער. איך האב זיך אבער נאר אזוי ארויסגערעדט כדי אים צו פריוועז. איצט אבער קאן איך שוין מיין ווארט ניט בייטען, ווארים מיין ווארט איז דאך דאס ווארט פון אייער עלטסטען. עס איז זיין גליק. ער זאל יעדען טאג קריגען אן איבעריגע מאס וואסער אויף צו וואשען זיינע הענט, וואס איז אים פארגעשריבען פון זיין גלויבען, און זיין פארמעגען זאל דערפאר פאנאנדערגעטיילט ווערען צווישען אייך. יעדער פון אייך זאל קריגען א גלייכען חלק.

און דער עלטסטער האט גלייך פאנאנדערגעטיילט דעם מיליאן דוקאטען צווישען דער מחנה כדי צו שטילען זייער כעס.

בערעל אבער האט וועגען זיין געלט גארניט געטראכט, און האט זיך דעם גאנצען איבעריגען וועג פון דער שרעקליך גרויסער מדבר געפיהלט גוט און פרעהליך. און יעדעס מאל, וואס ער פלעגט וואשען זיינע הענט מיט דער מאס וואסער פלעגט זיין פנים אויפשיינען פון פרייד, ווי א ליכטיג פייער.

און די אנדערע סוחרים פלעגען דערביי קוקען אויף זיין ליכטיג אויפגעשיינטען פנים און פלעגען שטוינען.

און איינמאל האבען זיך די סוחרים צו אים אנגערופען און אזוי געזאגט:

— מיר זעהען דאך איין, אז דו ביזט א גרויסער און גאטספארכטיגער מענש, איז דאך ניט רעכט פון אונז, מיר זאלען פון דיר דערפאר אוועקנעמען דיין פארמעגען. נעם דיר דעריבער צוריק דיין געלט מיט וועלכען דו האסט זיך געלאזט אין אזוינע ווייטע לענדער נאך סחורה. האנדעל מיט דעם און זאל דיר דיין גאט העלפען. און וואסער צו וואשען דיינע הענט נאך דיין געבאט, וועלען מיר דיר סיי ווי געבען.

בערעל אבער האט געענטפערט:

ניין, מיינע פריינד, איך בין א איד א סוחר, און די מצוה

וואָס איך האָב ביי אייך איינגעהאַנדעלט פאַר מיינע דוקאַטען איז אַזאַ סחורה, אַז איך האָב אויף איר קיין חרטה ניט, און איך וועל ביי אייך דערפאַר דאָס געלט צוריק ניט נעמען.

זאָגען זיי אים:

— אָבער וואָס וועסטו פאָרט טאָן אָהן געלט אין אַזאַ ווייטען און פרעמדען לאַנד?

זאָגט צו זיי בערעל פּראַגער:

— זאָרגט זיך ניט, מיינע פריינד. מיר האָבען אַ גרויסען גאָט אויף דער וועלט. און אויב ער וועט וועלען, וועט נאָך בערעל פּראַגער צוריק רייך ווערען. און אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, אַז בערעל פּראַגער זאָל שוין מער קיינמאָל רייך ניט זיין. דאַרף איך דאָך אודאי זיין צופרידען, וואָס ער האָט דאָס געמאַכט אויף אַזאַ אופן. וואָרים ער האָט דאָך געקאָנט מאַכען, אַז איך זאָל אייך ניט טרע־פען, און אַז די גזלנים זאָלען מיך אליין איבערפאַלען, און זאָלען ביי מיר צונעמען דאָס געלט, און זאָלען מיך נאָך דער׳הרג׳ענען אויך, צום סוף האָט ער גאָר געמאַכט אַזוי, אַז פאַר מיין געלט האָב איך איינגעהאַנדעלט אַזאַ שעהנע מצוה.

איז זיי אַלעמען זעהר געפעלען געוואָרען זיינע רייד און זיי האָבען צו אים אויסגערופען:

— בערעל פּראַגער, דו ביזט אין דער אמת אַ זעהר גרויסער און גאָטספאָרכטיגער מענש, און דו ביזט דערפאַר אויסדערוועהלט געוואָרען פאַר זעהר גרויסע זאַכען!

און ווי גאָר זיי האָבען דאָס אָפּגעזאָגט אַזוי זענען זיי ניט געוואָרען...

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט האָט ער דערזעהן לעבען זיך אַן אַלטען מאַן מיט אַ זעהר ליכטיגען פּנים און דער ליכטיגער אַלטער האָט אין איין האַנט געהאַלטען אַ פולען

קרוג און אין דער אנדערער אן אָנגעפילט פלעשעל. און ער האָט אים פריהער דערלאנגט דעם קרוג און געזאָגט:

נא, דאָ האָסטו דיר דיין געלט און א בינטעל מיט אזא שלאָפ־געטראַנק. אויב דו מישט דאָס שלאָפגעטראַנק אוים מיט וויין און וואסער וועלען די, וואָס טרינקען דאָס נאָכדעם זיך נאָר קאָנען האלטען אויף די פיס ביז דער האָן וועט קרעהען, און אויפכאפען וועלען זיי זיך קאָנען ערשט דעמאָלט ווען דו וועסט דאָס אויף זיי גוזר זיין.

נאָכדעם האָט אים דער גרייז אויך איבערגעגעבען דאָס פלע־שעל און געזאָגט:

דאָ אין דעם פלעשעל איז פאראן אזא שווארצע זאפט, אויב נאָר א טראָפען פון דעם זאפט וועט פאלען אויף דעם רוקען פון א בייזער חיה, וועט זיך פון דעם אָנצינדען א בראנד אין אירע ביינער, און זי וועט נעמען ברענען ביז זי וועט פארלענדט ווערען.

און ווי נאָר בערעל פראגער האָט צוגענומען דעם קרוג פון זיינע הענט אזוי האָט דער ליכטיגער גרייז בלויז נאָך איין פינקעל געטאָן און איז ניט געוואָרען.

ד.

איז בערעל פּראגער נאָכדעם געבליבען איינער אליין אין מיטען פון דער גרויסער מדבר. ער האָט זיך גענומען אומקוקען און האָט אין אלע זייטען געזעהן בלויז נאכט און זאמד און שטערען אָהן א שיער.

שטעהט זיך אזוי בערעל און טראַכט:

— וואָס טוט מען איצט?

נאָר אָט דערזעהט ער מיטאמאָל א גרויסען וואלד ערגיץ דאָרט ווייט ארויף, פּונקט אין יענער זייט וואוהין דער ליכטיגער גרייז האָט אוועקגעפינקעלט. נעמט בערעל פּראגער רעדען צו זיך אין זיין הארצען:

מילא, דאָס וואָס עס איז מיט מיר דאָ פאָרגעקומען האָט דאָך מן הסתם מיט מיר געדאַרפט פּאָרקומען. און איצט איז מיר ווייזט אוים באשערט צו געהן אין דעם וואלד אריין, וואָרים אז ניט קומט דאָך מיר אוים צו געהן צוריק אין דער מדבר, וואָס איז וויסט און פּוסט. און א וואלד איז דאָך פאָרט א וואלד. מען קאָן דאָרט אפשר געפינען וואסערקוואלען און אפשר אויך פרוכטבוי־מער, וועל איך מיר דאָרט דערוייל קאָנען דאָס לעבען דערהאלטען ביז איך וועל אפשר אזוי מיט'ן וואלד צו א מענשליכען ישוב קומען.

און ער לאָזט זיך אזוי מיט א געשטארקטען הארץ אין דעם שרעקליכען וואלד אריין. און אזוי איז ער זיך אָפּגעגאנגען דעם גאנצען טאָג אין דעם גרויסען טיפען וואלד מיט א פרעהליך געמיט,

כאָטש קיין עסען און קיין טרינקען האָט ער אין ערגעץ ניט געפונען.

און ווען עס איז געוואָרען פארנאכט האָט ער פאר זיך מיט אמאָל דערזעהן א זעהר וואונדערבאַרען בוים, דער בוים איז געווען צווייאוןזיבעציג איילען די גרעב, און זיינע צווייגען — צו צוועלף איילען, און אזוי אויך זיינע וואָרצלען, וואָס האָבען זיך אזש ארויסגעהויבען פון דער ערד אויף א סך איילען. און לעבען איינעם פון די גרויסע וואָרצלען דערזעהט בערעל א זעהר גרויסען שטיין, דער שטיין איז זעהר דיק, און איז צען איילען די הויך און צען איילען די ברייט, פארוואונדערט זיך בערעל זעהר אויף דעם בוים און אויף דעם שטיין, און ער מאכט ביי זיך אָפּ, אז דאָ מוז עפּעס זיין. עפּעס זעהט עס ניט אויס צו זיין גלאַט אזוי א בוים און גלאַט אזוי א שטיין.

און בערעל איז זיך מישב און קריכט ארויף אויף א צווייג וואָס איבער'ן שטיין, זעצט זיך דאָרט אוועק און קוקט און וואַרט.

און ווי נאָר עס איז געוואָרען נאכט און פינסטער אין דעם וואלד, האָט בערעל מיטאמאָל דערהערט דאָס אָנקומען פון רייטער אויף פערד און דאָס קלאַפּען פון שווערדען. און אין עטליכע מינוט ארום דערזעהט ער ווי פון צווישען די געדיכטע ביימער קומען ארויס א גרויסע באנדע רויבער, אלע באשילדט און באפּאנצערט און אלע זענען גרוים און שטארק ווי ריזען. און אָט האָט איינער פון זיי אָנגעצונדען א גרויסען לאמטערען און דער לאמטערען האָט פון זיך ארויסגעגעבען אזא שיין, אז עס איז ארום זיי שטארק ליכטיג געוואָרען, און ביי דעם שיין האָט בערעל פראגער מיט שרעק דערזעהן, אז די אלע רייטער זיינען גרוי ווי מייז!.. און באלד איז פאר זיי ארויסגעפאָרען איינער, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אין גאָלדענע קליידער און מיט א גאָלדענער קרוין אויף זיין קאָפּ. די קרוין איז געווען באזעצט מיט אזוינע טייערע שטיינער,

וואָס האָבען געפינקעלט אין דער נאכט, ווי שטערען. האָט בערעל פּראַגער גלייך פארשטאנען, אז דאָס איז געווים זייער קעניג און איז זיך אזוי געלעגען מיט אן איינגעהאַלטענעם אָטעם צווישען די געדיכטע צווייגען פון דעם גרויסען בוים און האָט געזעהן ווי דער דאָזיגער קעניג זייערער איז צוגעפּאָרען צו דעם גרויסען שטיין, וואָס איז געלעגען לעבען וואָרצעל, און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען און געזאָגט צו אים „מאַך זיך אויף!"

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעמאכט, ווי א גרויסער טויער, און דער גרויער קעניג איז אויף זיין פערד דער ערשטער אריינגעפּאָרען אין דער גרויסער עפענונג, און די איבעריגע גרויע רייטער זענען פּאָרוויז נאָכגעפּאָרען נאָך אים, ביז זיי זענען אַלע אריינגעפּאָרען אינעווייניג.

און בערעל פּראַגער האָט זיך דערוויל גוט איינגעהערט דעם נאָמען פון דעם שטיין אזוי אז ער זאָל אים ניט פארגעסען. און ער האָט זיי נאָכגעקוקט און האָט זיי איבערגעצעהלט, כדי טאָמער מאכט זיך עפּעס זאָל ער, בערעל פּראַגער, וויסען וואָס ווער און וועמען. און ער האָט געזעהן, אז זיי זענען געווען טויזענט מאן שטארק, און אז זייערע אַלעמענס פּנים'ער זענען געווען גרוי. נאָר איינער איז צווישען זיי געווען א ווייסער, א יונגער און א ליכטיגער... און ווי נאָר די לעצטע פּאָר פון זיי איז אריין, אזוי האָט זיך דער שטיין גלייך צוריק צוגעמאַכט.

טראַכט ביי זיך בערעל פּראַגער:

— אז גאָט נעמט א אידען און פארוואַרפט אים אין אזא ווילדען וואַלד, און ברייננגט אים צו אזא בוים, און וויזט אים אזוינע זאכען, איז דאָך מן הסתם ניט אומזיסט.

און ער מאכט ביי זיך אָפּ איבערנעכטיגען אויף דעם בוים און זעהן, וואָס וועט דאָ מאָרגען זיין, וואָרים ווער וויים צוליב וואָס פאַר א שליחות ער איז אהער געבראַכט געוואָרען.

ה.

און אויף מאָרגען אין דער פריה, איז ווי נאָר דער מאָרגען האָט גענומען וועקען די בוימער, ווי נאָר דער ערשטער שיין האָט זיך גענומען לייגען אויף די בלעטער פון די צווייגען, אַזוי האָט בערעל געעפענט זיינע אויגען און דערזעהן, אַז דער שטיין האָט זיך ווידער געעפענט און דער קעניג פאָרט פון דאָרט ארויס און נאָך אים פאָרען פאַרוויז די אַלע איבעריגע. האָט זיי בערעל ווי־דער געצעהלט און האָט געזעהן, אַז איינער פון זיי פעהלט און אַז דער איינער איז דער יונגער, דער ווייסער...

דער שטיין האָט זיך צוריק פארמאכט און די גרויע רייטער האָבען זיך אויף זייערע שנעלע פערד אַוועקגעלאָזט אין דעם טיפען וואלד. איז זיך בערעל פּראַגער געבליבען איינער אַליין אויפ׳ן בוים.

ליגט ער זיך אַזוי און טראַכט:

— דער וואָס לעבט אייביג האָט דאָך מיך געוויס אהערצו ניט געבראַכט צוליב דעם, אַז איך זאָל זיך אַוועקלייגען אויפ׳ן בוים און ליגען. און וואָס איז גלאַט דער תכלית פון ליגען? וואָס בין איך דאָס אַ שטיין, אַ שטיק זאַלץ חלילה! און דערצו וועל איך דאָרט אפשר געפינען אביסעל וואסער, וועל איך זיך וואשען. וועל איך נאָכדעם קאָנען דאַווענען און עסען און בענשען.

און בערעל קריכט אראָפּ פון דעם בוים און געהט צו צום שטיין און רופט אים אָןביים נאָמען און זאָגט צו אים:

— מאַך דיך אויף!

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעעפענט, און בערעל האָט פאר זיך דערזעהן אַ גרויסע און ליכטיגע הייל.

די פאַרבלאַסטע

מאכט בערעל עטליכע טריט אין דער הייל אריין און שטעלט זיך אָפּ און קוקט זיך אום אין אלע זייטען און דערזעהט פאר זיך א גרויסען טייך און שעהנע פּאלאצען ביי די ברעגען, מיט גערט־נער, מיט בלומען, מיט פרוכטבוימער און מיט אלערליי שמעקענ־דיגע געוויקסען, וואָס זייער ריח איז א זעהר גרויסער תענוג.

פריהער פון אלץ איז בערעל פּראגער צוגעגאנגען צום טייך און זיך געוואשען, וואָרים ווי קאָן א איד זאָגען א אידיש וואָרט איידער ער האָט זיך געוואשען, און ווי ער וואשט זיך אזוי פאר־שמעקט אים דער אָטעם פון דעם פרישען וואסער, דאָס וואסער רופט ממש מען זאָל זיך אין דעם טובל זיין.

נעמט בערעל טראַכטען:

— איצט קאָן דאָך זיין איז פּונקט די מינוט ווען דער פּרא־גער רב טובל'ט זיך אין דעם פּראגער טייך און די וואסערען פון דעם טייך שיינען זיך דורכדעם דאָרט אזוי פאנאנדער, ווי זיי וואָלטען געווען פארשפּרייט מיט פינקלענדיגע שטערען.

און בערעל דערפיהלט אין זיך א זעהר שטארק בייגקען נאָך דער שטאָט פּראג און נאָך דעם גרויסען און ליכטיגען פּראגער צדיק, דעם בעל מופת, און ער מאכט ביי זיך אָפּ: — אָט ער וועט זיך אויסטאָן און וועט אריין און זיך אָפּ'טובל'ען אין דעם דאָזיגען וואסער — אלע טייכען לויפען דאָך אין ים אריין, וועט זיך אפשר דאָס וואסער פון דעם טייך פּינקט ערגעץ אָנטרעפען מיט די וואַ־סערען פון דעם פּראגער טייך.

אָבער ווי נאָר בערעל פּראגער וויל זיך שוין נעמען צוגרייטען צו דער טבילה, שלאָגט זיך אין דעם וואסער מיטאמאָל אָפּ די אָפּ־שפּיגלונג פון דער זון.

פארוואונדערט זיך בערעל:

— ווי קומט אין א הייל א זון?

און ער כאפּט זיך, אז די זון איז גאָר פון דימענטען אזוינע.

— דאס איז מן הסתם אלץ געמאכט מיט כשוף, טראכט ער, און ער בלייבט פאר א רגע שטעהן א דערשראקענער, און לאזט זיך נאכדעם גלייך צום ארויסגאנג פון הייל.

דערהערט בערעל אבער באלד א זעהר שווערען זיפץ פון א מענשען און בלייבט שטעהן:

— א מענש זיפצט, און אזוי שווער! ווער קאן דאס זיין?

באלד אבער כאפט ער זיך, אז דאס איז מן הסתם דער ווייסער מענש, וואס די גרויע רוצחים האבען אהערצו נעכטען געבראכט.

— אז וויבאלד אזוי — טראכט בערעל — הייסט דאך דאס, אז א מענש איז דא געפאנגען. און ווער ווייס, וואס עס קאן דא מיט אים געשעהן. און אפשר האבען מיך דאס טאקע מיינע טריט אהערצו געבראכט, כדי איך זאל אים ראטעווען פון זייערע הענט?

און בערעל לאזט זיך נאכ'ן קול, און ער קומט צו צו א פאלאץ עפענט ער אויף די טיר און נעמט זיך געהן איבער די חדרים ביז ער קומט אריין אין א חדר און דערזעהט פאר זיך דעם שעהנעם ווייסען מענשען געשלאסען אין קייטען.

פרעגט ביי אים בערעל:

— ווער ביזטו און ווי קומסטו אהער?

— דערשרעקט זיך יענער און הויבט אן:

— וואס מאכסטו זיך כלומר'שט דו ווייסט ניט ווער איך בין און וואס איך טו דא!? דו ביזט דאך מיך געקומען הרג'נען, טא הרג'ע און פטור.

קוקט אים בערעל אודאי אן מיט א שמייכעל, און זאגט:

— טע־טע־טע! מיין שעהנער יונגערמאן, דו מוזט דאך שוין אודאי זיין זעהר שטארק אנגעשראקען, אז איך, בערעל פראגער, זאל דיר אויסקוקען ווי א גזלן, ווי א רוצח פון וואלד. שרעק זיך ניט מיין פריינד, איך טראג מיט זיך בלויז א קרוג מיט וואסער

אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם זיך גאָט בעטען, אוף צו וואשען זיך איידער איך נעם עסען, אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם נאָכ'ן עסען גאָט לויבען. וואָרים איך בין א איד, און דארף זיך האלטען ריין פון גאָט'ס וועגען.

— א איד! ? — רופט זיך יענער אָן, — אויב אזוי זאָלסטו וויסען, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאנד פון ריינקייט און די אידען זענען ביי אונז זעהר גרויסע מיוחסים, אָבער מיר וועט שוין מער קיינמאָל ניט באשערט זיין זיך אומצוקערען אין מיין ליב לאנד, אין דעם לאנד פון ריינקייט, וואָרים די גרויע רויבער וועלען מיר נאָך היינט אָוועקנט אויסשניידען מיין הארץ.

— עה, נארישקייטען — זאָגט בערעל. — וואָס הייסט זיי יועלען דיר אויסשניידען דיין הארץ! ? און וואו איז גאָט ? ! — און בערעל איז דאָ מיטאמאָל אריין אין אזא גרויסען כעס אויף די רוצחים, וואָס האָבען חשק אויסצושניידען ביי א מענשען דאָס הארץ, אז ער האָט זיך גאָר פארגעסען, אז ער איז ניט מער ווי א דארער איד, א סוחר. ער האָט אוועקגעשטעלט דעם קרוג און האָט זיך מיט זיינע הענט א וואָרף געטאָן צו די קייטען, און וועלכע דער שעהנער בן מלך איז געווען איינגעשמידט. — און דער כעס האָט בערעל פּראגער געמאכט שטארק ווי א ריז און די קייטען זענען זיך צעפאלען אונטער זיינע הענט און דער בן מלך איז פאר אים געבליבען שטעהן א באפרייטער.

דעמאָלט האָט ערשט בערעל פּראגער דערזעהן דעם בן מלך אין זיין גאנצער שעהנקייט און האָט זיך ערשט אויף דער אמת'ן פארוואונדערט, וואָרים אזא שעהנעם יונגען מענשען האָט ער נאָך אין זיין לעבענסטאָג ניט געזעהן.

נעמט בערעל און לייגט זיך נאָכדעם אריין די האנט אין באָרד, קוקט אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראכט פאר זיך און טראכט און רופט זיך צו אים נאָכדעם אָן אזוי:

— הער מיך אויס, מיין פריינד, מיר דאַרפען דאָ קיין צייט ניט פאַרלירען, איך זעה איצט באַשיינפּערלעך, אז גאָט האָט מיך אהער געבראַכט כדי איך זאָל דיך אויסלייזען פון זייערע הענט. איז דערפאַר מיין עצה אזא — דו נעם אַ שטיק פּאַפּיר און שרייב אויף אים גלייך אויף אַזוי:

איר גרויע, מיאוס'ע מערדער זאָלט זיך קיינמאָל ניט קאָנען באַרימען, אז איר האָט דער'הרג'עט דעם שעהנעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט. דאַריבער געה איך און הענג מיר אויף אַ שווערען שטיין אויפ'ן האַלז און וואַרף זיך מיט גרויס פרייד אריין אין דעם טיפען וואַסער. איך וועל מיך בעסער אַליין דער-טרינקען איידער לאָזען אז אייערע רויבערישע הענט זאָלען מיך דער'הרג'ענען.

האָט דער בן מלך געגלויבט בערלען און האָט געטאָן ווי ער האָט אים געהייסען.

און בערעל האָט נאָכדעם גענומען און אריינגעוואָרפען דעם בן מלכ'ס קייטען אין טייך אריין, און דעם בן מלכ'ס הוט האָט ער אוועקגעלייגט לעבען וואַסער, און דאַס פּאַפּיר האָט ער איבער-געלאָזט אויפ'ן טיש פאַר'ן מלך פון די רויבער. און נאָכדעם האָ-בען זיי מיט זיך מיטגענומען אַן אַנדער היטעל פאַר דעם בן מלך און אַ סך גאָלד און זילבער און טייערע שטיינער און האָבען מיט זיך מיטגענומען ברויט און וואַסער און זיי זענען אַרויס פון דער הייל און זענען אוועק.

ו.

אז בערעל פראַגער און דער שעהנער בן מלך זענען שוין געוועזען ווייט פון דער הייל האָבען זיי אודאי געדאַנקט גאָט, וואָס ער האָט זיי ארויסגעהאָלפען ביז איצט, און זיי האָבען זיך געוואַשען און געזעצט עסען.

ביים עסען רופט זיך בערעל אָן צום בן מלך:

— אָט איצטער ערשט דערצעהל מיר טאַקע אויף אן אמת'ן ווער דו ביזט און ווי אזוי דו קומסט אריינצופאלען אין די הענט פון די דאָזיגע גרויע רויבער.

רופט זיך דער בן מלך אָן:

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

— וואָסזשע — זאָגט בערעל — עס איז טאַקע מיט אן אמת'ן פאַראַן אזא לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון ריינקייט?

— געוויס. — רופט זיך אָן דער בן מלך.

— אזוי! — רופט זיך בערעל אָן א פאַרוואונדערטער — מוז דאָך דאָס מן הסתם אודאי זיין א זעהר וואונדערליך לאַנד. עפּעס א קליינינגקייט, א לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון ריינ־קייט! און דאָס געפינט זיך מן הסתם ערגעץ דאָ, ניט ווייט פון דער מדבר. אָט די מדבר איז דאָ א פּנים פול מיט סודות און מיט וואונדער. נו, נו, מן הסתם איז דאָך מיר אזוי באַשערט, אז ניט ווי דען קום איך צו די דאָזיגע אלע זאַכען. נו, נו מילא, אז גאָט וויל

אזוי, טאָ זאָל זיין אזוי, וואָס קאָן זיך א מענש העלפען. נאָר אדרבה, דערצעהל מיר טאקע פאַרט, ווי אזוי דו ביזט אריינגע־פאלען אין זייערע הענט.

דערצעהלט אים דער שעהנער בן מלך, אז זייער לאנד, דאָס לאנד פון רייניקייט, געפינט זיך טאקע לעבען דער מדבר, ניט ווייט פון אָט דעם גרויסען שווארצען וואלד. האָט זיך איינמאָל געמאכט, אז פון דעם וואלד האָט זיך מיטאמאָל גענומען הערען א זעהר מיאוס קול פון עפּעס א חיה. און אזוי ווי דאָס לאנד פון רייניקייט קאָן אפילו קיין מיאוס קול ניט פארטראָגען האָט דעריבער זיין פאָטער, דער מלך ארויסגעשיקט א גרויסע מחנה גבורים, זיי זאָלען זיך אוועקלאָזען איבער דעם וואלד זוכען די שרעקליכע חיה, וואָס שיקט אירע מיאוס'ע קולות אין אונזער לאנד אריין פונקט ווי זי וואָלט זיך מיט אונז רייצען. זענען די גבורים אוועק און זענען צוריק ניט געקומען, האָט זיך דאָס לאנד אודאי דערשראָקען, וואָרים די גבורים, וואָס מען האָט ארויסגעשיקט זענען געוועזן פון די שטארקסטע אין לאנד, און דער אָנפירער איז געוועזן איינער א זעהר גרויסער העלד, וואָס מיין פאָטער און דאָס גאנצע לאנד האָט זיך אויף אים זעהר שטארק אָנגעלעהנט. האָט מען גלייך ארויס־געשיקט נאָך א גרויסע מחנה פון געקליבענע גבורים, אָבער פון דער דאָזיגער מחנה האָבען זיך בלויז צוריקגעקערט צוויי, וואָס האָבען דערצעהלט, אז די גאנצע מחנה איז באפאלען געוואָרען פון א שרעקליכער באנדע גרויע רויבער. די רויבער האָבען אלע איבעריגע אויסגעה'הרג'עט און נאָר זיי צוויי האָבען זיך געראטע־וועט. האָבען מיר אָפּגעוואַרט א שטיק צייט, און האָבען ווידער צונויפגעשטעלט א מחנה, נאָך א גרעסערע פון פריהער, אָבער אויך די מחנה איז צעשלאָגען געוואָרען, און נאָך יעדער פאַר־לאָרענער שלאכט האָבען מיר דערזעהן, אז דער שווארצער וואלד וואקסט אלץ נעהענטער און נעהענטער צו אונזער לאנד פון ריינ־

קייט. האָב איך זיך אָנגערופען צו מיין פאָטער און האָב צו אים געזאָגט:

— זעהסט דאָך, פאָטער, אז אונזער לאַנד איז אין א שרעקליכער סכנה, לאָז מיך געהן מיט א מחנה אנטקעגען דעם שרעקליכען פיינד, אפשר וועט איך וועל זיין צווישען דער מחנה וועלען זיי זיך שלאָגען בעסער און מיר וועלען זיך שטארקען איבער זיי און מיר וועלען זיי פארטרייבען פון דעם לאַנד.

האָט מיין פאָטער מיך אודאי ניט געוואָלט לאָזען, נאָר ווען איך האָב זעהר שטארק געבעטען, האָט ער זיך ניט געקאָנט העלפען און האָט מיר נאָכגעגעבען. די בייזע רויבער זענען אָבער גלייך געוואָר געוואָרען פון אונזער קומען, און זיי האָבען געגען אונז אָנגעריכט א שרעקליכע מלחמה. נאָר א פאָר הונדערט פון זיי זיינען ארויסגעקומען אנטקעגען אונז, און ווען מיר האָבען זיי גענומען נאָכיאָגען, זיינען מיר אריינגעפאַלען אין א שרעקליכער פאַסטקע, וואָס זיי האָבען פאר אונז פארגרייט. אַלע מיינע קריגער האָבען גענומען פאַלען פונ׳ם שארף פון זייער שווערד, נאָר איך איינער בין געבליבען לעבען, וואָרים איך האָב באציימענס דערזעהן די געפאַר און אן אויסגעהאַקטער בוים האָט מיך באשיצט. זיי האָבען מיך אָבער אויפגעזוכט און געפאַנגען א לעבעדיגען, און געבראַכט צוריק אין הייל. דאָרטען האָבען זיי מיר געזאָגט, אזוי ווי זיי זעהן דאָך אָן מיר, אז איך בין א בן מלך, און אזוי ווי זיי האָבען אויף היינט גענוג לעבעדיגע הערצער, וועלען זיי מיך דערפאַר לאָזען לעבען ביז מאָרגען. מאָרגען, אָבער, וועלען זיי מיך הרג׳נען, וואָרים זיי וועלען דארפען א לעבעדיג הארץ פאר זייער גאָט.

ווי נאָר בערעל פראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, איז ער אודאי ווידער געוואָרען אויסער זיך פאר כעס.

— סטייטש, דאָס וואָס זיי זיינען גזלנים איז זיי נאָך קאַרג,

דינען זיי נאָך צו עפּעס אַזאַ מין גאָט, צו וועלכען מען דאַרף מקריב זיין לעבעדיגע הערצער. גרויסער גאָט! וואו איז דען אַזוינס געהערט געוואָרען? אַזוינע דאַרף מען דאָך טאַקע געהן אויס־ראָטען מיט'ן וואָרצעל.

— אודאי דאַרף מען, — האָט זיך דער בן מלך אָנגערופען.

בלייבט בערעל אַזוי שטעהן אינמיטען עסען, נעמט מיט זיין האַנט אָן זיין באָרד, קוקט אַ ווײלע אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט:

איך האָב געמיינט, אַז גאָט האָט מיך געבראַכט ביז אַהערצו נאָר כדי צו ראַטעווען דעם שעהנעם בן מלך פון דעם לאַנד פון רײנקייט. אָבער וויבאַלד דאָס זענען גאָר אַזוינע שרעקליכע באַ־שעפעניסען, וואָס דאַרפען מענשליכע הערצער פאַר קרבנות, וויל דאָך מן השמים דער אויבערשטער פון מיר פיעל מער, וואָרים אויב ניט וואָלט ער דאָך מיך איצט ניט געלאָזט וויסען פון אָט דער שרעקליכער זאַך.

און בערעל פראַגער קוקט אַלץ אַזוי אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט אַלץ און טראַכט, ביז מיטאַמאָל דערפיהלט ער אַ מיד־קייט אין די גלידער, דאָס דאַרע פּנים ווערט אים נאָך דאַרער, די אויגען וואָלטען זיך אים וועלען צומאַכען... און ער דערזעהט פּלוצלונג, אַז אויפ'ן אָרט פון דעם שעהנעם בן מלך זיצט גאָר דער פּראַגער רב...

רבי, רבי! — וויל בערעל זאָגען, אָבער ווי נאָר ער צעעפענט דאָס מויל קומט ער מיט אַמאָל צו זיך, און דערזעהט, אַז ניט דער פּראַגער רב זיצט פאַר אים, נאָר דער שעהנער בן מלך.

אָבער דאָס וואָס בערעל האָט פאַר זיך דערזעהן דעם פּראַגער רב בלויז פאַר אַ מינוט, האָט בערלען צוגעגעבען זעהר אַ סך כח, און ער האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און האָט זיך אָנגערופען צום בן מלך:

— מיין טייערער בן מלך. זיי וויסען, אז מיר מוזען זיך איצט איילען צו דיין לאַנד, ווארים עס איז פּשוט א שאַד די צייט. וואָרים דו דאַרפסט וויסען, אז איך בין א איד פון פראַג, און איך הייס בערעל פראַגער, און אין פראַג האָבען מיר א זעהר גרויסען רב, דאָס איז דער גור אריה, דער בעל מופת. און איך האָב אים אָט ערשט געזעהן פאַר מיינע אויגען. און אז איך האָב אים געזעהן — הייסט דאָס — אז אַלץ וועט מיט גאָט'ס הילף זיין ווי עס דאַרף צו זיין. און א פּלאַן האָט מיר טאַקע נאָר וואָס גאָט צוגעשיקט זעהר א גוטען. איך דאַרף נאָר האָבען נאָך עטליכע מענשען מיט אונז און גאָט וועט העלפען.

און ווי נאָר דער בן מלך האָט דערהערט אָנרופען דעם נאָמען — 'פראַג און דעם נאָמען פון דעם פראַגער רב דעם בעל מופת האָט ער זיך גלייך דערפיהלט ריינער און ליכטיגער, ווארים דאָס ליכטיגקייט פון דעם פראַגער רב איז געווען א טייל פון זיין אייגענער לויטערקייט און פון דער לויטערקייט פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

האָט זיך דער בן מלך אויפגעהויבען און האָט זיך געלאָזט געהן מיט בערעל פראַגער צו דעם לאַנד פון ריינקייט אזוי שנעל, אז זיי האָבען קוים אָנגערירט די ערד מיט די פיס. און אויף מאָרגען, ווען די זון איז אויפגעגאַנגען זענען זיי אָנגעקומען צו די טויערען פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

ז.

בערעל פּראגער איז דאָך שוין געהאט אויסגעפּאָרען א וועלט און האָט שוין אויף זיין לעבען געזעהן גענוג וואונדער און לענדער, אָבער אזא לאנד ווי דאָס לאנד פון ריינקייט האָט ער נאָך אין זיין לעבענסטאָג ניט געזעהן. די גאסען און די שטעט זענען אלע גע־וועז געפּלאַסטערט פון עלפאנטביין, און זענען געוועזן פארשפּרייט מיט סאמעט און זייד, די הייזער זענען אלע געוועזן פון גלאָז און די פּאלאצען פון קרישטאָל, און פון דעם שיין פון דער זון האָבען זיי אלע געפינקעלט מיט מיליאָנען ליכטער, און די מענשען זענען אלע געוועזן געקליידט אין ווייסען. און זיי זענען אלע געגאנגען מיט לייכטע טריט און ליכטיגע אויגען אויף די גאסען, וואָס פיהרען צו די טויערען פון דעם לאנד, וואָרים זיי זענען אלע געוואָר גע־וואָרען, אז עס קומט צוריק דער שעהנער בן מלך וועמען זיי האָבען אלע ליב. און אזוי איז בערעל פּראגער און דער בן מלך באַגע־גענט געוואָרען מיט גרויס פרייד פון דעם גאנצען פאָלק און פון דעם מלך.

דער מלך האָט אודאי געוואָלט מאכען א גרויסע סעודה פון בערעל'ס כבוד וועגען, בערעל אָבער האָט זיך אָנגערופען, אז ער קאָן דאָ גאָר קיין צייט ניט פארלירען. נאָר אז ער וויל מען זאָל אים גלייך צושטעלען הונדערט שטארקע מענשען, יעדער מענש זאָל מיט זיך טראָגען צעהן שטארקע שטריק, און מען זאָל אים אויך מיטגעבען עטליכע פעסער שטארקען וויין. וואָרים ער מוז גלייך געהן צוריק אין וואלד צו די גזלנים.

זאָגט צו אים דער מלך און די איבעריגע פּארזאמעלטע:

— סטייטש, ווי שטעלסטו זיך גאָר אונטער צו טאָן אזא זאך. דו ווייסט דאָך, אז אזוי פיעל גרויסע מחנות האָבען זיי ניט געקאָנט בייקומען.

האָט זיך אָבער בערעל אָנגערופען און האָט צו זיי געזאָגט:

— זייט וויסען, אז איך בין בערעל פּראגער, און אז אויב אייערע מחנות וואָלטען געוועזען באזיגט די דאָזיגע גרויע רויבער, וואָלט דאָך מיך מן הסתם גאָט און דער פּראָגער רב ניט גע־דארפט שיקען אהער צו אייך. און אויב איך בין שוין יא אהער גע־בראכט געוואָרען, איז דאָס דאָך מן הסתם צוליב דעם, אז איך זאָל זיי בייקומען. איילט זיך דעריבער און שטעלט מיר גלייך צו וואָס איך פאַרלאַנג פון אייך, וואָרים די צייט איז קורץ.

— עה! — האָבען זיך אלע אָנגערופען אין איין קול — דו ביזט דאָס א איד פון פּראָג, פון דעם אָרט וואו עס געפינט זיך דער פראגער רב, וועמעס ליכטיגקייט און שעהנקייט עס שיינט אזוי אָפט אריבער צו אונז אין דעם לאַנד פון ריינקייט און העלפט אונז אזוי אָפט צו בויען אַלץ נייע קרישטאָלענע פּאלאצען און ליכטיגע הייזער און ציכטיגע גאסען. קוק זיך אום און זעה, זיין ליכט פינקעלט דאָך אויף אלע קרישטאָלענע שפּיצען פון אונזערע טורעמס און דעכער. און אז וויבאלד אזוי איז דאָך ניט אנדערש נאָר טאקע אז גאָט אליין האָט דיך אהער געבראכט! און מיר וועלען דיך אודאי הערען און פאָלגען און טאָן דיין פארלאַנג.

ח.

און די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָבען פון זיך גלייך אויסדערוועהלט הונדערט שטאַרקע קריגער, און דער בן מלך איז אויך געווען צווישען זיי.

און בערעל האָט זיי אַלע געבראַכט אין וואַלד און האָט זיי אין דער שטיל צוגעפירט צו דעם וואונדערבאַרען בוים מיט'ן גרויסען שטיין און ער האָט פאַר זיי אין די אויגען אָנגערופען דעם שטיין ביי זיין נאָמען. האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און ער אַז מיט זיי אריינגעקומען אינעווייניג, און ער האָט גלייך גע־הייסען פארשטאָפּען אַלע קוואַלען און האָט זיי נאָכדעם אָנגעגאָסען מיט'ן שטאַרקען וויין און מיט דעם שלאָפּגעטראַנק, וואָס דער ליכטיגער גרייז האָט אים אין דער מדבר געגעבען. נאָכדעם זענען זיי אַלע ארויס פון דער הייל און זענען ארויף אויף דעם בוים און האָבען זיך באַהאַלטען אויף זיינע גרויסע צווייגען.

און ווען עס איז געוואָרען נאַכט האָבען זיי אַלע מיטאַמאָל דערזעהן ווי פון דעם טיפען וואַלד ארויס איז אָנגעקומען די גרויע מחנה רויבער, ווי דער קעניג מיט דער פינקלענדיגער קרוין אויפ'ן קאָפּ איז ארויסגעפאָרען פאַר זיי און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען, און ווי אַזוי דער שטיין האָט זיך געעפענט פאַר זיי און זיך צוגעמאַכט נאָך זיי. נאָכדעם איז אַלץ אין וואַלד געוואָרען שאַ שטיל.

און אַזוי האָט זיך גענומען אוועקגעהן אַ שעה נאָך אַ שעה, ביז מיטאַמאָל האָט זיך ערגעץ אין וואַלד אַ געשפּאָלטענע צווייג

אַ וויג געטאָן און האָט ארויסגעלאָזען אַ לאנגען סקריפּ. דער סקריפּ האָט אויסגעשריען, ווי דאָס קרעהען פון אַ האָן. האָט בערעל געמיינט, אַז דאָס איז אודאי דער סימן אויף וועלכען ער האָט געוואַרט, איז ער אַראָפּ פון בוים און איז צוגעגאנגען צום שטיין און האָט אים אָנגערופען ביים נאָמען, האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און בערעל איז אריין אין הייל און דער שעהנער בן מלך נאָך אים. און אַז בערעל פראגער האָט דאָס דערזעהן האָט ער זיך אָנגערופען, אַז עס איז בעסער, אַז דער בן מלך זאָל שטעהן ביים אריינגאנג, ווייל ווער ווייס וואָס עס מאכט זיך! האָט דער בן מלך אזוי געטאָן, און בערעל פראגער האָט זיך אליין געלאָזט צו די באַלויכטענע פּאַלאַצען. ווי ער געהט אזוי אריין אין איינעם פון די פּאַלאַצען טרעפט ער גאָר, אַז דאָרט איז אַ גרויסע שמחה, און אַז מוזיק שפּילט דאָרט. טראַכט ער זיך: אַ וויבאַלד אזוי איז דאָך טאַקע שלעכט, וואָרים עס הייסט דאָך, אַז דער ווייַן און דער שלאָפּגעטראַנק האָט נאָך אויף זיי ניט געווירקט...

און איידער וואָס-ווען, האָבען אים שוין עטליכע פון זיי דערזעהן...

פון אָנהויב האָט זיך בערעל פּראַגער אזוי שטאַרק דערשראָ-קען, אַז פאַר שרעק האָט זיך אים אַזש גענומען דרעהען רעדער פאַר די אויגען:

— געטרייער פאָטער אין הימעל, האָט דען דער האָן ניט געקרעהט!? — האָט ער אויסגעשריען אין זיך — צי האָסטו דען מיך געבראַכט אהערצו ניט כדי צו ראַטעווען דאָס לאַנד פון רייַנקייט? דו האָסט דאָך מיר אזויפיעל צייכענס געוויזען! איז דאָס אַלץ געווען נאָר כדי אָפּצונאַרען מיך? באַלד אָבער כאַפּט ער זיך, אַז דאָס קאָן ניט זיין, און אַז אַ איד טאָר איבערהויפּט אזוי ניט טראַכטען. און אַז דער וואָס לעבט אייביג וואָלט ניט אוועקגענומען אים דעם אָרימען בערעל פּראַגער, פון דער שטאָט

פראַג, פון זיינע אָרימע ווייב און קינדער, און וואָלט אים ניט געוויזען אַזויפיעל וואונדער אומזיסט און אומגישט, בלויז כדי ער זאָל גע'הרג'עט ווערען אין אָט אָ דער הייל און קיינער זאָל גאָר נאָכדעם אפילו ניט וויסען וואו זיין געביין איז אהינגעקומען. ניין, דאָס קאָן ניט זיין. איך בין א איד און א איד מוז זיך זעהן אן עצה געבען אין פנים פון דעם גרעסטען אומגליק. און דער אויבערשטער וועט שוין מן השמים העלפען, אויב ניט פון מיינעט וועגען איז צוליב דעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט וועגען. מען דאַרף זיך שטאַרקען.

און בערלען פאַלט גלייך אריין אין קאָפּ א מאָדנער פּלאַן: ער וועט זיך פארשטעלען פאַר א מאַרשאַליק!

און ער נעמט און קערט גלייך איבער זיין היטעל מיט דער לינקער זייט ארויף, און ווען די גרויע רויבער זענען צוגעלאָפען צו אים און אים געכאַפּט אונטער די הענט, האָט ער געלאַכט, און ווען זיי האָבען אים געבראַכט פאַר'ן קעניג און דער קעניג האָט אים גענומען פרעגען:

— ווער ביזטו?

האָט ער מיט זיין האַנט אָנגעוויזען אויף דעם איבערגעקערטען היטעל און געזעאָגעט:

— איך בין א מאַרשאַליק.

— און ווי אזוי קומסטו אהער? — פרעגט דער קעניג.

ענטפערט ער:

— אז איך בין אַ מאַרשאַליק, קאָן איך דאָך מאַכען זעהר א סך קונצען.

— און וואָסערע נאָך קונצען קאָנסטו ווייזען? — פרעגט דער גרויער קעניג.

— איך קאָן דיר ווייזען א קונץ און לעבעדיג מאַכען דעם שעהנעם בן מלך, וואָס איז ביי אייך דערטרונקען געוואָרען.

ווי נאר דער גרויער מלך און די אנדערע גרויע רויבער האבען דערהערט אזוינע רייד, האבען זיי זיך אודאי שטארק פארוואונ־דערט, און דער מלך פרעגט:

— ווי קומסטו גאר אינגאנצען וויסען פון דעם שעהנעם בן מלך?

— לאכט זיך בערעל פאנאנדער און גיט א טרייסעל מיט זיין איבערגעקערטען היטעל פונקט ווי דאס וואלט געווען א מיצעל מיט גלעקלעך, און ער ענטפערט און זאגט:

— וואס הייסט ווי איך וויים? איך בין דאך א מאר־שאליק!

רופט זיך צו אים אן דער בייזער גרויער מלך:

— אויב דו ביזט יא אזא גרויסער מארשאליק, וועל איך דיר הייסען אראפהאקען דעם קאפ און ערשט נאכדעם וועל איך זעהן וואסערע קונצען דו קאנסט מאכען.

און דער מלך האט גלייך באפוילען איינעם פון זיינע לייט אים אראפצוהאקען דעם קאפ.

ווי נאר אבער יענער האט ארויסגעצויגען זיין שווערד און אים אויפגעהויבען אין דער לופטען, אזוי איז גלייך אריינגעקומען דער שעהנער בן מלך און האט מיט זיין שווערד ארויסגעקלאפט די שווערד פון דער האנט פון דעם רויבער.

און אז די איבעריגע גרויע רויבער האבען מיטאמאל צווישען זיך דערזעהן דעם שעהנעם בן מלך וועמען זיי האבען גערעכענט פאר א דערטרונקענעם איז זיי באפאלען א גרויסער שרעק און זיי האבען זיך אלע א הויב געטאן פון זייערע ערטער און האבען זיך געכאפט פאר זייערע שווערדען. האט זיך אבער פלוצלונג פון ערגעץ דערהערט דאס קרעהען פון א האן און אין דער מינוט האט אויף זיי מיטאמאל געגומען ווירקען דער וויין און דער שטארקער

שלאָפגעטראנק און זיי האָבען אַלע גענומען פאַלען איינער אויף איינעם, ווי אונטערגעבראָכענע.

האָט דאָ ערשט בערעל פראגער איינגעזעהן, אז ער איז אריינגעקומען אין דער הייל פאר דער צייט, און ער האָט פארשטאַנען אין וואָסער א סכנה ער האָט דורכדעם אריינגעבראכט זיך און דעם שעהנעם בן מלך, און ער האָט געדאַנקט און געלויבט גאָט פון גאַנצען הארצען פאר דעם וואָס ער האָט אים געגעבען צוריק דאָס לעבען און דאָס לעבען פון דעם בן מלך פון דעם לאַנד פון רייַנקייט. און ער מיט דעם בן מלך האָבען זיך זעהר געפרעהט, און זיי האָבען נאָכדעם אראָפּגערופען זייערע לייט, וואָס זענען געלעגען באהאלטען אויפ'ן גרויסען בוים, און זיי האָבען זיך גענומען בינדען די גרויע גזלנים.

ט.

יעדער פון די מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָט גע־בונדען צו צען פון די ווילדע גרויע רויבער, און ווען אַלע זענען שוין געווען געבונדען, האָבען זיי זיך גענומען איבערקוקען די גיטער פון די רויבער, און זיי האָבען געפונען פיעל גאָלד און זילבער און טייערע שטיינער און פיעל געווער, און שאָף און רינדער, און פיעל שטאַלען מיט פערד און מיט זעהר א סך וועגענער. האָבען זיי גענומען און האָבען איינגעשפּאַנט די פערד אין די וועגענער און האָבען זיי אָנגעפּאַקט מיט אַלץ וואָס זייער האַרץ האָט געגלוסט און האָבען אויף אים ארויפגעלייגט די געבונדענע רויבער, וואָס האָבען נאָך אַלץ ניט אויפגעוואכט פון זייער שווערען שלאָף, און זיי האָבען אויך פאַרנומען די שאָף און די רינדער, און האָבען זיך אַזוי ארויסגעלאָזט פון דער הייל אין א גרויסער שווערער מחנה און זיי זענען אַזוי בשלום דורך דעם וואַלד און זענען אָנגעקומען צו דעם לאַנד פון ריינקייט.

ווי נאָר אָבער זיי זענען אָנגעקומען אין די טויערען פון דעם לאַנד פון ריינקייט קוקען זיי זיך מיטאַמאָל אַלע אום, אַז די שרעק־ליכע גרויע רויבער זענען גאַרניט גרוי, נאָר ווייס!...

און די איינוואוינער פון דעם לאַנד קוקען זיך איין און שטוי־נען. סטייטש! דאָס זענען דאָך גאָר קיין רויבער ניט, נאָר זייערע אייגענע מענשען! מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט! און דאָס איז דאָך גאָר די ערשטע כיתה גבורים, וואָס זיי האָבען ארויס־געשיקט געגען דער שרעקליכער חיה... און אז זיי האָבען דאָס

אלץ דערזעהן האָבען זיי אודאי ניט געוואוסט, וואָס דאָס זאָל באטייטען.

און אז בערעל פּראַגער האָט דאָס דערזעהן און דער־הערט, האָט ער געהייסען אז מען זאָל זיי פאַנאַנדערבינדען און מען זאָל זיך נאָכדעם ארומשטעלען ארום זיי. האָבען זיי אים געפאָלגט און האָבען אזוי געטאָן. און ווען דאָס גאַנצע פאָלק פון דעם לאַנד פון ריינקייט איז שוין געשטאַנען ארום די פאַנאַנדער־געבונדענע גבורים, וואָס זענען נאָך אלץ געשלאָפען ווי געה׳הרג׳עטע איז בערעל אריין אינמיטען פון דער שלאָפענדיגער מחנה און האָט אויף א הויך קול אויסגעשריען:

— איך, בערעל פּראַגער, פון דער שטאָט פּראַג, וועמען עס איז באשערט צו שטעהן אויף דעם אָרט וואו ער שטעהט, בין אויף אייך גוזר צו פארלאָזען אייער שלאָף.

האָבען גלייך אלע שלאָפענדיגע גבורים גענומען רייבען זייערע אויגען און הויבען די קעפּ. און ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט און האָבען זיך אומגעקוקט וואו זיי זענען אין דער וועלט האָבען זיי אויך זיך אלע גענומען רייסען די קליידער פאר שאַנדע און פאַלען אויף זייערע פּנים׳ער און זיי האָבען אויפגעהויבען זייער קול אין א גרוים געוויין.

און ווען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָבען זיך ביי זיי נאָכדעם גענומען פאַנאַנדערפרעגען וועגען דעם, וואָס מיט זיי האָט געטראָפען, האָט דער עלטסטער פון דער וויינענדי־גער מחנה דערצעהלט.

אז עס איז געווען ווען זיי זיינען לכתחלה אריין אין דעם טיפען וואַלד צו זוכען די חיה וואָס שרייט מיט אזא מיאוס קול איז אויף זיי אָנגעקומען אזא מין שרעקליך גרויסע גרויע מויז. די מויז איז געווען גרעסער פון אלע חיות וואָס זיי האָבען ווען אין וואַלד באַגעגענט, און שנעלער פון אלע חיות נאָך וועלכע זיי

האָבען זיך וועז נאָכגעיאָגט. קיין קויל האָט זי ניט גענומען און קיין שטיינער האָבען זי ניט געטראָפען. און די דאָזיגע מויז האָט גענומען מיט איר שרעקליכער שנעלקייט לויפען ארום אונזער מחנה און שרייען מיט איר שרעקליכען קול. דאָס בלוט האָט פון דעם גענומען גליווערען אין אונזערע אָדערען. און ווען זי איז אזוי ארום אונז עטליכע מאָל ארומגעלאָפען האָבען מיר זיך מיט אמאָל אומגעקוקט און דערזעהן, אז מיר זיינען אלע געוואָרען גרוי ווי מייז... נאָכדעם האָט זי זיך אוועקגעשטעלט קעגען אונז אויף די אונטערשטע פיס און האָט גענומען קוקען אויף אונז אזוי, אז מיר האָבען זיך אלע גענומען שטעלען פאר איר אויף די קניע. און ווען זי האָט זיך נאָכדעם אויסגעדרעהט און גענומען געהן האָבען מיר איר אלע געמוזט נאָכגעהן. און זי האָט אונז פארפירט אין איר פאר׳כשופ׳טער הייל. און זי האָט אויף מיר אָנגעטאָן א פינקלענדיגע קרוין און מיך געמאכט פאר איר מלך. און זי איז געוואָרען אונזער גאָט און מיר פלעגען פאר איר אלע טאָג מוזען קניען און נאָכדעם ארויסגעהן אויף מלחמות כדי מיר זאָלען איר קאָנען ברייגגען געגוג פרישע מענשליכע הערצער צום עסען.

און ווי נאָר בערעל פּראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע לעצטע ווערטער האָט ער זיך לענגער ניט געקאָנט איינהאַלטען און אויס־געשריען:

— אָבער וואו געפינט זיך איצטער די דאָזיגע שרעקליכע חיה? וואו האַלט זי זיך אויף?

— מיר האָבען איר אָנגעטאָן גאָלדענע רינגען אויפ׳ן האלז און אויף די פיס און מיר האָבען זי פארשפּארט אין א זילבערנער שטייג, כדי זי זאָל פון אונז ניט אנטלויפען, — האָט זיך אָנגע־רופען דער עלטסטער.

זאָגט אָבער בערעל פּראַגער:

— היתכן, מיר האָבען דאָך דורכגענישטערט די גאַנצע הייל,

און מיר האָבען גאָר אַזאַ שטייג נייט באַגעגענט און אַזאַ חיה ניט געזעהן.

זאָגט צו אים דער עלטסטער:

— איך וואָלט דיר געגאַנגען ווייזען די דאָזיגע שטייג מיט דער חיה, האָב איך אָבער מורא, אַז איך וועל חלילה צוריק גרוי ווערען ווי א מויז און וועל נאָך נאָכדעם חלילה ווידער מוזען פּאָלגען, וואָס זי וועט מיר הייסען.

רופט זיך אָן בערעל פּראַגער:

וואָס איז שייך מורא האָבען! ווען גאָט וואָלט חלילה ניט וועלען, אַז אַלץ זאָל זיך אויסלאָזען צו גוטען, וואָלט ער דאָך מיך ניט געבראַכט ביז אהערצו און וואָלט מיך ניט געמאַכט צו זעהן אַלץ, וואָס איך האָב געזעהן און צו טאָן אַלץ, וואָס איך האָב געטאָן.

איז דערפאַר נאָכדעם געבליבען, אַז דער עלטסטער און בערעל און דער מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט און נאָך עטליכע געקליבענע מענשען זאָלען זיך אויפזעצען אויף זייערע פערד און זאָלען געהן צוריק צו דער פאַר'כישופ'טער הייל. ווייל זיי האָבען אַלע שטאַרק געגומען גלויבען אין בערלען, דערפאַר וואָס ער קומט פון דער שטאָט פּראַג, וואו עס וואוינט דער גרויסער צדיק, דער פּראַגער רבי, דער בעל מופת, מיט וועמעס טבילה זיי פלעגען זיך אַלע בענשען און ליבען און גרויסען, און וועמעס ליכטיגע פּאַלאַצען פלעגען אַזויפיעל כבוד און ליכטיגקייט ברייננגען צו די גאַסען פון זייער לאַנד.

און אינמאל ווען דער פראגער רב האט פארשפרייט זיין טליתל איבער דעם פרעמדן טייך.

י.

און אז בערעל פּראַגער איז מיט זיינע באַגלייטער צוריק געקומען אין דער פאַר'כישופ'טער הייל, האָט דער עלטסטער זיי געפירט ביז צו אַ געוויסען אָרט און פון דאָרט איז ער מיט זיי נאָכדעם אָפּגעגאַנגען דריי מאָל רעכטס און דריי מאָל לינקס און איין מאָל גלייך. און ווי נאָר זיי האָבען אזוי געטאָן, האָבען זיי פאַר זיך גלייך דערזעהן אַ זילבערנע שטייג מיט דער שרעקליך גרויסער מויז מיט גאָלדענע רינגען. ארום דער ווילדער מויז זיינען געלעגען אַ סך ניט דערגעסענע מענשליכע הערצער.

און אז די דאָזיגע שרעקליכע מויז האָט זיי דערזעהן, האָט זי גלייך דערפיהלט, אז דאָ איז עפּעס ניט מיט אַלעמען און זי האָט גענומען ווילד שפּרינגען אויף אירע אונטערשטע פיס און צעעפענען בייז איר גרויען מויל, גרייט אַלעמען אויפצועסען. בערעל פּראַגער איז אָבער גלייך צוגעגאַנגען צו דער שטייג און האָט זיך אָנגערופען:

— דו מיאוס'ע באַשעפעניש! דו האָסט זיך אונטערגענומען צו פאַרדאַרבען דאָס ליכטיגע לאַנד פון רייניקייט, איצט אָבער וועסטו פאַרדאַרבען ווערען, וואָרים אויב ניט, איז צוליב וואָס דען בין איך פאַרפירט געוואָרען ביז אַהערצו?

און בערעל פּראַגער האָט זיך דערמאָנט אָן זיין פלעשעל מיט דעם שוואַרצען זאַפט, וואָס ער האָט מיט זיך געהאַט אין קעשענע, און כדי צו זיין זיכער, אז ער וועט דאָס אַרויפגיסען דער מויז אויפ'ן רוקען, איז ער אַרויפגעקראָכען אויף דעם דאַך פון דער

שטייג און געגומען שפּריצען אויף דער חיה פון דעם פלעשעל. האָט די מויז מיט אמאָל דערפיהלט, ווי פלאַמען וואָלטען זי ארומ־גענומען און זי האָט זיך אזא וואָרף געטאָן, אז די שטייג איז זיך גלייך אויף שטיקער צעפאַלען. בערעל פּראַגער איז אראָפּגעפאַלען גלייך אויף דער חיה. לאַנג טראַכטען האָט דאָ בערעל אודאי קיין צייט ניט געהאַט, האָט ער זיך גלייך אָנגעכאַפּט אָן דעם גאָלדענעם רינג, וואָס אויף איר האַלז. די חיה אָבער האָט זיך אָן אַלץ פאַר־געסען און זיך גלייך א לאָז געטאָן צום טייך, כדי צו לעשען די שרעקליכע פלאַמען, וואָס זי האָט אויף זיך גענומען פיהלען אַלץ ווילדער און בייזער. דאָס וואַסער פון טייך האָט זיך ארויפגעג־שלאָגען אין דער לופטען און איז אריבער די ברעגען, און די מויז האָט זיך אזוי מיט א שוידערליכען אימפּעט גענומען טראָגען איבער'ן טייך, און פון דעם טייך אין אַן אַנדערען, און פון דעם אַנדערען אין נאָך אַן אַנדערען, ביז זי איז אזוי אין איר ווילדען געלויף אריין אין ים און איז אזוי אַלץ ווייטער און ווייטער גע־לאָפען, געטריבען פון דעם ווילדען בראַנד אין אירע ביינער. און בערעל פּראַגער איז זיך אזוי אַלץ געלעגען אויף איר רוקען און זיך מיט אַלע זיינע כחות אָנגעהאַלטען מיט זיינעביידע הענט אָן דעם גאָלדענעם רינג וואָס ארום איר האַלז.

א טאָג און א נאַכט האָט זיך אזוי בערעל פּראַגער ארומ־געטראָגען איבער'ן ים צווישען די שרעקליכע וואַסערהויפענס, וואָס די מויז פון דעם פאַר'כישוף'טען הייל האָט אויפגעשלאָגען אין איר ווילדען פאַרלאַנג צו לעשען דאָס פייער, וואָס זי האָט אין זיך געפיהלט.

בערעל פּראַגער'ס הענט האָבען שוין גענומען ווערען שוואַך. אָט, אָט און ער וועט חלילה נאָכלאָזען און אריינפאַלען אין די טיפענישען פון ים. האָט אָבער גראָד דעמאָלט דער פּראַגער רב פאַרשפּרייט זיין טיכעל און זיך אויף דעם געלאָזט פאָרען איבער'ן

פּראַגער טייך. האָט דאָס דעם ים׳ס שטראָם גענומען ציהען קיין פּראַג. און אַז די שרעקליכע באַשעפעניש איז מיט בערלען אויף איר רוקען אריין אין די וואסערען פון פּראַגער טייך, האָט דער פּראַגער רב אויפגעשיינט אין זיין גאַנצער ליכטיגקייט, דאָס וואסער און די לופט האָט זיך גענומען שפּיגלען מיט זיין ליכטיגקייט אויף מיילען, און ער האָט אַזוי אַ ליכטיגער אויפגעהויבען זיין שטעקען און זיך געלאָזט אַנטקעגען דער חיה, און ווי נאָר זי האָט דאָס דערזעהן האָט זי געגעבען אַ שרעקליך ווילדען שפּרונג אויף צוריק. האָבען בערעל׳ס אָפּגעשוואכטע הענט נאָכגעגעבען, און ער איז אַראָפּגעפאַלען אין וואסער אריין. האָט אים אָבער דער רבי גלייך דערלאַנגט זיין שטעקען, האָט ער זיך אָן אים אָנגעכאַפּט און האָט זיך אויף אים אַרויפגעשטעלט. און האָט זיך נאָכדעם אָנגענומען אָן רב׳ס גאַרטעל, און אַזוי זיינען זיי אינאיינעם אָנגעקומען צוריק קיין פּראַג.

די־מלכה שבת

קום מיט פריידן מלכה שבת

קוס סיט פרידען קרוין פון האר .

א.

דער פּראגער רב, דער בעל מופת, האָט אודאי זעהר שטארק געהאַלטען פון שבת. וואָרים שבת, פלעגט ער זאָגען, איז די כלה פון דער וועלט. און דערפאר דארף זיך די גאנצע וועלט אויס־פּוצען לכבוד שבת, ווי אַ חתן פאר זיין כלה.

און ער פלעגט זאָגען:

— באשאפען האָט גאָט שבת צום סוף פון זיין ארבייט. אין די געדאנקען אָבער, איז שבת געווען דאָס סאמע ערשטע פון זיין טראכטען.

און אז עס פלעגט קומען צום פרייטאָג־צו־נאכטיגען דאווענען, האָט דער פּראגער רב געשיינט אזוי, אז קיינער האָט אים ניט גע־קאָנט קוקען גלייך אין זיין פּנים אריין. און ווען עס פלעגט קומען צו די ווערטער:

„קום מיין פריינד אנטקעגען דער כלה
„קום אויפנעמען די כלה שבת, די מלכה"

פלעגט זיין ליכטיגקייט ווערען אזוי, אַז די איבעריגע אידען פלעגען זיך קוים קענען איינהאַלטען אין שול.

און צו די ווערטער:

פּארלאָז דיין געפאנגשאפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין האר,
„קום מיט יובעל און מיט פרייד,
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע.
„קום כלה,

„קום!
פלעגט ער אפט ארויס פון שול און בלייבען שטעהן אויף די הויכע טרעפ, און מיט אים די גאנצע עדה, און ער פלעגט אזוי ווענדען זיין ליכטיג פנים צום הימעל, קוקען אהין, ווי ער וואלט גערופען עמיצען, וואס קומט, וואס האלט אין קומען...

דער גאנצער עולם פלעגט דערפיהלען, אז אין דער מינוט אנט־פלעקען זיך גרויסע סודות אויף דער וועלט. דער סוד פון שבת, דער סוד פון ליכט, דער סוד, וואס גיסט צונויף אלץ מיט דעם סוד פון אלע סודות.

איינמאל אבער האט געטראפען, אז ווען דער רב האט אזוי ארויסגעפירט זיין גאנצע עדה אויף די טרעפ, כדי צו באגעגענען די ליכטיגע מלכה שבת, האבען אלע מיטאמאל דערזעהן א גרויסען, רויטען שטערען אומלויפען איבער׳ן הימעל. דער רויטער שטערען איז געווען שטארק אנגעהעפט אן אן אנדער שטערען, א ווייסען און בליציגען. דאס בליצען פון דעם ווייסען שטערען איז געווען אזא, אז דער הימעל האט זיך געשפאלטען פון גרויס ליכטיגקייט און די ערד האט אויפגעשיינט, ווי א גן עדן.

מיטאמאל אבער, האט זיך פון ערגיץ אויפ׳ן הימעל פלוצלונג אנגעטראגען א שרעקליך גרויסער פיש. און ווי נאר דאס איז געשעהן, אזוי האט דער רב גלייך אויסגעשריען:

„פארלאז דיין געפאנגענשאפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האר.
„קום מיט יובעל און מיט פרייד.
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע.
„קום כלה,
„קום!

און מיט אים די גאנצע עדה אידען.

האט זיך פונקט דעמאלט דער גרויסער פיש אנגעשלאגען אן

דעם רויטען שטערען, האָט דער רויטער שטערען גלייך ארויסגעלאָזט דעם ליכטיגען שטערען, וואָס ער האָט געהאַלטען אָנגעהעפט אָן זיך. און דער פיש מיט דיביידע שטערען האָבען אלע אינאיינעם גע־נומען פאלען און זענען פארשוואונדען.

ב.

אין דעם גרויסען טיפען ים געפינט זיך אַ זעהר גרויסער פיש.

דער פיש איז דער היטער פון שבת.

און אַלע פרייטאָג פארנאכט קומט דער פיש צו אַן אָפענעם ברעג. צעעפענט זיין גרוים מויל, און לאָזט פון זיך ארוים די ליכטיגע מלכה שבת. —

די מלכה קומט ארוים אויפ׳ן ברעג מיט דער פינקלענדיגער קרוין אויף איר קאָפּ, קוקט זיך אַ ליכטיגע אום אין אַלע זייטען, און נאָכדעם נעמט זי מיט אַ שטילער פרייד אראָפּ איר קרוין פון קאָפּ, הויבט זי אויף אין דער לופטען מיט אירע שעהנע הענט און זאָגט:

— וועלט! איך שענק דיר די קרוין פון שבת אויף אַ טאָג!

ווערט די קרוין גלייך צעפלויגען אין מיליאָנען פלעמלעך.

און יעדע אידישע טאָכטער, וואָס צינדט דעמאָלט אָן אירע ליכט לכבוד שבת, קריגט אַ פלעמעל פון דער קרוין פאר יעדען ליכט.

און די מלכה שבת לאָזט זיך דערנאָך אוועק איבער די אידישע הייזער און שוהלען און זעהט צו מיט אַ שטילער און ליכטיגער פרייד, ווי אין יעדען ליכט, לויכט זיך אַ פלעמעל פון איר קרוין.

און שבת צונאכט, איז ווי נאָר עס באווייזט זיך דער ערשטער שטערען אין הימעל, אזוי קומט די מלכה שבת צוריק צום ברעג מיט דער ליכטיגער קרוין אויף איר קאָפּ. —

זי קומט אָן מיט לאנגזאמע טריט און מיט אַ גרויסען און שווערען בענקען אין איר הארצען. —

באַלד קומט אָן דער גרויסער פיש און צעעפענט זיין גרויס מויל.

בלייבט זי פאַר אים שטעהן א פאַרבענקטע און פרעגט:

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת?!

דער פיש אָבער רעדט ניט. ער גיט נאָר א צעעפען זיין גרויס מויל נאָך גרעסער, אזוי, אז זיינע ווייסע ציין ליגען שוין, ווי א ביינערדיגע שוועל פאַר אירע פיס — קאָן זי זיך שוין ניט העלפען, געהט זי אריין אין אים, און ער לאָזט זיך מיט איר גלייך אוועק אין די טיפענישען פון ים.

אינוויינינג, אין דעם פיש, איז איר היים. אינעווייניג, אין דעם פיש איז ליכטיג, ווי אין א ליכטיגען פאַלאַץ. און דורך די אויגען פון דעם פיש קאָן זי ארויסקוקען, ווי דורך צוויי גרויסע און ליכטיגע פענסטער. און זי קאָן דורך זיי זעהן דעם הימעל און די שטערען. די זון און די לבנה, און אלע פארשידענע באַשעפענישען, וואָס מערען און ווידמענען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און אלע פעלזען פון קיזעלשטיין, און אלע וואונדערבארע בערג פון פערל־שטיין, און די ווילדע וועלדער פון רויטע קאָראַלען און די פיעלע פאַלאַצען פון דימענטען און בריליאַנטען, פון בלויע סאַפירען, פון רויטע רובינען, שווארצע אגאַטען און פון א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אויף דעם גרונט פון ים. און אלץ שיינט אויף מיט זיין גרעסטען שיין און גלאַנץ, ווי נאָר עס שווימט פאַרביי זיי דורך דער פיש מיט דער מלכה שבת: — אלע ווילען די מלכה שבת זאָל אויף זיי קוקען און זאָל זיי זעהן. און די מלכה שבת קוקט אויף זיי און זעהט זיי. און הערט אָבער אלץ ניט אויף צו בענקען — זי בענקט די גאַנצע וואָך פאַר דעם פרייטאָג־צו־נאַכט. פאַר דעם שבת.

ג.

אַלע שטערען פון הימעל האָבען זעהר ליב די מלכה שבת. און פון גרויס ליבשאַפט שיינען זיי אפילו אין מיטען דער וואָך שבת'דיג. זיי שיקען איר שטענדיג נאָך זייערע ליכטיגע גייסטער אויף דער ערד און אין וואסער. זיי ברענגען איר שטענדיג גרוסען, און נעמען פון איר אַלץ נייע פרייד און ניי ליכט פאר זיך, פאַר'ן הימעל און פאר דער וועלט; זיי טרייסטען זי שטענדיג אין איר געפאנגענשאפט און פרעהען זיך מיט איר אין איר פרייד.

איין שטערען נאָר איז פאַראַן אין הימעל, וואָס זיין גייסט געהט נאָך דער מלכה שבת, ווי א בייזער מלאך. דאָס איז דער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. וואָרים שבתאי איז א בייזער שטערען און פארגינט ניט דאָס, וואָס אויך די אנדערע שטערען קענען קוקען אויף דער שעהנער מלכה שבת, און דאָס, וואָס די שעהנע מלכה שבת האָט ליב די מענשען און די ערד. ער האָט געוואָלט אוועקנעמען די שעהנע מלכה שבת פון דעם פיש, פון די שטערען און דער ערד.

און ס'טרעפט, אז אין שבתאי'ן צעברענט זיך אָפט זיין ווילדע ליבע צו דער מלכה שבת אזוי שטארק, אז ער קאָן גאָר איינגאַנצען ניט פאַרטראָגען פאר וואָס די אנדערע שטערען קוקען אויך אויף איר מיט זייערע צעשטראַלטע בליקען, דעמאָלט לאָזט זיך זיין גייסט אראָפּ און נעמט אזוי שטארק פּאטשען מיט זיינע גרויסע פליגלען, אז ער טרייבט צונויף די וואָלקענס איבער דעם ים, און איבער דער ערד. איבער די וואָלקענס קאָן ער אליין שוין אָבער

„אײן שטערן נאר איז פֿאַראַן אין הימל. װאָס זײן גײסט געהט נאך דער מלכּה שבת
װי אַ בײזער פֿלאַך. דאָס איז דער גײסט פֿון דעם ריזיקן שטערן שבתאי."

אויך ניט זעהן די מלכה שבת. ווערט פון דעם זיין כעס נאָך שטאַרקער, נעמט ער מיט זיינע פליגלען נאָך בייזער פּאַטשען און שטויסען די וואָלקענס, ביז עס נעמט רעגענען און דונערען און בליצען.

און נאָכדעם, אַז שבתאי כעס'ט זיך שוין אָן וויפיעל ער קאָן, ווילט זיך אים דאָך ערשט דעמאָלט זעהן די מלכה שבת, מוז ער אליין צוריק פאַנאַנדערטרייבען די וואָלקענס.

דער פיש, דער היטער פון שבת, ווייסט אַז שבתאי'ס ליבע איז א זינדיגע, זעהט ער דערפאר שטענדיג, אַז איידער ער לאָזט ארויס די מלכה שבת מיט איר פינקעלדיגער קרוין, זאָל שבתאי'ס גייסט זיין אין וואסער. און דערפאר, איז, ווי נאָר דער גייסט — שבתאי לאָזט זיך אראָפּ אין וואסער מאכט שוין דער פיש אזא מין רינג ארום אים, אַז ער מוז פארבלייבען אין ים א געפאנגענער ביז איבער שבת.

שבתאי האלט זיך דערפאר אָפּ פון פליהען צום ים אזוי לאנג, ווי ער קאָן נאָר. זעהר לאנג קאָן ער זיך אָבער ניט אָפּהאלטען. און טאָמער עקשנ'ט ער זיך אמאָל פאַרט איין, איז ווי נאָר עס קומט נאָהענט צום שבת און דער פיש זעהט, אַז שבתאי זיצט נאָך אלץ אין הימעל אויף די צוויי ליכטיגע רעדער פון זיין שטערען, גיט דער פיש דעמאָלט א הויב זיין קאָפּ צום הימעל, אזוי, אַז אלע שטערען דערזעהען מיטאמאָל די מלכה שבת מיט איר גאנצער ליכטיגקייט. א סך שטערען נעמען דעמאָלט איינס נאָכ'ן אנדערען פאַלען אין דעם גרויסען ים אריין. קאָן שוין שבתאי לענגער ניט פארבלייבען אין הימעל, און ער נעמט מיט א ווילדען רוישען פאַלען גלייך אין וואסער אריין. מאכט דער פיש ארום אים אויף גיך דעם נויטיגען רינג און שרעקט זיך שוין נאָכדעם ניט ארויסצולאָזען די מלכה שבת אין דער ריכטיגער צייט.

ד.

יעדעס מאָל, ווען דער פיש דאַרף אַרויסלאָזען די מלכּה שבת, שטעלט ער זיך אַוועק מיט'ן פּנים צום לאַנד פון שבת, און מיט'ן עק צום לאַנד פון וואָך.

וואָרום ערגעץ אויף די ברעגען פון דעם ים געפינען זיך אַזוינע צוויי לענדער: —

איין לאַנד איז גרויס און שווער און גרוי, און עס הייסט דאָס לאַנד פון וואָך. און דאָס אַנדערע לאַנד איז לייכט און שעהן און ליכטיג און עס הייסט דאָס לאַנד פון שבת.

די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון וואָך, זענען גרויסע ריזען מיט שרעקליך, ווילדע מיילער. — די ציין פון זייערע מיילער זענען אַזוינע גרויסע און ווילדע, אַז די ליפּען קאָנען זיי ניט פאַרדעקען, און די ריזען געהען דערפאַר שטענדיג אַרום מיט אָפּגעדעקטע מיילער. די מענשען פון דעם לאַנד פון שבת זענען שעהנע, שטילע און ליכטיגע.

די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך פלעגען דינען צום ים און צום שטערען שבתאי, און זיי פלעגען לעבען פון מלחמות, פון עסען איינער דעם צווייטען לעבעדיגערהייט. און די מענשען פון דעם לאַנד פון שבת האַלטען ערליך דעם שבת, און דינען אים מיט ליכט בענשען, מיט פרייד, מיט געזאַנג און מיט טענץ.

האָט איינמאָל זיך געטראָפען, אַז אין דעם לאַנד פון שבת איז אויפגעקומען אַ מלך, וואָס האָט ניט געהאַט קיין קינדער.

איז דאָס אודאי געווען אַ גרויסער בזיון פאַר דער קעניגין,

און אַ גרויסער וועהטאָג פאַר דעם מלך און פאַר דעם גאַנצען לאַנד.

און אַז עס פלעגט קומען פרייטאָג־צו־נאַכט, פלעגט די קעניגין פון דעם לאַנד פון שבת ביים ליכט בענשען אודאי אויסגיסען איר ביטער הארץ, און מיט איר אינאייגעם פלעגען אַלע טעכטער פון דעם לאַנד שטעהן פאַר זייערע בענשלייכטער אין יעדען הויז, און אין יעדען פּאַלאַץ און פלעגען איר העלפען בעטען.

און די מלכה שבת פלעגט גלייך דערהערען זייערע תפילות, זייער וועהטאָג און זייער פּיין. וואָרים דער פּיש פלעגט זי דאָך שטענדיג ארויסלאָזען מיט'ן פּנים צום לאַנד פון שבת.

און איינמאָל, ווען די מלכה שבת איז אין שבת־פאַרנאַכט געגאַנגען מיט איר קרוין אויפ'ן קאָפּ און מיט איר שבת־ליכט צוריק צום ים אַ פאַרבענקטע און מיט לאַנגזאַמע טריט, איז זי, ווי איר שטייגער איז, פאַרבייגעגאַנגען יעדעם אידישע הויז, און איז אָנגעקומען אין דעם לאַנד פון שבת פונקט דעמאָלט, ווען אַלע טעכטער פון דעם לאַנד זענען געזעסען אין זייערע הייזער און אין זייערע פּאַלאַצען, און האָבען מיט אַ געבראָכען געמיט געזאָגט דאָס פאַרנאַכטיגע שבת־געבעט:

„גאָט פון אברהם, פון יצחק פון יעקב.
„באַהיט דיין ליב פאָלק אין דיינעם לויב.
„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.
„היט אונז אוים פון דער גרויסער וואָך.
„היט אונז און אונזערע מענער און אונזערע קינדער.

און ווי נאָר עס איז געקומען צו די ווערטער „און אונזערע קינדער", אַזוי האָט דאָס גאַנצע לאַנד ארויסגעלאָזט אַ זעהר שווערען זיפץ, וואָרים אַלע האָבען זיך דערביי דערמאָנט אָן זייער קעניגין.

די קעניגין איז גראָד דעמאָלט איינע אַליין אומגעגאַנגען אין

איר גאַרטען, וואָס האָט זיך געצויגען ביז'ן סאמע ים. און ווי זי קומט אזוי צום ים, דערזעהט זי עפּעס מיטאמאָל א זעהר גרויסע ליכטיגקייט. פארוואונדערט זי זיך אודאי אויף דעם. אָבער זי טראכט זיך, אז דאָס איז דאָך מן הסתם דערפאר, וואָס אָט דאַר־טען זעצט זיך דאָך איצט די זון איבער'ן וואסער... און זי לעגט זיך אזוי ארויף איר קעניגליכע האנט אויף די אויגען און נעמט מיט א פארבענקט געמיט זאָגען:

„גאָט פון אברהם פון יצחק און פון יעקב.
„באהיט דיין פאָלק אין דייגעם לויב.
„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.
„היט אונז אויס פון דער גרויער וואָך.
„היט אונז און אונזערע מענער און... אונזערע קינדער."

און די קעניגין האָט די לעצטע ווערטער ארויסגעזאָגט אזוי, אז זי איז נאָכדעם אויף לאנג געבליבען שטעהן, ווי א פארשטאַר־בענע. זי איז ווי פארגליווערט געוואָרען פון איר גרויסען בענקען.

און אז די מלכה שבת איז אָנגעקומען און האָט דערזעהן, ווי די פארגליווערטע קעניגין שטעהט נאָך אלץ מיט דער האנט אויף די אויגען, האָט זי זיך פאר איר אָפּגעשטעלט, האָט זי אָנגעקוקט א ווייַלע און נאָכדעם האָט זי מיטאמאָל אויפגעהויבען אירע הענט און האָט פון זיך מיטאמאָל אראָפּגענומען די פינקעלדיגע קרוין פון קאָפּ און האָט זיך אָנגערופען:

— קרוין פון שבת, דו אליין וועסט איצט מוזען געהן צום פיש — דעם היטער פון שבת. איך וועל איצט בלייבען דאָ. איך וועל ווערען א קינד ביי דער קעניגין פון דעם לאנד פון שבת!

האָט זיך די קרוין א הויב געטאָן, און גענומען איינע אליין פליהען צום וואסער, און איז אריין אין דעם פיש'ס צעעפּענטען מויל.

און אז דער פיש האָט דערזעהן, אז נאָר די קרוין פון שבת

איז געקומען צוריק, אָהן דער נשמה, אָהן דער מלכה שבת, האָט ער מיט זיין עק אזא פאטש געטאָן דעם ים, אז די וואסערען האָבען זיך אויפגעהויבען מיט אזא ווילדען רעש, און האָבען גענומען שפּרינגען אין דער לופטען, און האָבען זיך גענומען ברעכען און פאלען אין טויזענטער שטיקער, און דער גאנצער ים איז פון דעם גלייך פארגאָסען געוואָרען מיט א בייז־ווייסען שוים.

און די מלכה שבת איז נאָכדעם גלייך צוגעגאנגען און האָט זיך אנגעהעפּט אָן דער קעניגין פון לאנד פון שבת. האָט פון דעם די קעניגין גלייך דערפיהלט א גרויסע פרייד אויף זיך.

און ווען די קעניגין האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט זי לעבען זיך קיינעם ניט געזעהן, אָבער די גרויסע פרייד איז פאָרט געווען מיט איר. האָט זי די פּלוצלינדיגע פרייד מיטגעבראכט מיט זיך אין דעם מלכ׳ס פאלאץ. און פון דעם פאלאץ האָט די פרייד מיטאמאָל גענומען שפּאנען אויף אלע וועגען און שטעגען פון דעם לאנד, און די פרייד האָט גענומען קלאפּען אין יעדען פענסטער, אין יעדען טיר און טויער.

און ווען די טעכטער פון יענעם לאנד, פלעגען נאָכדעם שבת פארנאכט זאָגען זייער „גאָט פון אברהם", פלעגען זיי שוין די ווערטער „און אונזערע קינדער" מער ניט זאָגען מיט א שווערען זיפץ, נאָר מיט א גרויסער און ליכטיגער פרייד. ווארים אלע האָבען מיטאמאָל דערפיהלט די גרויסע פרייד, וואָס איז שוין געקומען און וואָס וועט אין גיכען נעמען שיינען אין זייער לאנד.

און טאקע גאָר אין גיכען, איז מען אין דעם לאנד פון שבת געוואָר געוואָרען, אז די קעניגין האָט געבאָרען א טאָכטער צום מלך. די טאָכטער איז געבאָרען געוואָרען פונקט פרייטאָג־צו־נאכט, צו ליכט בענשען, און מען האָט איר א נאָמען געגעבען — שבת.

און מען איז געוואָר געוואָרען, אז א זעהר גרויס ליכט געהט

ארוים פון דער טאַכטער, אז וואוהין מען זאָל זי ניט ברענגען, אפילו אין א פינסטערען צימער, ווערט דאָרט ליכטיג, און אז איר ליכטיגקייט איז אזא, אז עס האָט גאָר צו זיך קיין גלייכען ניט אין דער וועלט. אז אפילו ניט די זון, ניט די לבנה און ניט די שטע־רען קאָנען זיך גלייכען צו איר שעהנקייט און אין ליכטיגקייט, און ווען מען האָט איינמאָל אין אן אָווענט, די טאָכטער ארויסגענומען אויפ׳ן באַלקאָן, איז ווי נאָר די שטערען האָבען זי דערזעהן, אזוי האָבען זיי גלייך גענומען פאלען פון הימעל אין פיעל טויזענטער.

און דער פיש, דער היטער פון שבת, פלעגט דערווייל אלע פרייטאָג פארנאכט קומען צו א ברעג און נאָר ארויסלאָזען די קרוין פון שבת אויף דער וועלט, און אלע שבת פארנאכט פלעגט ער ווי־דער קומען צום ברעג, און זעהן, ווי נאָר די קרוין אליין קומט צו־ריק צו זיין מויל. און פאר כעס פלעגט דער פיש נאָכדעם אלץ אויפשלאָגען די וואסערען פון ים מיט זיין עק און די וואסערען פלעגען פארשווימטע נעמען שפריגגען ביז׳ן הימעל.

און די טאָכטער, די פרינצעסין שבת, איז זיך דערווייל גע־וואקסען און איז געוואָרען שעהנער און ליכטיגער מיט יעדען טאָג. און די לויב איז געגאנגען פאר איר, ווי א טייך, און האָט זיך גע־הויבען איבער איר, ווי א ליכטיגער זייל.

ה.

שבתאי איז געלעגען אין וואסער א געפאנגענער ווען די מלכה שבת האָט זיך איבערגעגעבען צו דער קעניגין פון דעם לאנד שבת אָבער אלע אנדערע שטערען פון הימעל האָבען גלייך געזעהן, וואָס די מלכה שבת האָט געטאָן, און האָבען געוואוסט וואו זי געפינט זיך, האָבען זיי ביסלעכווייז גענומען בייטען זייערע ערטער. זיי האָבען גענומען פארלאָזען דעם ים און האָבען גענומען שטילער און ליכטיגערהייט ציהען צום לאנד פון שבת.

דער רויטער שטערען שבתאי אָבער, האָט זיין אָרט אזוי גיך ניט געביטען. איינער אליין, פלעגט מען אים אין די נעכט זעהן הענגען איבער'ן ים, און א בייזער און א רויטער, פלעגט ער קוקען און שרעקען, ווי א ווילדער גזלן. — אים האָט זיך אלץ געדאכט, אז דער פיש, דער היטער פון שבת האָט מן הסתם באהאלטען די ליכטיגע מלכה, ערגיץ טיף אין די אָפּגרונטען פון ים, כדי ער, שבתאי, זאָל זי ניט זעהן און ניט וויסען וואו זי איז. זיין גייסט פלעגט אלע נאכט אראָפּשיסען פון הימעל אין די טיפענישען פון ים. ער פלעגט זי דאָרטען ארומזוכען צווישען די פעלזען פון קי־זעלשטיין און פערלשטיין, צווישען די געדיכטע קארעלען וועלדער און אין די פילע פאלאצען פון דימענטען און בריליאנטען פון בלויע סאפירען און רויטע רובינען און שווארצע אגאטען, און צווישען די פאלאצען פון א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט אויסגעמאָסטען דעם ים אין דער לענג און אין דער ברייט, האָט זיך גענומען ציהען אהין, וואוהין אלע שטערען ציהען.

אַלע שטערען, וואָס האָבען געצויגען צום לאַנד פון שבת, זע־נען אהין אריין לייכטע און ליכטיגע. מיט דער צייט האָבען זיך דאָרט אָנגעקליבען אזוי פיעל שטערען, אז די איינוואוינער פון דעם לאַנד פלעגען אין די נעכט כמעט ארומגעהן צווישען הימעל און שטערען. דער שטערען שבתאי האָט אָבער נאָר געקענט קו־מען ביז צום לאַנד פון שבת. אין דעם לאַנד אליין האָט ער ניט געקאָנט אריינקומען. וואָרים זיין פּנים איז געווען רויט, ווי דאָס פּנים פון א גזלן...

דעמאָלט איז דער בייזער שבתאי געפאַלען אויף א פּלאַן: ער איז אוועק, און זיך אוועקגעשטעלט איבער דעם לאַנד פון וואָך, כדי מיט זיין רויטען שיין אין זיי נאָך מער רייצען זייער ווילדען חשק נאָך מלחמה. און זיין גייסט פלעגט זיך אָפט פארשטעלען פאר א קרומען בעטלער מיט א שרעקליך לאַנגער און ווייסער באָרד, און ער פלעגט צו זיי אָפט קומען א הינקענדיגער און פלעגט זיי דערצעהלען שיינענדיגע מעשיות וועגען די שטערען אין הימעל און זייערע מזלות. וועגען די גרויסע פיש אין ים און די דימענטען און בריליאַנטען, וואָס זיי טראָגען אין זייערע געדערים. פאראנען, פלעגט ער זיי דערצעהלען, גרויסע פיש, וואָס האָבען אין זיך איינגעשלונגען אזוי פיעל דימענטען און בריליאַנטען, אז זיי זענען אינגאנצען געוואָרען דימענטענע און בריליאַנטענע, און איצט שווימען זיי ארום אין דער טיפעניש פון ים און וואַרפען פון זיך א ליכט אויף מיילען. ווען מען זאָל אזא פיש כאַפּען און ברענגען אהער, וואָלט דאָ גאָר קיינמאָל נאַכט ניט געוואָרען. און ווען עמיצער פון אייך זאָל אויפעסען אזא פיש, וואָלט ער אליין גע־וואָרען אזא ליכטיגער, אזא פיש קאָן אָבער קיינער פון אייך ניט אויפעסען. וואָרים כאָטש איר זענט דאָך די גרויסע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, זענען אָבער די פיש נאָך פיעל גרעסער פון אייך. און כאָטש אייערע שטאַרקע ציין זענען גרעסער און שאַר־

איינעם פון פלעגט מען אים אין די נעכט וועהן הערען איבערן י״ם

פער פון אַלע שאַרפצייניגע, וואָס לעבען אויף דער ערד, זענען די ציין פון די פיש נאָך פיעל שרעקליכער, נאָך פיעל גרעסער און שאַרפער.

פאַראַן אָבער אין ים מיידלעך, וואָס האַלטען זיך אויף אין אַזוינע טונקעלע פּאַלאַצען אויפ'ן גרונט פון ים. די דאָזיגע מיידלעך זענען נאָך פיעל טויזענטער מאָל ליכטיגער פון דעם ליכטיגסטען פיש, זייער שיין פילט אָן די טונקעלע פּאַלאַצען און קוקט אַרויס פון די פענסטער, ווי אַ כשוף, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט איבער'ן גאַנצען ים. אַזאַ מיידעל וואָלט יעדער איינער פון אייך געקענט בייקומען. זי ליבען. זי אַפילו איינשלינגען לעבעדיגערהייט, און נאָכדעם ווערען שיינענדיג און ליכטיג ווי אַ גאָט. אַזאַ מיידעל פאַרלאָזט אָבער זעלטען דעם אָפּגרונט פון ים, און קומט זי שוין ווען יאָ אַרויס, איז דאָס נאָר אין דער צייט פון אַ דונער, כדי זיך דורכטראָגען איבער דער וועלט, ווי אַ ליכטיגער בליץ.

אָט אַזוי פלעגט ער זיי אַלץ דערצעהלען אַזוינע מעשׂיות, מיט וועלכע ער פלעגט רייצען זייער דאָרשט נאָך צירונג און פרויען. און צינדען זייער בלוט פאַר געשלעג און מלחמות.

אודאי האָט שבתאי ניט איינמאָל געוואָלט אויסרופען צו זיי:

— הויבט אויף אייערע פערדישע אויגען, איר גרויסע און לאַנגצייניגע נאַרען, און זעהט דאָס גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף אָט דאָרט אין יענעם ווייטען לאַנד פון שבת! דאָס איז דאָס ליכט פון דער מלכה שבת, וואָס איז די ליכטיגסטע טאָכטער אויף דער גאַנצער וועלט! אַלע שטערען פון הימעל זענען אין איר פאַרליבט. געהט ברענגט זי אהער פאַר מיר, וואָרים איך בין דאָך שבתאי דער גאָט פון קריג, אייער גאָט!

א שטערען טאָר אָבער די סודות פון שטערען פאַר קיינעם ניט דערצעהלען, פלעגט ער דערפאַר אָן איינגעהאַלטענער אַלץ

מוזען זיצען פאַר זיי אַ פאַרשטעלטער און זיי רייצען מיט זיין שרעקליך, גרויסער, ווייסער באָרד, און מיט זיינע שרעקליך, גרויסע, רויטע אויגען, און פלעגט פאַר זיי אַלץ צינדען מעשה'לעך און מעשה'לעך, אָהן אַ שיער, ביז די לאַנגציינטיגע ווילדע ריזען זענען געוואָרען אומרוהיג, און האָבען גענומען שלינגען אין זיך יעדען גלאַנציגען שטיין, וואָס איז זיי געקומען אין וועג, און האָבען גע־נומען פאַרצערען יעדע לעבעדיגע זאַך, וואָס איז געווען ווייס און ליכטיג, ביז זיי האָבען מיט זייערע פערדישע אויגען גענומען קוקען אין אַלע זייטען, און האָבען מיטאַמאָל אַליין דערזעהן דאָס גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף פון דעם לאַנד פון שבת.

דעמאָלט האָט שוין שבתאי מער ניט גענידערט צו די ווילדע ריזען, ווי אַ קרומער בעטלער מיט אַ ווייסער באָרד, נאָר אַ רויטער און אַ זיכערער האָט ער זיך אויפגעהויבען איבער זייער הימעל און איז געבליבען שטעהן און געוואַרט.

ו.

און אז די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך האָבען אָנגעהויבען זעהן, אז א גרויסע ליכטיגקייט הויבט זיך פון מאָל צו מאָל אויף פון דעם לאַנד, וואָס שטעהט אנטקעגען זיי אויף יענער זייט ים, האָבען זיי גענומען טראַכטען, אז אין יענעם לאַנד מוז זיך געווים געפינען אזא מין טייערער שטיין, און צוליב אזא שטיין, זענען זיי אודאי געווען גרייט צו געהן אויף מלחמה.

האָבען זיי דערפאַר אוועקגעשיקט מענשען אין יענעם לאַנד פון שבת, אז מען זאָל זיי פון דאָרט געבען דעם שטיין, וואָס וואַרפט פון זיך אזא ליכטיגקייט. וואָרים אויב ניט וועלען זיי אָנריכטען א מלחמה.

זענען די שלוחים פון דעם לאַנד פון וואָך געפאָרען און זענען געקומען צוריק און האָבען דערצעהלט, אז דאָס ליכט, וואָס געהט אויף אין יענעם לאַנד איז ניט פון קיין דימענטען און בריליאַנטען, און ניט פון קיין אנדערען טייערען שטיין, נאָר פון א טאָכטער, וואָס איז געבוירען צום מלך פון יענעם לאַנד.

און אז דער מלך פון די ווילדע ריזען, פון דעם לאַנד פון וואָך האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, האָט ער זיך אָנגערופען, אז אויב אזא זאך קאָן יאָ געמאָלט זיין, אויב אויף דער ערד געפינט זיך יאָ אזא ליכטיגע בת מלכה, דאַרף מען זי אודאי זעהן גלייך ברענגען אהער און חתונה מאכען פאר איינעם פון זיינע צוועלף זיהן.

און דער ווילדער מלך פון דעם לאַנד פון וואָך האָט גלייך גע-

נומען און האָט אוועקגעשיקט א מחנה פון זיינע ריזען מיט א בריף צו דעם מלך פון דעם לאַנד פון שבת. אין זיין בריף איז געווען געשריבען:

„פון דעם פירסטליכען מלך פון דעם לאַנד פון די גרויסע, לאַנגציינערדיגע ריזען, צו דעם לאַנד, וואו עס געהט אויף א גרויס ליכט!

„זיי וויסען דו קעניג פון דער ליכטיגער טאָכטער, אז איך האָב צוועלף זיהן. זענען זיי זעהר גרויסע און שטארקע העלדען. זייערע ציין שטעקען ארויס פון זייערע מיילער לענגער, ווי די ציין פון די אַלע אנדערע גרויסע ריזען פון מיין לאַנד. און זיי קאָנען מיט זיי דורכבייסען דעם רוקען פון א לעבעדיגען חזיר, פון א לעבעדיגען בער, און פון א העלפאנט. — זאָל זיך דיין שעהנע טאָכטער אויסקלייבען איינעם פון זיי, און זאָל זי מיט אים קניהען פאר אונזערע געטער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און זאָל זי ווערען זיין ווייב, אויב דו ווילסט מיר זאָלען לעבען אין פרידען. אויב ניט, וועל איך אויף דיר אָנריכטען א מלחמה, און איך וועל אויף דיר קומען מיט מיינע לאַנג־ציינערדיגע ריזען, און זיי וועלען באַפאלען דיין לאַנד, ווי די בייזע היישעריקען, און וועלען דאָס פארוויסטען, און דיינע אַלע מענשען, פון קליין ביז גרויס וועל איך טויטשלאָגען.“

און אז די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען ביי זיך דערזעהן די דאָזיגע פינסטערע געסט און האָבען דערהערט זייערע רייד, איז אויף זיי אודאי אָנגעפאלען א גרויסע שרעק, וואָרים זיי האָבען גוט געוואוסט, ווי שרעקליך און ווי שטארק עס זענען די ריזען מיט די אָפענע מיילער פון דעם לאַנד פון וואָך. זיי האָבען געוואוסט, אז אין א מלחמה וועלען זיי פון זיי אויפגעגעסען ווערען לעבעדיגערהייט, און דעמאָלט וועט דאָך חלילה פארשווינדען דאָס גאַנצע שבת לאַנד פון דער ערד. זאָגען ווידער,

אז די בת מלכה זאָל געהן מיט זיי, האָבען זיי אויך ניט געקאָנט, ווארים ערשטענס איז אַן עבירה דאָס גרויסע ליכט, וואָס זי וועט מיט זיך מיטנעמען, און צווייטענס, ווי דערלאָזט מען דאָס, אז די ליכטיגע פּרינצעסין שבת זאָל חתונה האָבען מיט א ווילדען און פינסטערען ריז?

און ווער ווייס, וואָס ער וועט טאָן מיט איר?

ווארום עס איז געווען באוואוסט, אז די דאָזיגע ווילדע ריזען קריגען זייערע ווייבער נאָך דער חתונה אָפט אזוי שטארק ליב, אז זיי עסען זיי אויף לעבעדיגערהייט.

און אז די בת־מלכה־שבת איז געוואר געוואָרען פון דעם דאָזיגען גרויסען אומגליק, האָט זי מיט איר ליכטיגען שׂכל גלייך פארשטאנען, וואָס עס קאָן דאָ קומען אויפ'ן לאנד, און זי האָט באַטראכט און באשלאָסען, וואָס זי האָט צו טאָן.

און עס איז געווען, ווען די לייט פון דעם לאנד פון שבת זענען זיך צונויפגעקומען אין דעם גאָלדענעם זאָל פון איר פאָטער דעם מלך, כּדי אינאיינעם זיך דורכרעדען וועגען דעם גרויסען אומגליק, וואָס וויל אויף זיי קומען. דעמאָלט, איז אין מיטען זייערע אלע־מענס פארזאָרגטע רייד אריינגעקומען די ליכטיגע בת מלכה און האָט זיך צו זיי אָנגערופען אויף א הויך קול:

— זייט רוהיג! זאָרגט ניט. ווארפט אוועק אייער שרעק, ווארים איך בין צופרידען צו געהן מיט די ריזען און זיך דאָרט אויסקלייבען איינעם פון זייער מלכ'ם צוועלף זיהן פאר א חתן.

זענען אַלע לייט גלייך שטיל געוואָרען. א גרויס רחמנות האָט זיי אָנגענומען פאר דער ליכטיגער בת מלכה. זיי האָבען אַלע פארשטאנען, וואָס זי געהט דאָ טאָן פאר זיי. האָבען זיי זיך פאר־שעמט און שטילערהייט פארלאָזט דעם זאָל.

און דער מלך מיט דער מלכּה זענען מיט איר נאָכדעם גע־

בליבען אליין. דער מלך האָט זי לאַנג אָנגעקוקט אָהן ווערטער, און די קעניגין איז איר געפאלען אויפ'ן האלז און גענומען קלאָגען.

די טאָכטער אָבער האָט זיי געטרייסט און האָט געזאָגט, אז מן הסתם דארף דאָך אזוי זיין. מן הסתם איז דאָך אזוי באשערט. און אז דאָס לאנד פון שבת איז דאָך זיכער ווערט מען זאָל זיך פאר דעם מקריב זיין, און וואָס איז דען דער ווערט פון איין איינציגער טאָכטער קעגען דעם ווערט פון אזא ליכטיג לאנד, ווי דאָס לאנד פון שבת?!

אזוי האָט די טאָכטער צו זיי אלץ גערעדט, וואָרים ווי נאָר זי איז געוואָרען די טאָכטער פון דער קעניגין פון דעם לאנד, האָט זי גלייך פארגעסען ווער זי איז, און זי האָט שוין מער ניט גע־דענקט און ניט געוואוסט, אז זי איז דאָס די מלכה שבת, און זי האָט ניט פארשטאנען, אז דאָס שפרייט פאר איר אזוי קלוג דער זינדיגער שטערען שבתאי זיין בייזע נעץ.

ז.

און ווען די מלכה שבת איז געבראַכט געוואָרען אין דעם לאַנד פון וואָך איז זי געווען איינגעדעקט אין זעהר פיעל שלייערען. אָבער זי האָט געמאַכט שיינען אַלע שלייערען. יעדער קנייטש און יעדער פאַלד איז געוואָרען אַ נעסט פון איר גרויסען און שטילען ליכט. און די שלייערען האָבען געדרייצט מיט זייער שטילען צויבער, וואָס האָט זיך געשפּרייט און געהויבען אויף ווייטע מיילען.

שבתאי אָבער איז געבליבען שטעהן אין הימעל. געקוקט אויף איר אַ זיכערער און געוואָרט.

ער האָט אויך אַ רוהיגער צוגעקוקט, ווי דער מלך פון די ריזען האָט איר אָפּגעדעקט די אויגען, און איר געוויזען זיינע צוועלף זיהן, זי זאָל זיך אויסקלייבען איינעם פון זיי.

די מלכה שבת האָט אויפגעהויבען איר שעהנע און ליכטיגע האַנט און אָנגעוויזען אויף איינעם פון זיי. וואָרים איר איז געווען אַלץ איינס, ווער פון זיי עס זאָל ניט זיין. וואָרים זי האָט ביי זיך סיי ווי געהאַט אָפּגעמאַכט אַריינפאַלען אין ים ביז דעם טאָג פון דער חתונה.

ווי נאָר אָבער דער אויסגעקליבענער ריז האָט גענומען פירען זיין כלה, די מלכה שבת, אַז זי זאָל מיט אים קניען פאַר זייערע געטער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און ווי נאָר שבתאי האָט דערזעהן מיט וועלכע אויגען די מלכה שבת קוקט צום ים... אַזוי האָט ער מיטאַמאָל איינגאַנצען פאַרלוירען זיין רוהיגקייט און זיכערקייט און עס האָט זיך באַלד דערהערט אַ שרעקליכער געררו-

דער, ווי דער הימעל וואָלט זיך גענומען ברעכען אין טויזענטער שטיקער. ווי די ערד וואָלט גענומען פּלאַצען אונטער אַלעמענס פיס, און פון דער ווייטען האָט זיך מיטאמאָל באַוויזען א שרעקליך, גרויסע געשטאַלט, מיט ווילד־רויטע האָר, מיט א זעהר לאַנגער, רויטער באָרד. די באָרד איז געווען אזוי לאנג, אז זי איז אזש אריינגעפאַלען דער געשטאַלט צווישען די פיס און איז נאָך ארויסגעהאַנגען אויף הינטען, ווי א פייערדיגער עק...

דאָס איז געווען שבתאי: און ער איז אזוי געפלויגען אויף דעם פייערדיגען עק, אויף די ווילדע האָר פון זיין גרויסען קאָפּ, און אויף די האָר, וואָס זענען געוואַקסען פון צווישען זיינע פּאַכוועס.

דער כח פון זיין פליהען איז געווען אזא, אז אַלעס ארום האָט גענומען רוישען מיט גרוים ציטערניש, און ער איז געקומען מיט דעם קול פון א שרעקליכען דונער. און אַלע ריזען, וואָס זענען געשטאַנען אויף זיין וועג, זענען גלייך אומגעפאַלען. און ער איז אריבער איבער זייערע טויטע קערפּערס, און ער איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער מלכה שבת און ער האָט זי אויסגעכאַפּט, און ער האָט זיך מיט איר אויפגעהויבען צום הימעל און איז מיט איר אוועק אויף רעכטס און אויף לינקס, ווי א דונער און א בליץ.

ווי נאָר אָבער שבתאי האָט זיך מיט דער מלכה שבת אָנגעטראָגען אויפ'ן מיטען הימעל, האָט זיך פון ים מיטאמאָל א הויב געטאָן דער גרויסער פיש, און האָט זיך מיט זיין גאַנצען כח אָנגעשלאָגען אָן שבתאי'ן.

שבתאי וואָלט אפשר אויסגעהאַלטען דעם קלאַפּ פון דעם פיש און וואָלט ווייטער געפלויגען, איז אָבער דער פּראַגער רב פּונקט דעמאָלט ארויס אויף די טרעפּ פון זיין שוהל, און האָט מיט זיין גאַנצער ערה און מיט זיין גאַנצער ליכטיגקייט גענומען שרייען צום הימעל:

„אזוי האפענונג פעדרי געוועזן פאלעסטין סאר׳ן“

„פארלאָז דיין געפאנגשאפט, מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האר,
„קום מיט יובעל און מיט פרייד,
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע,
„קום כלה,
„קום!

האָט פון דעם געזאנג און פון דער ליכטיגקייט שבתאי'ן מיטאמאָל אפגענומען הענט און פיס. און ער האָט ארויסגעלאָזט די מלכה שבת פון זיינע הענט, און ער האָט, ווי א געבונדענער גענומען פאלען אין ים אריין, איינאיינעם מיט דער מלכה און מיט'ן פיש.

דער קריג פון דעם
לאנד פון וואך מיט
דעם לאנד פון שבת

א.

דער פראגער רב, דער בעל מופת, איז דאך אויך געווען דער ראש פון דער פראגער ישיבה. פלעגט ער ביים לערנען מיט די תלמידים זיינע שטענדיג האלטען א קאנטשיק אויפ׳ן טיש. זיינע תלמידים האט ער מיט׳ן קאנטשיק חלילה קיינמאל ניט געשמי־סען, אבער אהן דעם קאנטשיק פלעגט ער מיט די תלמידים ניט קאנען לערנען. און אפילו ווען ער פלעגט לערנען תורה פאר זיך אליין, פלעגט ער אויך ליב האבען זעהן דעם קאנטשיק פאר זיינע אויגען.

איינמאל אבער האט געטראפען, אז ווען בערעל פראגער, דער דארער איד, דער סוחר, וואס פלעגט אויספארען וועלטען, איז אריינגעקומען זיך געזעגענען מיט׳ן רב פאר זיין אפפארען אין ווייטע לענדער, און האט געבעטען דעם רב פאר א שמירה, האט דער רב גענומען דעם קאנטשיק אהן וועלכען ער האט זיך כמעט ניט געקאנט באגעהן, און האט אים איבערגעגעבען צו בערלען און געזאגט:

— נא, נעם אים מיט. און זאל דיר גאט שטארקען דיינע הענט.

האבען זיך אודאי אלע ארומיגע זעהר שטארק פארוואונ־דערט, ווארים זיי האבען זיך געטראכט, אז מן הסתם איז דאך דא עפעס ניט גלאט. בערעל אליין האט זיך אודאי אויך זעהר שטארק דערשראקען. ווי נאר אבער ער האט גענומען דעם קאנ־

טשיק אין די הענט, אזוי האָט ער זיך מיט אַמאָל דערפיהלט שטאַרק און זיכער און ער האָט זיך געזעגענט מיט אַלעמען און איז זיך אַוועק אויף זיין רייזע.

ב.

טרעפט זיך נאָכדעם, אַז בערעל פּראָגער איז זיך אַזוי איינ־איינעם מיט נאָך אַנדערע סוחרים געפאָרען איבער די גרויסע ים׳ען, זענען זיי מיט אַמאָל אָנגעקומען צו אַן אָרט, וואו די שיף האָט זיך פּלוצלינג אָפּגעשטעלט פון זיך אַליין און מען האָט זי ניט געקאָנט רירען פון אָרט. האָבען זיך די מאַטראָזען גענומען צו די רודערס מיט מער כח, מיט אַלע זייערע כחות, אָבער עס האָט גאָר ניט געהאָלפען. די שיף איז געבליבען שטעהן ווי אַן אריינגעגליווערטע.

פרעגען אודאי די סוחרים ביים קאַפּיטאַן:

— וואָס הייסט דאָס? וואָס זאָל דאָס באַטייטען? און וואָס ער טראַכט צו טאָן?

רופט זיך דער קאַפּיטאַן צו זיי אָן:

— איך זאָלט וויסען, ליבע ברידער, אַז מיר זענען דאָ, ווייזט אויס, אריינגעפאָרען אין איינעם פון די געפערליכסטע ים ערטער, דאָס איז ווייזט אויס איינער פון די ערטער וואו דער ווינט שטעלט זיך פּלוצלינג אָפּ, און דאָס וואַסער ווערט שווער און קריגט אַזאַ מין כח, אַז עס האַלט איין די שיף ווי אין אייזערנע צוואַנגען. מיין פאָטער איז אויך געווען אַ שיפס־קאַפּיטאַן, האָט זיך מיט אים געטראָפען אַז ער איז אַמאָל מיט זיין שיף אָנגעקומען אויף אַזאַ אָרט אין ים און ער איז דעמאָלט אַזוי אָפּגעשטאַנען אויף איין אָרט גאַנצע דריי חדשים. די גאַנצע שפּייז האָט זיך ביי אים דעמאָלט אויסגעלאָזט, און פון גרויס

הונגער האָבען זיי געמוזט נעמען עסען מענשענפלייש. מען פלעגט יעדען טאָג וואַרפען א גורל, און אויף וועמען דער גורל איז געפאַלען, דעם האָט מען פאַנאַנדערגעטיילט צווישען די לייט. און ביז עס איז אָנגעקומען דער ווינט און מען האָט זיך געקאָנט רירען פון אָרט, זענען שוין ווייניג מענשען געבליבען.

האָבען זיך אודאי אַלע זער שטאַרק דערשראָקען און האָבען גענומען פרעגען:

— וואָס וועט זיין? און וואָס הויבט מען אָן צו טאָן? — האָט זיך דער קאַפּיטאַן צו זיי אָנגערופען:

— פריהער פון אַלץ ברייינגט אַריבער צו מיר אינגאַנצען די שפּייזען וואָס געפינען זיך מיט אייך.

האָבען אַלע אַזוי געטאָן.

האָט דער קאַפּיטאַן נאָכדעם גענומען און ביי זיך פאַר־שלאָסען גאָר דאָס עסענוואַרג און האָט זיך צו זיי אָנגערופען:

— איצט זאָלט איר וויסען, אז יעדער פון אונז וועט קריגען שפּייז די גרויס ווי צוויי איילבירטען פאַר א טאָג, וואָרים צו לאַנד איז נאָך ווייט, און ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט אונז נאָך דאָ אויסקומען צו שטעהן אָהן ווינט. מיר דאַרפען זעהן וואָס לייכטער די נשמה צו דערהאַלטען, און אויב מיר וועלען טאָן ווי איך לעג אייך פאָר, וועט אונז דאָס ביסעל שפּייז קאָנען קלעקען אויף גאַנצע דרייסיג טעג.

האָבען זיי אודאי אַלע פאַרשטאַנען, אז אַזוי וועט עס טאַקע מוזען זיין. בערעל פּראַגער אָבער האָט זיך גלייך געכאַפּט:

— סטייטש! און וואָס וועט זיין שבת!?

און ער איז גלייך צוגעגאַנגען צום קאַפּיטאַן און האָט זיך צו אים אָנגערופען:

— הער קאַפּיטאַן! דו האָסט אודאי גערעדט זעהר קלוג, איך בין אָבער א איד, און נאָך מיין געבאָט, מוז איך אויף שבת

האבען שפייז ניט וויינינגער ווי דריי אײלבירטען די גרויס, כדי איך זאל קאנען פראוועז דריי סעודות, ביי וועלכע איך דארף זינגען אזוינע זמירות אויף צו הערליכען דעם שבת.

אויפ'ן שיף אבער זענען געווען נאך עטליכע אידען, זענען זיי גלייך אנגעפאלען אויף בערלען מיט א געשריי:

— מיר זענען אויך אזוינע לייטישע אידען ווי דו, אבער אין אזא אומגליק ווי דער דאזיגער קאן מען זיך ניט העלפען!

פארדריסט בערעל פראגער זעהר שטארק זייערע רייד און ער רופט זיך צו זיי אן און זאגט:

— וואסערע אידען זענט איר, אז איר פארזיכערט זיך ניט אויף דעם וואס לעבט אייביג!? איר זענט נארען, ווארים איר פארגעסט, אז א מענש קאן פון דעם אויבערשטען געהאל־פען ווערען אין איין אויגענבליק. ווער שמועסט נאך אז מיר האבען איצט שפייז אויף דרייסיג טעג. און אויב אפילו מיר זאלען אלע נעמען אויף שבת פאר דריי סעודות, וועט דאך נאך אלץ זיין גענוג פאר גאנצע זעקס און צוואנציג טעג. און א ווינט וואס זאל אונז ברענגען צו א שטאדט, קאן דאך נאך אפילו מארגען אדער איבערמארגען קומען, ווארים מיר האבען דאך א גרויסען פאטער אין הימעל, און ווען ער וועט זעהן אז מען פארלאזט זיך טאקע אויף אים מיט'ן גאנצען הארצען, וועט ער דאך מוזען העלפען.

פרעגען זיי ביי אים מיט א בייזען געלעכטער:

— און וואס וועסטו טאן ווען עס וועט נעמען מער פון דרייסיג טעג? וועסטו דעמאלט זינגען דיינע זמירות ביי מענשענפלייש?

רופט זיך צו זיי בערעל אן:

— אויב איר זענט אידען, וואס קענט רעדען אזוינע רייד, איז דאך אויף אייך אודאי א גרויס רחמנות. און עס איז דאך

גוט אז עס זאָל זיך צווישען אייך כאָטש געפינען איינער וואָס פארלאָזט זיך באמת אויף דעם באשעפער פון דער וועלט, און איז אים גרייט צו דינען מיט פרייד און מיט געזאנג אפילו אין דעם פּנים פון טויט.

און אז דער קאפּיטאַן דערהערט די דאָזיגע רייד, רופט ער זיך אָן צו בערעל פּראַגער:

— אויב דו פּאַרטרויסט זיך יאָ אזוי שטארק אויף דיין גאָט, טאָ זאָג מיר וויפיעל ביסטו גרייט צו צאָלען פאר דעם, אז איך זאָל דיר אויף שבת געבען נאָך א צאָל שפּייז די גרויס ווי אַן איילבירט?

רופט זיך בערעל פּראַגער אָן:

— אפילו מיין גאנצען פארמעגען.

זאָגט צו אים דער שיפסקאַפּיטאַן:

— דיין געלט איז דאָ פאר אונז גאָרניט ווערט, פון דיין לייב אָבער קאָנען מיר דאָ פּאַרט מאכען עטליכע געריכטען, וועל איך דיר דעריבער געבען אויף שבת די שפּייז וואָס דו פארלאנגסט, אויב דו מאכסט מיט מיר אָפּ, אז טאָמער וועלען מיר נאָכ'ן דרייסיגסטען טאָג ניט אָנקומען צו קיין באוואוינט אָרט, זאָלסטו זיין דער ערשטער זיך צו לאָזען אומברענגען אהן א גורל.

האָט זיך בערעל פּראַגער אָנגערופען אז ער איז אודאי גרייט אויף דעם אָפּמאך, און האָט נאָך מיט גרויס פרייד אויס־געשריען:

— אָפּצוהיטען שבת, ווי עס איז מיר פאָרגעשריבען, איז ביי מיר ווערט מער פון מיין לעבען. זאָל דער אויבערשטער מיט מיר טאָן וואָס ער וויל, און אויב מיר איז באשערט אומצוקומען איז דאָך דאָס נאָר דערפאר וואָס דער אויבערשטער האָט מיך מזכה געווען צו מקיים זיין זיין מצוה מיט מסירת נפש.

און בערעל פראגער האָט זיך אזש גענומען אויפ'ן שיף טאנצען פון פרייד.

טאנץ, טאנץ — האָבען אים די אנדערע שיפסלייט גע־זאָגט — אין א מאָנאט ארום וועסטו טאנצען אין טאָפּ.

בערעל פראגער אָבער רופט זיך צו זיי אָן:

— נאראָנים וואָס איר זענט! אויב עס איז זיין הייליגער ווילען, וועל איך טאקע אפילו אין טאָפּ אויך טאנצען.

און אזוי האָט זיך בערעל פראגער אַלץ געזינגען און גע־טאנצט איבערהויפּט ווען עס איז געקומען שבת, איז צו זיין פרייד גאָר קיין גרענעץ ניט געווען, און ער האָט גאָרניט געוואָלט טראכטען אז די צייט געהט דערווייל און קיין ווינט קומט ניט. די אנדערע מענשען אָבער זענען מיט יעדען טאָג געוואָרען אַלץ טרויעריגער, האָבען אַלץ געזיפצט און געקרעכצט און גע־האָפט אויפ'ן טויט.

און אז עס איז שוין געקומען דער דרייסיגסטער טאָג איז דער שיפסקאפּיטאן צוגעקומען צו בערעל פראגער און זאָגט:

— נו, וואָס זאָגסטו איצט. דו גרויסער בעל בטחון!? עס איז דאָך שוין היינט דער דרייסיגסטער טאָג און מיר שטעהען נאָך אַלץ אויף איין אָרט. אפילו ווען דער ווינט זאָל נאָך היינט קומען דארף דאָך נאָך אַלץ נעמען היבשע עטליכע טעג ביז מיר קומען צו א ברעג. און דאָס לעצטע ביסעל שפּייז וועט פון אונז היינט פארצערט ווערען. דו הער בעסער אויף צו טאנצען און צו זינגען דיינע תפילות, זעהסטו דען ניט דעם טויט פאר דיינע אויגען? דו דארפסט זיך דאָך באלד גרייט מאכען צו דער סעודה, ווי דו האָסט מיט מיר אָפּגעמאכט.

בערעל פראגער אָבער ענטפערט אים:

— ערשטענס, בין איך א איד, זעה איך דערפאר שטענדיג

גאָט פאר די אויגען, און דאָרט וואו עס איז דאָ גאָט, איז ניטאָ קיין טויט... און צווייטענס, געהער דאָך דער היינטיגער טאָג צו מיר, ביז מאָרגען, וואָרים מיר האָבען דאָך אָפּגעמאכט ביז נ אָ ך דרייסיג טעג, און אַזוי באַלד אַזוי, איז צו וואָס הער קאַפּיטאַן זאָלט איר זיך האַלטען ווי אַ שלימעזאַלניק? אָט קומט, לאָמיר בעסער אריינכאַפּען אַ טענצעל אינאיינעם.

און בערעל פּראגער כאַפּט דעם קאַפּיטאַן אָן פאר די הענט און שרייט צו אים אוים מיט פרייד:

— טאַנץ, טאַנץ! דו שטאַרבסט נאָך ניט. עס איז דאָ אַ גרויסער באַשעפער איבער אונז און ער קאָן דיר נאָך העלפען, כאָטש דו מיינסט אַז עס איז שוין גאָר ניטאָ קיין הילף פאר דיר.

דער קאַפּיטאַן אָבער האָט זיך שוין קוים געהאַלטען אויף די פיס, וואָרים ער און די אַלע אַנדערע שיפּסלייט זענען שוין געווען זעהר אָפּגעצערט אי פון דעם, וואָס זיי האָבען שוין דריי־סיג טעג ניט געגעסען צו זאַט און נאָך מער פון זייער שטענ־דיגער זאָרג און שרעק.

און אַז עס איז געקומען דער פריהמאָרגען פון דעם איין־און־דרייסיגסטען טאָג, איז דער קאַפּיטאַן צוגעקומען צו בערלען, אַ הונגעריגער און זאָגט צו אים מיט שפּאָט:

— נו, גרויסער בעל בטחון און גאָט גלויבער, וועסטו נאָך היינט אויך טאַנצען?

— פארוואָס ניט? — אויב גאָט וועט נאָר וועלען, וועל איך היינט אויך טאַנצען. וואָרים גאָט'ס הילף קאָן קומען אין איין אויגענבליק און די, וואָס גלויבען אין אים דארפען גיט זאָרגען, אפילו ווען דאָס מעסער ליגט שוין אויפ'ן האלז און מען הויבט שוין אָן שניידען, זאָל מען נאָך אַלץ ניט פארלירען די האָפנונג און דעם גלויבען אין דעם, וואָס לעבט אייביג. און

אצינד, מיין ליבער שיפסקאַפּיטאַן, גיב מיר נאָך צייט אויף צו דאַוונען און נאָכדעם וועסטו שוין מיט מיר טאָן וואָס דו ווילסט.

האָט דער קאַפּיטאַן אים געגעבען אַזויפיל און אַזויפיל צייט, איז בערעל געגאַנגען און האָט זיך פריהער פון אַלץ טובל געווען אין ים, ווי עס פּאַסט פאַר אַ פראַגער חסיד, און נאָכדעם האָט ער אָנגעטאָן זיין טלית און תּפלין און האָט זיך אַוועקגע־שטעלט אין אַ ווינקעל פון שיף אויסצוגיסען זיינע תּפילות צום לעצטען מאָל פאַר דעם גאָט, וואָס האָט באַשאַפען דעם הימעל און די ערד און דעם ים.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער איז פאַרטיג געוואָרען מיט׳ן דאַווענען און גענומען אויסטאָן דעם טלית און די תּפלין און דער קוכער איז שוין צו אים צוגעקומען מיט׳ן גרויסען מעסער, אַזוי האָט זיך פון ערגעץ גלייך אָפּגעריסען אַ שרעקליכער שטורעמווינט, דער שטורעם האָט גענומען וואַרפען מיט די וואַסערען פון ים און מיט דער שיף, און ער האָט פון אונטער דעם קוכערס האַנט אויפגעכאַפּט בערלען, האָט אים אַ הויב גע־טאָן אין דער לופטען, אים אַ טראָג געטאָן ווייט פון דער שיף און אריינגעוואָרפען אין וואַסער.

ג.

ווי נאָר אָבער בערעל איז אריינגעפאלען אין וואסער אזוי איז גלייך צוגעקומען א גרויסער פיש, האָט צעעפענט זיין מויל און אים איינגעשלונגען.

אין דער ערשטער מינוט האָט בערעל געטראַכט: — נו, און עק, א סוף. מן הסתם איז אזוי באַשערט.

אַ דעם רב'ס קאַנטשיק? איז אפשר דאַרף מען דאָס דעם קאַנטשיק ברענגען אויף יענער וועלט און מיר איז דאָס באַשערט צו זיין דער וואָס דאַרף דאָס טאָן...

מיטאַמאָל אָבער נעמט בערעל פּראַגער פיהלען, אַז כאָטש ער איז איינגעשלונגען געוואָרען פון אַ פיש פון דעסטוועגען האַלט ער גאָר אין קומען צו זיך, אַט פונקט ווי עס וואָלט מיט אים גאָר קיין בייז ניט געטראָפען. די אויגען ביי אים זענען אפילו נאָך געשלאָסען און ער ווייסט ניט צי זאָל ער זיי עפענען צי ניין, אָבער ער טראַכט:

גאָט'ס וואונדער זענען פאָרט זעהר גרויס. אָט האָט ער מיך געראַטעוועט פון מעסער און איבערגעענטפערט צום שטורעם און מיך געראַטעוועט פון שטורעם און איבערגעענטפערט צום וואסער און פון וואסער צום פיש און אויב מיר איז נאָך באַשערט צו זעהן אונזער רב און מיין ווייב און קינדער, וועט ער דאָך מיך געוויס פון דעם פיש'ס געדערים אויך ראַטעווען.

און בערעל נעמט זיך אזוי רירען מיט די גלידער און דער־פיהלט אַז ארום אים איז גראַס.

טראַכט ער ביי זיך:

פאַר וואָס טאָקע ניט פּריוּוען צעעפענען די אויגען?

און ער נעמט זיך אָן מיט כח און גיט טאָקע אָן עפען די אויגען. און צו זיין גרויס וואונדער דערזעהט ער, אז אין דעם פיש איז גרויס און גראַם און ליכטיג ווי אין א ליכטיגען פּאַלאַץ. זעצט ער זיך אויף, קוקט זיך אום אין אַלע זייטען און שרייט אויס:

— ווי גרויס עס זענען דיינע וואונדער, גאָט! ווער קאָן דען פון זיי גענוג אָנדערצעהלען?!

ד.

און ווי בערעל פּראַגער נעמט זיך אזוי ארומקוקען אין דעם פּיש, אזוי דערזעהט ער ניט ווייט פון זיך אַ טאָכטער, אַ ליכטיגע אָבער אזא ליכטיגע, אז די וועלט האָט נאָך אזוינס ניט געזעהן. טראַכט ער זיך:

— און ווי קומט זי אהער?

און ער טראַכט:

מן הסתם נעבעך אויך געפּאָרען איבער'ן ים און אראָפּגע־וואָרפען געוואָרען פון דעם גרויסען שטורעם ווינט.

און בערעל פּראַגער דערזעהט טאקע, אז זי ליגט אַ פאַר־חלוש'טע, הויבט זיך בערעל אויף און געהט צו צו איר און נעמט זי מונטערען. און ווי נאָר ער דערמונטערט זי, און זי עפענט פאנאנדער אירע אויגען, אזוי איז די ליכטיגקייט אין פּיש געוואָרען אזא, אז בערעל פּראַגער האָט זיינע אויגען ניט געגלויבט.

פרעגט ער ביי איר:

— ווער ביזטו, און וואָס איז דאָס פאַר א ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון דיר, איך האָב דאָך נאָך פון אזא זאַך אין מיין לעבענסטאָג ניט געהערט און ניט געזעהן.

ענטפערט זי אים מיט אן אָפּגעשוואכט קול:

— זאָלסט וויסען זיין, אז איך בין די בת מלכה פון דעם לאַנד פון שבת. און די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון מיר איז א נס, וואָס איך וויים אליין ניט ווי אזוי זיך דאָס צו דער־קלערען.

— אזוי, אזוי! — טראכט ביי זיך בערעל פּראגער. — די בת מלכה פון דעם לאנד פון שבת! עפּעס גאר א קליינינגקייט אויסצורעדען! און ער רופט זיך אן:

— הייסט דאס, אז עס איז אויף דער וועלט פאראן אזא לאנד, וואס הייסט דאס לאנד פון שבת?!

זאגט זי אים, אז אודאי איז פאראן אזא לאנד, וואס הייסט דאס לאנד פון שבת, ווארים עס איז דאך אויך דא א לאנד, וואס הייסט דאס לאנד פון וואך.

— אזוי גאר! — רופט זיך בערעל אן א פארוואונדערטער.

— יא, יא, — זאגט זי און זיפצט אפּ.

פרעגט ביי איהר בערעל פּראגער:

— איז וואס זשע זיפצסטו אזוי?

זאגט זי:

— ווי אזוי זאל איך ניט זיפצען, אז איך בין געגען מיין ווילען געווארען די כלה פון איינעם פון די ווילדע ריזען פון דעם לאנד פון וואך.

זאגט בערעל:

— וואס הייסט. ווי געשיקט זיך דאס, אז די בת מלכה פון דעם לאנד פון שבת זאל געצוואונגען זיין צו ווערען די כלה פון א ווילדען ריז פון דעם לאנד פון וואך?

ענטפערט אים די בת מלכה:

— וואס האב איך געקאנט טאן, אז זיי זענען געוועזען גרייט אומצובריינגען דאס גאנצע לאנד פון שבת, אויב איך וועל ניט נאכקומען זייער פארלאנג. און דאס לאנד פון שבת איז דאך אזא שעהן און וואונדערליך לאנד. האב איך איינגעשטימט און בין געקומען צו זיי און האב מיר אויסגעקליבען איינעם פון זיי, און האב ביי מיר אפּגעמאכט, אז ביז דעם טאג פון דער חתונה וועל איך זיך ארייננווארפען אין ים, אזוי אז זיי זאלען ניט וויסען, אז

איך האָב דאָס געטאָן, כדי זיי זאָלען זיך נאָכדעם ניט וועלען נוקם זיין אָן דעם לאַנד פון שבת. ווי נאָר אָבער מיין חתן, דער שרעקליך ווילדער ריז האָט מיך גענומען פירען צום ים, אַז איך זאָל דאָרט מיט אים זאָגען אונזער ערשטע חתן־כלה תפילה פאַר זייערע געטער, — דעם ים און דעם שטערען שבתאי, — און איך האָב נאָר אַ טראַכט געטאָן אריינצוואַרפען זיך אין ים, אזוי האָט זיך פון ערגעץ באַלד אָנגעטראָגען אַ ווילדער גייסט, און האָט מיך אויפגעכאַפּט און האָט זיך גענומען טראָגען מיט מיר אין אַלע זייטען פון הימעל. ווען אָבער ער איז מיט מיר אָנגעפלויגען איבער'ן ים, אזוי האָט זיך פון דעם ים ארויס מיט אַמאָל אַ הויבגעטאָן אַ שרעקליך גרויסער פיש, און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ געשלעג צווישען גייסט מיט'ן ריזיגען פיש. און וואָס איז נאָכדעם געוואָרען, און ווי אזוי איך קום אהער, ווייס איך ניט.

זאָגט צו איר בערעל פּראַגער:

— וואָס הייסט דו ווייסט ניט, ווי די קומסט אהער? דו ביזט געווים אריינגעפאַלען אין ים אריין, נאָר אזוי ווי דיר איז נאָך באַשערט צו לעבען, איז געקומען דער פיש און האָט דיך איינגעשלונגען, ווי ער האָט מיך איינגעשלונגען.

זאָגט די מלכה שבת:

— וואָס הייסט אַ פיש? מיר זענען דאָך איצט אין אַ פּאַלאַץ.

זאָגט צו איר בערעל:

— דאָס זעהט דאָ נאָר אזוי אויס ווי אין אַ פּאַלאַץ, וואָרים מן הסתם וויל דאָך אזוי גאָט. און אפשר איז דאָס טאַקע אַ פּאַלאַץ, אפשר האָט גאָט געמאַכט אזוי, אַז דער פיש האָט אין זיך אַמאָל איינגעשלונגען אַ גאַנצען פּאַלאַץ און אים געהאַלטען אָנגעגרייט פון אונזערטוועגען. ווער קאָן וויסען די וועגען פון דעם וואָס לעבט אייביג.

קוקט זיך די בת מלכה אום און דערזעהט, אז בערעל פראַ־ גער איז גערעכט, וואָרים די צווי גרויסע אויגען פון דעם פיש האָבען ארויסגעקוקט ווי צווי ליכטיגע פענסטער און זי האָט דורך זיי דערזעהן דאָס וואסער און די פיעלערליי וואונדערבארע פיש און חיות וואָס ווידמענען זיך אין די טיפעניששען פון ים. זענען זיי נאָכדעם ביידע צוגעגאַנגען צו די פענסטער, צו די אוי־ גען פון דעם פיש, און האָבען געקוקט אויף די גרויסע וואונדער פון דעם באשעפער פון דער וועלט. דער בת מלכה האָט דאָס אַלץ גענומען פאַרקומען זעהר באקאנט און נאָהענט — זי האָט זיך אָבער אַלץ ניט געקאָנט דערמאָנען, ווען און וואו זי האָט דאָס אַלץ געזעהן... פונדעסטוועגען האָט זי זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט שוין בעסער געוואָלט בלייבען דאָ אויף שטענדיג.

זאָגט צו איר בערעל פראַגער:

— פארוואָס זאָלסטו גאָר אזוי זאָגען? גאַנץ וועלט איז אומעטום שעהן, און פאַר'ן מענשען איז געגעבען געוואָרען די ערד און פאַר'ן פיש איז געגעבען געוואָרען דאָס וואסער. ניט מער צו דעם וואסער איז דער מענש ניט צוגעוועהנט, זעהט אונז דאָ אַלץ אויס ווי אַ וואונדער, אָבער די ערד איז אודאי אויך פול מיט וואונדער, נאָר מיר האָבען זיך שוין צו זיי אזוי צוגעוועהנט, אז זיי זעהען אונז שוין מער ניט אויס ווי וואונדער.

זאָגט צו אים די בת מלכה:

— דו ביזט אודאי גערעכט, אודאי איז די ערד פול מיט וואונדער. יעדער מענש איז דאָך אַ לעבעדיגער וואונדער, און אזוי אויך אַלץ וואָס דאָס אויג קאָן זעהן איז אַ וואונדער. איך האָב נאָר מורא, טאָמער ווער איך חלילה ווידער געבראַכט צו מיין חתן דעם ווילדען ריז פון דעם לאַנד פון וואָף. אָדער טאָמער ווער איך ווידער אויסגעכאַפּט פון דעם בייזען רויטען גייסט.

זאָגט צו איר בערעל:

— פאר דעם דארפסטו זיך גאָר ניט שרעקען, ווארים דו מוזט וויסען, אז איך בין בערעל פראַגער, און כאָטש ווי דו קוקסט מיך אָן בין איך בלויז אַ דאַרער איד, א סוחר, פונדעסטוועגען בין איך שוין אויסגעפאָרען וועלטען, און האָב שוין מלחמה געהאלטען מיט אַ סך בייזע גייסטער און מיט א שרעקלייכען ריז. און איך האָב זיי בייגעקומען. ווארים גאָט איז מיין טאַטע און דער פראַגער רב, דער גור אריה, איז מיין רבי. און אז גאָט האָט מיט מיר געטאָן אזויפיעל חסדים און האָט מיר געוויזען אזויפיעל נסים, און האָט מיך געבראַכט ביז אהערצו, און האָט מיר געוויזען דיין ליכטיג געשטאַלט, איז דאָך מן הסתם ניט אומזיסט. מן הסתם וועט נאָך גאָט פירען אזוי, אז דו וועסט גערעטעוועט ווערען פון אַלע שטרויכלונגען און איך וועל נאָך בשלום קומען צוריק אהיים קיין פראַג צו מיין ווייב און קינדער און וועל נאָך קאָנען דערצעהלען פאר אונזער ליכטיגען רב און פאר אַלע פראַגער אידען פון אַלץ וואָס מיט מיר האָט געטראָפען, און פון דעם גרויסען ליכט וואָס טוט אויפגעהן פון דיר.

זאָגט צו אים די מלכה שבת:

— דו רעדסט אודאי ווי אַ מענש דאַרף רעדען, וואָס אָבער קאָנען מיר טאָן אנטקעגען אזוינע שרעקליך גרויסע ריזען, וואָס האָבען אזוינע שרעקליך גרויסע מיילער, און אזוינע ווילדע ציין, מיט וועלכע זיי קאָנען דורכבייסען דעם רוקען פון אַן עלפאַנט. אָדער קעגען אַזאַ שרעקליכען רויטען גייסט, וואָס ווען ער טראָגט זיך אָן, ווערט די לופט פול מיט שרעקליכע דונערען, וואָס אפילו די דאָזיגע שטאַרקע און גרויסע ריזען פון דעם שרעקליכען לאַנד פון וואָך פאַלען פון זיין אָטעם אַוועק אונטער זיינע פיס, און ער טרעט איבער זייערע פגרים, ווי איבער טויטע פאַל־

זען? עס קאָן דאָך זיין, אז ער איז דאָס אפשר זייער גאָט, דער שטערען שבתאי, וואָס איז רויט.

זאָגט צו איר בערעל:

— אַ מענש וואָס גלויבט אין דעם, וואָס לעבט אייביג דאַרף זיך פאר קיינעם ניט פאַרכטען. ווען משה רבנו האָט ארויסגעפירט די אידען פון מצרים. האָט אים פרעה אויך געשראָקען מיט'ן שטערען שבתאי, און עס איז פאראן אַ סברה, אז דער שטערען שבתאי האָט טאקע פארפירט די אידען אין דער מדבר, האָט פאר זיי אָנגעשטעלט א סך שטרויכלונגען, און האָט זיי דאָרט אָפגעהאַלטען גאַנצע פערציג יאָר, אָבער משה און די אידען האָבען זיך ניט אָפגעשראָקען און זענען אים בייגעקומען. און דערצו נאָך מוזטו וויסען, אז איידער איך האָב פאַרלאָזט פראַג האָט מיר דער פראַגער רב מיטגעגעבען זיין קאַנטשיק, און דער קאַנטשיק האָט דאָך אזויפיעל מאָל געהערט דעם פראַגער רב לער־נען תורה, אליין און מיט זיינע תלמידים. אלע וויסען, אז דער פראַגער רב האָט דעם קאַנטשיק אויף זיינע תלמידים קיינמאָל ניט באַנוצט. ער פלעגט אים נאָר האַלטען פאר אַן עדות. און היינט, אז ער האָט מיר דעם דאָזיגען עדות געגעבען פאר אַ שמירה און מיר דערביי פאר אַלעמען אין די אויגען געזאָגט:

— „נאַ, נעם אים מיט. און זאָל דיר גאָט שטאַרקען דיינע הענט". — איז דאָך דאָס מן הסתם ניט געווען אומזיסט.

און אז די מלכה שבת האָט דאָס דערהערט האָט זי זיך זעהר שטאַרק דערפרעהט און האָט געזאָגט, אז זי וואָלט אודאי זעהר שטאַרק וועלען זעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק.

נעמט בערעל ארויס דעם קאַנטשיק, וואָס ער האָט די גאַנצע צייט געטראָגען מיט זיך, אָבער ווי נאָר ער האָט אים ארויסגע־נומען, דערזעהען זיי, אַז די רימענדלעך פון קאַנטשיק זענען נאָר קיין רימענדלעך ניט, נאָר אַזוינע גרויסע און שאַרפע שטראַלען,

וואָס ציהען זיך און שפּרייטען זיך, וואָס ווערען גרויס און לאַנג אָהן א שיעור.

און אז די מלכה שבת האָט דערזעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק האָט זי זיך דערהפיהלט זיכערער און ליכטיגער, און זי האָט מיט אמאָל דערזעהן, אז בערעל פּראַגער וואָס שטעהט איצט פאַר איר מיט דעם דאָזיגען קאַנטשיק אין זיין האַנט, איז שוין ניט מער א דאַרער איד, א סוחר, נאָר א איד וואָס איז גרויס און שטאַרק ווי א ריז. און בערעל וואָס האָט דאָ מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן דעם נס מיט'ן קאַנטשיק, האָט אין דעם אודאי דער־זעהן א גוטען סמן, און ער האָט זיך צו איר אָנגערופען:

— נו, איצט זעהסטו דאָך טאַקע אז דיין זאָרג איז אומזיסט און אומנישט. דו וועסט נאָך מיט דער הילף פון דעם וואָס לעבט אייביג, אָנקומען צוריק צו דיין פאָטער דעם מלך און איך — צו מיין ווייב און קינדער.

און אזוי זענען זיי זיך אָפּגעוועזען אין דעם פיש ביז עס איז געקומען פרייטאג־צו־נאַכט.

און ווען עס איז געקומען פרייטאג־צו־נאַכט, איז ווי זיי זענען אזוי געשטאַנען און געקוקט דורך דעם פיש'ס אויגען אויף די גרויסע וואונדער פון דעם ים, האָבען זיי מיט אמאָל דערזעהן, אז דער פיש דער־נעהענטערט זיך מיט זיי צו א ברעג. און אַט איז ער מיט זיי צוגעקומען צום סאַמע זוים און האָט צעעפענט זיין גרויס מויל אזוי, אז די אונטערשטע ציין זענען פאַר זיי געבליבען ליגען אויפ'ן זאַמד ווי א ביינערנע שוועל. האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און זענען אַרויס אויף דער טריקעניש פאַרוואונדערטע. און ווי זיי קוקען זיך אזוי פאַרוואונדערטע אום, אזוי דערזעהען זיי, איינ־איינעם מיט זיי קומט פון דעם פיש אויך אַרויס א פינקעלדיגע קרוין, און ווי זיי נעמען זיך אזוי קוקען אויף דער וואונדערליכער

קרוין, ווערט זי פאַר זייערע אויגען צעפלויגען אין מיליאָנען פלעמלעך, און די מיליאָנען פלעמלעך שיינען אויף און פליהען זיך לויכטענדיג פאַנאַנדער אין דעם פאַרנאַכט.

איז דאָס דער בת מלכה אודאי פאַרגעקומען זעהר באַקאַנט, נאָר זי האָט זיך פאַרט ניט געקאָנט דערמאָנען ווען און וואו זי האָט אזוינס געזעהן...

בערלען איז דאָס אודאי געווען אומבאַקאַנט. אָבער ער האָט ביי זיך אָפּגעמאַכט, אז דאָס איז געווים א גרויסער און וואונדערליכער סוד און מען וועט דאָס דאַרפען געדענקען און ניט פאַרגעסען צו דערצעהלען פאַר דעם פּראַגער רב און פאַר אַלע פּראַגער אידען, כדי זיי זאָלען וויסען, אז אויף דער וועלט געפינט זיך אזא און אזא קרוין, אז ער, בערעל אליין, האָט זי מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן ארויסקומען פון דעם וואונדערליכען פיש׳ס מויל אין דער אייגענער מינוט ווען ער איז פון אים ארויסגעקומען א לעבעדיגער אינאיינעם מיט דער ליכטיגער בת מלכה.

ה.

לאָזען זיי זיך נאָכדעם אזוי ביידע געהן איבער די גרויסע און ווייטע זאמדען וואָס שפּרייטען זיך פאר זיי אָהן א סוף און אָהן א ברעג און די בת מלכה ווערט אלץ העלער און ליכטיגער, וואָס נעהענטער עס קומט צו אָוועגט.

און בערעל קוקט אין אַלע זייטען און טראַכט:

— וואָס וועט זיין? — מען דאַרף זיך דאָך באַלד נעמען מקבל שבת זיין, איז וואו און ווען קאָן מען דאָס טאָן!?

ווי נאָר אָבער עס האָט א בליסטשע געטאָן דער ערשטער שטערען, אזוי האָבען זיי פאר זיך גלייך דערזעהן א זעהר וואונדערליכען פּאַלאַץ.

טראַכט ביי זיך בערעל: א פּאַלאַץ אין אזא ווילדער זאמדיגער מדבר! ווער ווייסט ווער עס האלט זיך אין אים אויף?! אָבער עס איז דאָך שוין די לעצטע מינוט פון קבלת שבת, מוז מען זיך אודאי פארלאָזען אויף גאָטס באַראָט.

קומען זיי אזוי צו צום פּאַלאַץ און געהען אריין אין ערשטען זאַל, דערזעהען זיי אַז דאָס איז א זעהר שעהנער קעניגליכער פּאַלאַץ, נאָר דער פּאַלאַץ זעהט אויס צו זיין אינגאַנצען לעדיג, וואָרים מען זעהט קיינעם ניט און מען הערט ניט. טראַכט ביי זיך בערעל, אַז דאָס איז אפילו ניט אזוי גוט, אָבער ער מאַכט ביי זיך אָפּ, אַז איידער וואָס־ווען, דאַרף מען אריינכאַפּען א דאַווענען. און ווי נאָר ער טראַכט דאָס אזוי, דערזעהען זיי פאר זיך אַן אָנגעצונ־

דענע מנורה. איז די מלכה שבת גלייך צוגעגאנגען צו איר און פארלייגט אירע שעהנע הענט אויף איר ליכטיגען פנים און זיך געגומען בענטשען ליכט. האָבען זיך באלד פון אלע זייטען איבער דעם גאנצען זאל גענומען פון זיך אליין צינדען ליכט, לייכטער, הענגלייכטער, לאָמפען און בליצלאָמפּען, און א זעהר גרוים ליכט האָט זיך פון אלץ גענומען שפרייטען איבער דעם וואונדערבארען זאל.

און אז בערעל פּראגער האָט דאָס דערזעהן, האָט ער אודאי ניט געוואוסט וואָס דאָס באטייט, אָבער ער נעמט פונ־דעסטוועגען און שטעלט זיך גלייך אוועק דאווענען. דאווענט לכבוד שבת מיט גרוים פרייד, ווי עס פּאַסט פאר א פּראגער חסיד.

צו שמונה עשרה האָט ער זיך אודאי אוועקגעשטעלט מיט'ן פנים צום וואנט, און האָט געוואָלט שטיל און מיט כונה אָפּזאָגען די אכצען תפילות, ווי איינער וואָס פיהלט, אז ער איז פארוואָר־פען און פארוואָגעלט און ווייסט אליין ניט וואו ער געפינט זיך און וואו זיין געביין וועט אהינקומען און ער וויל דערפאר אין דער שטיל אויסגיסען זיין הארץ פאר דעם וואָס לעבט אייביג. אָבער בערעל'ס קול האָט ווי פון זיך אליין זיך אויפגעהויבען אין דער הויך און גענומען זינגען די תפילות מיט זעהר א גרוים געזאנג, און יעדעס מאָל ווען עס איז געקומען צו די ווערטער „געבענשט ביזטו גאָט" האָט ער דערהערט אן ענטפער פון אלע זייטען: געבענשט איז ער, געלויבט איז זיין נאָמען, אָמן". דאָס האָט די מלכה שבת אזוי צוגעהערט זיין שמונה עשרה און האָט בלויז שטיל געענטפערט, אָבער עס איז ארויסגעקומען ווי א גרויסע און ליכ־טיגע, טויזענדיגע עדה אידען איז מיט בערלען, הערט צו זיין דאווענען און ענטפערט אָפּ מיט גרוים פרייד.

נאָכדעם געהט ער מיט דער מלכה שבת אריין אין א צווייטען

זאַל, דערזעהען זיי אז די ווענט פון זאַל זענען פון לויטער גע־שלאָגענעם זילבער, און אזוי אויך די שטולען, דער טיש און די ביינק און א אפילו דער דיל איז פון זילבער, און אַלץ גיט פון זיך ארוים א זעהר שעהן און וואונדערליך ליכט. אויפ'ן דיל זענען געלעגען פארשפרייטונגען פון ווייסען אטלאס מיט וואונדערליכע שטריקערייען, האָבען די דאָזיגע ווייסע פארשפרייטונגען פון זיך אויך ארויסגעגעבען א זעהר וואונדערליך ליכט. און ווען די מלכה שבת איז אריין מיט איר ליכט אין דעם דאָזיגען ליכטיגען זאַל, האָט די גאנצע ליכטיגקייט פון דעם זילבערנעם זאַל און פון די ווייסע פארשפרייטונגען ווי אויפגעפלאטערט פון גרוים פרייד. האָט זיך בערעל פראגער אומגעקוקט אין אַלע זייטען, האָט דער־זעהן, אז דאָ געשעהען וואונדער, אז דער זאַל וואקסט זיך פאַ־נאנדער פון גרוים פרייד און ליכט, און גענומען פיהלען ווי מלאכים פילען אָן די לופט. האָט ער זיך גענומען געהן איבער די אטלאסענע פארשפרייטונגען און זינגען זיין:

„שלום עליכם איך, מלאכים וואָס באדינען, מלאכים פון דעם אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך וואָס איז מלך איבער אַלע מלאכים, דעם היילינען, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

„זאָל אייער קומען זיין פון פרייד וועגען, זייט מלאכים פון פרידען, מלאכים פון דעם אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך פאר אַלע מלאכים, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

„בענשט מיך מיט פרידען, מלאכים פון פרידען, מלאכים פון אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך פאר אלע מלאכים, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

און ווען בערעל פראגער האָט זיך ווי דער שטייגער איז, גע־זונגען זיין שלום עליכם צו דריי מאָל יעדען פסוק, האָט ער דער־הערט, אז די אויפגעפלאטערטע ליכטיגקייט פון דעם גרויסען זאַל אינאיינעם מיט דער גרויסער ליכטיגקייט פון דער ליכטיגער

מלכה שבת גיסען זיך צונויף אין איין גרויס געזאַנג, וואָס דאַרף זיך איצט געוויס הערען איבער דער גאַנצער וועלט. און ער איז געוועזן זיכער, אז דער פּראַגער רב הערט אים איצט און זעהט אים. דער פּראַגער רב זינגט דאָס מן הסתם דאָרט איצט זיין שלום עליכם און דערפון איז געוויס אָט די גאַנצע ליכטיגקייט דאָ. וואָרים דאָרטען אין פּראַג וואָלטען די מענשען אזא ליכטיגקייט ניט געקאָנט אריבערטראָגען. מוז זיך דאָס ערגעץ געפונען אַן אָרט אין דער מדבר און מיר איז דאָס איצט באַשערט צו זיין אויף דעם אָרט...

ז.

נאָך די שלום עליכם'ס איז זיך בערעל פּראַגער אינאיינעם מיט דער מלכה שבת אריין אין אַן אַנדער זאַל. אָבער ווי נאָר בע־רעל איז אריבער די שוועל האָט ער גלייך געמוזט פעסט צומאַכען זיינע אויגען און בלייבען שטעהן אויף איין אָרט, וואָרים כאָטש בערעל פּראַגער איז דאָך שוין געווען געוועהנט צו גרויסע ליכ־טיגקייטען, איז אָבער די ליכטיגקייט פון דער זאַל פון אָנהויב גע־ווען צו שטאַרק פאַר זיינע אויגען. נאָכדעם האָט ער ביסלעכווייז גענומען צעעפענען די אויגען און ער האָט דערזעהן, אַז דער גאַנ־צער זאַל איז פון גינגאָלד, און אַז די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון די גאָלדענע ווענט, פון דער הויכער גאָלדענער סטעליע און פון דעם גאָלדענעם דיל איז ווי די ליכטיגקייט פון אַ סך גאָלדענע זונען.

אין מיטען פון דעם גרויסען גאָלדענעם זאַל איז אויף אַ גרויסען טעפּיך פון ווייסען אַטלאַס געשטאַנען אַ גאָלדענער טיש. פאַר'ן טיש איז אויף אַ שטול פון טייערע שטיינער געזעסען אַ גרויסער גרייז־גרויער מאַן, זיין פּנים האָט געלויכטען ווי די זון אויף דעם מיטען הימעל און די טייערע שטיינער פון זיין שטול האָבען געלויכטען ווי פינקלענדיגע שטערען. דער גרייז האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין שטול און איז זיי אנטקעגען גע־גאַנגען, און האָט זיי געזאָגט:

— שלום צו אייך.

און האָט זיך זיי געהייסען זעצען אויף די גאָלדענע שטולען,

וואָס זענען געשטאַנען פאַר דעם טיש, און האָט יעדען פון זיי דערלאַנגט אַ בעכער וויין.

טראַכט זיך בערעל פראַגער:

— מילא, מילא! מן הסתם דאַרף דאָס אַזוי זיין, מן הסתם איז דאָך אַזוי באַשערט, מן הסתם איז דאָך אַלץ צום גוטען, מן הסתם איז דאָך אַזוי דער ווילען פון דעם וואָס לעבט אייביג, און קידוש דאַרף אַ איד מאַכען לכבוד שבת, בפרט נאָך אַז גאָט שיקט דיר צו וויין אין אַזאַ שעהנעם גאָלדענעם בעכער!

און בערעל האָט זיך אויפגעשטעלט, גענומען דעם בעכער אין האַנט און גענומען מאַכען קידוש מיט אַ ציטערדיגען האַרץ און מיט אַ קלינגענדיגען קול. אַלץ אַרום אים האָט געשיינט און גע־זונגען, און ווען ער האָט אַרויסגעזונגען גאָט'ס נאָמען, האָבען דער גרייז און די מלכה שבת קלינגענדיג געענטפערט:

„געבענשט איז ער, און געלויבט איז זיין נאָמען, אמן".

נאָכדעם האָט דער ליכטיגער גרייז זיי געלאָזט זיך וואַשען, און האָט פאַר זיי אליין געגרייט דעם גאָלדענעם טיש, און האָט פאַר זיי דערלאַנגט שבת'דיגע שפייזען און וואונדערשעהנע כלים פון טייערע איידעל־שטיינער, וואָס זייער ווערט איז גאָר ניט אָפּצושאַצען. און דער גרייז זאָגט צו זיי:

— עסט און טרינקט און לעהנט זיך אונטער אייער האַרץ, וואָרים עס איז דאָך שוין אַזויפיעל און אַזויפיעל טעג, אַז איר האָט ניט געגעסען און ניט געטרונקען. איר וועט ביי מיר דאָ שבת האַלטען.

האָבען זיי געגעסען און געטרונקען און האָבען דערקוויקט זייערע הערצער, און האָבען ניט געוואַגט צו פרעגען דעם גרייז, ווער ער איז און וואָס ער איז.

נאָכ'ן עסען האָבען זיי געבענשט און נאָכ'ן בענשען האָט זיי דער גרייז אַריינגעפירט אין גאַנץ אַנדערע חדרים. די חדרים

זענען געווען אנגעפילט מיט אזוינע געווירצען, וואס האבען פון זיך ארויסגעגעבען אזוינע ריחות, וואס מאכען א מענשען פיהלען גוט און לייכט, פונקט ווי מען וואלט אויף זיך גאר קיין וואג ניט געהאט, ווי מען וואלט זיך געקאנט אויפהויבען און שוועבען אין דער לופטען.

און דער גרייז האט זיך צו זיי אנגערופען:

— דא זענען אייערע בעטען, איר האט דאך שוין אזוי לאנג ניט גערוהט, לייגט זיך שלאפען, רוהט זיך אוים, און זאל דאס אייך וואויל באקומען.

האבען זיי זיך געלייגט און זענען איינגעשלאפען אין א זעהר זיסען שלאף.

ז.

אויף מאָרגען, ווי נאָר עס האָט געגומען ברעכען אויף טאָג, איז דער ליכטיגער גרייז געקומען צו בערעל'ס בעט און אים אויפ־געוועקט און געזאָגט:

—שטעה אויף, עס איז שוין צייט צו געהן אין מקוה לכבוד שבת.

האָט זיך בערעל פּראַגער אויפגעהויבען, האָט זיך אָנגעטאָן און איז נאָכגעגאַנגען דעם ליכטיגען גרייז, און דער גרייז האָט אים געבראַכט צו א נייעם פּאַלאַץ, געמאַכט פון לויטער בורשטין. אינווייניג, אין מיטען פון דעם פּאַלאַץ, איז געווען א גרויסע מקוה, געפלאַסטערט פון טייערען אַלאַבאַסטער. די מקוה איז געווען אָנגעפילט מיט אזא קלאָרען לויטערען וואַסער, וואָס דאָס אויג האָט נאָך אזא קלאָרקייט און לויטערקייט ניט געזעהן. דאָס וואַ־סער האָט פון זיך געאָטעמט מיט א דערקוויקענדיגער ריינקייט און פרישקייט. און ווען בערעל האָט זיך אין דעם וואַסער טובל געווען, האָט ער גלייך דערפיהלט אז ער ווערט גאָר אנאַנדער מענש, אז ער הויבט אָן פיהלען א טעם געגען וועלכע אלע פאַרגע־ניגענס פון דער וועלט זענען גאָרניט ווערט, און ער האָט גאָר איינגאַנצען געגומען פאַרגעסען אן דער וועלט, ער האָט געגומען פיהלען דעם תענוג פון גן עדן.

דערנאָך האָט דער גרייז אויך געזאָגט, אז די פּרינצעסין שבת זאָל זיך געהן טובל זיין לכבוד שבת אין דער ווייבערשער מקוה, וואָס איז געווען אין אנאַנדער זייט פון דעם בורשטינענעם פּאַ־

לאַץ. איז זי נעגאַנגען און האָט אַזוי געטאָן, און ווען זי האָט דאָס געטאָן, האָט זיך דער קלאָרער בורשטינענער פּאַלאַץ אָנגע־פילט מיט אַזאַ גרויס ליכטיגקייט, אַז ער האָט גענומען שיינען פאַר מיילען און מיילען און האָט גענומען פאַר מיילען און מיילען אַרויסגעבען די שעהנקייט פון דער ליכטיגער מלכה שבת. און די מלכה שבת האָט אין די וואַסערען פון דער מקוה זיך מיט אַמאָל דערמאָנט ווער זי איז מיט אַן אמת'ען און אַן אַלץ וואָס איז מיט איר פאָרגעקומען. און ווען זי האָט זיך דערמאָנט אַז זי איז עס טאַקע די מלכה שבת אַליין, זענען די קלאָרע וואַסערען פון דער מקוה פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין לויטערע שטראַלען און זי איז געוואָרען נאָך שטראַליגער און ליכטיגער.

און אַזוי איז אויף דער וועלט נאָך אַ לאַנגער צייט, גע־קומען אַן אמת ליכטיגער שבת־טאָג.

נאָכדעם האָט זיי דער ליכטיגער גרייז געגעבען נייע קליי־דער, וואָס האָבען געשיינט ווי די זון און ווען זיי האָבען אויף זיך אָנגעצויגען די דאָזיגע קליידער זענען זיי געוואָרען לייכט, ליכטיג און ריין ווי מלאכים. האָט זיי דער גרייז נאָכדעם אַריינגעפירט אין דער ערשטער שבת סאַליע. דאָס איז געווען אַ זאַל געמאַכט פון לויטער דימענטען און בריליאַנטען און אַנ־דערע טייערע שטיינער. יעדער שטיין האָט געשיינט ווי אַ ליכטיגע זון. די באַלקענס זענען געווען פון פאַרביגע אָפּאַלען און דער דיל איז געווען פון ליכטיגע פּערל און אין מיטען פון דער סאַליע זענען געשטאַנען פיר גרויסע דימענטענע זיי־לען און אויף יעדען זייל איז געווען אַ קרוין פון אַ טייערען שטיין, און די זיילען און זייערע קרוינען האָבען פון זיך אַרויס־געגעבען אַ שיין וואָס די זון וואָלט אַנטקעגען זיי שוואַרץ געווען, און צווישען די דאָזיגע זיילען איז געשטאַנען אַ שטול וואָס איז אין גאַנצען געווען אויסגעהאַקט פון איין ברי־

און איר ליכטיקייט האט דורכגעבראכן דעם ברוסט־געוועב פאלגע...

ליאַנט און האָט געבליצט מיט אַלע פאַרבען פון רעגענבויגען, און נעבען שטול איז געשטאַנען אַ שעהן פוסביינקעלע, אויך פון איין בריליאַנט. און דער גרייז האָט אָנגעוויזען דער מלכה שבת זיך צו זעצען אויף דעם שטול.

האָט זי אַזוי געטאָן, און איר ליכטיגע שעהנקייט האָט טויזענטער מאָל אַריבערגעוואויגען און אַריבערגעשיינט אַלע וואָס איז געווען אין דעם זאַל. עס האָט אויסגעזעהן אַז די שבת־סאַליע האָט זיך ערשט איצט אָנגעפילט מיט ליכט.

נאָכדעם האָט דער גרייז אַריינגעפירט בערעל פּראַגער אין דער צווייטער שבת־סאַליע — דאָס איז געווען אַ גרויסער בית המדרש, וואו די ווענט זענען געמאַכט פון זוניגע בריליאַנטען, די באַלקענס פון בלויע סאַפּירען און דער דיל פון גרינעם סמאַראַגד. דער ארון קודש איז געשניצט און געשניטען פון איין גרויסען הימעל בלויען סאַפיר, און אַ פּרוכת, אויף וועלכען עס זענען פון טייערע שטיינער געווען אויסגעוועבט לעמפּערטען, הירשען, און טויבען וואָס שיינען ווי ליבטיגע זונען. און אַזוי איז אויך פון איין גרויסען סאַפיר געווען אַ זעהר שעהן געשניצטער עמוד און אויף אים איז געשטאַנען אַ גרויסע בריליאַנטענע מנורה וואָס האָט געשיינט ווי די זון. און אין מיטען פון דעם גאָלדענעם בית המדרש זענען געשטאַנען פיר און צוואַנציג פייערדיגע לייבען, יעדער געמאַכט פון אן אַנדער מין טייערען שטיין. די פיר און צוואַנציג לייבען זענען געווען אויסגעשטעלט אין פיר שורות, צו זעקס אין אַ שורה. יעדע שורה איז געשטאַנען מיט די פּנים'ער אַנטקעגען איינער פון די פיר זוניגע ווענט, זיי זענען געשטאַנען אויפגעשפּרונגענע, מיט די פאָדערשטע פיס אין דער לופטען און יעדע פּאָר לייבען האָט מיט די אויפגעהויבענע פיס געהאַלטען אַן אָדלער. זענען געווען צוועלף אָדלערס, אויף יעדער זייט צו דריי, און יע־

דער אָדלער איז געווען פון אן אנדער טייערען שטיין, און יעדער אָדלער האָט געהאַלטען זיינע גרויסע פליגלען פארשפּרייט הויך איבער זיין קאָפּ. און אויף די שפּיצען פון זייערע פליגלען איז געלעגען א שעהן געשניצטער דימענטענער טאָוועל, און דאָס איז געווען דער באַלעמער, און אויף דעם באַלעמער איז ערשט געשטאַנען דער שלחן פון א וואונדערליכען ווייסען שטיין, און איבער אים איז געהאנגען א סאַפּירענער הענגלייכטער מיט טויזענטער דימענטענע רערען וואָס האָבען געבליטשטעט און גע־פונקעלט מיט אַלערליי פארבען. און צווישען יעדע זעקס לייבען זענען געווען זעקס טרעפּ פון זעקס טייערע שטיינער וואָס האָ־בען געפירט צום באַלעמער, ארויף און אראָפּ.

און ווי נאָר דער גרייז האָט אהער אריינגעפירט בערעל פּראגער, אזוי האָבען זיך אהער באַלד פארזאַמעלט א סך מענשען, די פּנים׳ער פון די מענשען האָבען זיך שטערענדיג געלויכטען. און דער אַלטער גרייז האָט זיך געשטעלט פאר׳ן עמוד און גענומען דאַווענען מיט א זעהר גרויס און זיס קול, די זיסקייט פון דעם קול איז געווען אזאַ אז אַלץ האָט גענומען מיטזינגען; אַלע מענשען, אַלע לייכטער, אַלע לייבען און אַלע אָדלער פון דעם באַלעמער און דער עמוד און דער ארון הקודש מיט די תורות מיט דעם פּרוכת מיט זיינע לעמפּערטען און הירשען מיט זיינע שפּארבערס און טויבען, אַלץ האָט מיטגעזונגען און האָט געהויבען בערעל פּראגערס נשמה אַלץ העכער און העכער.

און די מלכּה שבת איז זיך אַלץ געזעסען אויף איר בריליאַנ־טענעם שטול צווישען די פיר דימענטענע זיילען, וואָס אין דער ערשטער שבת סאַליע און האָט דאָס אַלץ געהערט און האָט זיך פון דעם געפיהלט אַלץ געלייטערטער און שעהנער.

און אז עס איז געקומען צום לייענען, איז ווי נאָר מען האָט געעפענט דעם ארון אויף ארויסצונעמען די תורה, אזוי האָבען

זיך פון דאָרט גענומען שפּרייטען אַזוינע ליכטיגע נעצען, און יעדער איינער וואָס איז אויפגערופען געוואָרען צו דער תורה, איז צו אים גלייך צוגעקומען איינע פון די נעצען און האָט אים איינגעהילט אין איר ליכטיגען געוועב און האָט אים אויפגעהויבען אויף דעם באַלעמער און האָט אים געבראַכט פאַר דער צעעפענטער ליכטיגער תורה.

דער וואָס האָט געלייענט די תורה האָט אויסגעזעהן צו זיין אין גאַנצען פון פייער און ער איז געווען איינגעהילט אין אַ פייערדיגען וואָלקען, און זיין קול האָט געהילכט און געקלונגען ווי דאָס קול פון אַ דונער נאָך אַ זומערדיגען רעגען, און די, וואָס ער האָט אויפגערופען צו דער תורה זענען געווען אברהם, יצחק ויעקב, משה און אהרן. דעם זעקסטען האָט דער בעל קורא אויפגערופען:

— זאָל אויפגעהן בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג, דער אמת'ער היטער פון דעם הייליגען שבת.

בערעל פּראַגער איז דאָ גלייך איינגעוועבט געוואָרען אין שטראַלענדיגע נעצען. שטראַלענדיגע נעצען האָבען זיך אינאיינעם מיט ווייסע פלאַטערענדיגע טויבען גענומען שפּרייטען אונטער זיינע פיס און אַ גרויסע שטראַלענדיגע נעץ האָט זיך אויפגעהויבען און פאַנאַנדערגעוויקעלט ווי אַ חופּה איבער זיין קאָפּ. משה מיט אהרנ'ען זענען אין זייערע ליכטיגע נעצען צוגעקומען און האָבען אים גענומען אונטער די הענט און האָבען זיך אויפגעהויבען מיט אים, און ווען זיי האָבען אים געבראַכט אויפ'ן באַלעמער האָבען די לייבען און די אָדלערס פון דעם באַלעמער אויפגעשריען פון גרויסער און ציטערדיגער פרייד. די אבות און אַ סך אַנדערע ליכטיגע צדיקים האָבען זיך ארומגעשטעלט ארום אים און ווי נאָר ער האָט גענומען מאַכען די ברכה, אַזוי האָבען זיך גלייך פאַנאַנדערגעעפענט די גרויסע טירען, וואָס האָבען

נעפירט אין דער ערשטער שבת־סאַליע און עס האָט פון דאָרט אויפגעשיינט די ליכטיגע מלכה שבת. זי איז געשטאַנען צווישען א סך ליכטיגע פרויען אונטער א ליכטיגער חופה מיט דער וואונדערבארער שבת־קרוין אויף איר קאָפּ. און מיט איר גאַנצער גרויסער ליבע, וואָס זי האָט פאר דער וועלט, האָט זי געקוקט אין בית המדרש אריין צום באַלעמער, וואו בערעל פראַגער איז געשטאַנען א ליכטיגער צווישען אזוי פיעל ליכטיגע צדיקים און געמאכט די ברכה אויף דער תורה איבער דעם אָרט וואו עס שטעהט געשריבען:

„געדיינקט דעם טאָג פון שבת כדי דו זאָלסט איהם הייליגען און ערליך האַלטען“.

ח.

נאָכ'ן דאַווענען האָבען זיך אַלע פאַרקליבען אין דעם גאָל־דענעם זאַל מיט די ווייסע אַטלאַסענע פאַרשפּרייטונגען און האָבען זיך אַלע אויסגעזעצט ארום געגרייטע טישען און האָבען פאַרבראַכט אין געזאַנגען און אין ריידען וועגען די סודות פון דער תורה, וועגען דער לויטערקייט פון שבת און וועגען דער מלכה וואָס איז ריין און לויטער ווי די שכינה פון הימעל.

די מלכה שבת איז מיט די פרויען געווען אין צווייטען זאַל, אָבער זיי האָבען זי דאָך אַלע געפיהלט צווישען זיך, און עס איז זיי פון דעם געווען גוט און ליכטיג אין די אויגען.

צום בענטשען האָט מען בערלען מכבד געווען צו זיין דער אָנבּרייטער פון דעם בענשען. ער האָט פאַרגעזאָגט און אַלע האָבען געענטפערט. און נאָכ'ן בענשען זענען מיט אַמאָל אַלע פאַרשוואונדען און בערעל פראַגער איז געבליבען איינער אַליין זיצען אין זיין דימענטענעם שטול. עס איז אויף אים באַלד אָנגעפאַלען א שלאָף, אָבער איידער ער האָט צוגעמאַכט זיינע אויגען האָט זיך געעפענט די טיר פון דעם צווייטען זאַל. אויסער דער מלכה שבת איז שוין דאָרטען קיינער ניט געווען. אָבער די מלכה שבת איז מיט איר גאַנצען חן און לויטערקייט געזעסען אויף איר דימענטענעם שטול גלייך אַנט־קעגען בערעל פראַגער און האָט געשיינט פאַר אים מיט גליק און פרייד. און מיט איר גרויסער ליבע פאַר דער וועלט און פאַר די מענשען. האָט בערעל געקוקט אויף איר, ווי ער וואָלט

געקוקט אויף דער שכינה פון הימעל ביז זיינע אויגען זענען אים מיד געוואָרען און ער האָט זיי צוגעמאַכט.

און נאָכדעם, ווען בערעל פּראַגער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין דרימעל, האָט דער ליכטיגער גרייז אים ארויסגעפירט שפּאַצירען אין דעם גרויסען לוסטגאָרטען, אין וועלכען עס זענען געוואַקסען בוימער מיט אַלערליי פּירות פון דער וועלט, און בייטען מיט אַלערליי געווירצען און מיט אַלערליי שעהנע קווייטען און אַנדערע שמעקענדיגע געוויקסען און גראָזען וואָס האָבען אָנגעפילט די לופט מיט זייערע גוטע ריחות. און פויגלען פון אַלערליי קאָלירען און פאַרבען זענען געשטאַנען אויף די בוימער און האָבען אויף אַלערליי ארטען געזונגען פון דער גרויסקייט פון שבת און פון דער מלכה. און אָט האָט זיך אויך די מלכה שבת באַוויזען — אויך זי איז ארויסגעגאַנגען שפּאַ־צירען אין דעם לוסט־גאָרטען, און אַלע בוימער און אַלע גראָזען און אַלע פּירות און אַלע בלומען האָבען גענומען זינגען אינאיי־נעם מיט די פויגלען וועגען איר חן און וועגען איר שעהנקייט.

אין מיטען פון דעם לוסט־גאָרטען האָט זיך געפונען א גרויסער טייך, האָט דאָס וואַסער פון דאָרטען גענומען ארויסשיינען מיט דער אָפּשפּיגלונג פון דער מלכה, איז פון דעם געוואָרען אזא ליכט איבער'ן גאַנצען גאָרטען אז די בוימער זענען אזש געוואָרען שטראַליג און דורכזיכטיג.

ארום דעם טייך זענען געשטאַנען אַלערליי חיות פון דער וועלט, האָבען זיי זיך אַלע פאַנאַנדערגעזונגען מיט געזאַנגען און לויב לידער פאַר בערעל פּראַגער און פאַר דער מלכה שבת, וואָס איז אים איצט אנטקעגען געקומען.

צו מנחה זענען אין דעם לוסט־גאָרטען אָנגעקומען די אייגענע ליכטיגע מענשען, מיט וועלכע בערעל פּראַגער האָט בייטאָג געדאַוונט און נאָכדעם פאַרבראַכט ביי די געגרייטע

טישען. אין דער פארנאכטיגער טונקעלקייט פון דעם לופט־גאַרטען האָט זיך נאָך קלאָרער אָנגעזעהן זייער שטערענדיגע ליב־טיגקייט און זיי האָבען אינאיינעם מיט בערעל פראגער געדאַווענט מנחה, און נאָכדעם האָבען זיי אַלע אינאיינעם געפּראַוועט שלוש סעודות און האָבען דערביי אנטלעקט פאר בערלען גרויסע סודות פון דער תורה און פון שבת און האָבען גערעדט וועגען דעם גרויסען אָנגעגרייטען טאָג, וועגען דעם טאָג פון שטענדיגען שבת. . .

ט.

אז עס איז געקומען צו הבדלה, זענען זיי אַלע גיט געבליבען. בערעל פּראגער האָט גענומען פיהלען, אז עפּעס רייסט זיך ביי אים אָפּ. ער האָט גענומען פיהלען אז ער ווערט ערדישער, וואָכעדיגער, אים האָט גענומען ווערען שווער אויפ׳ן הארצען.

וואָס קומט דאָ מיט אים פאָר?

וואו געפינט ער זיך?

באַלד אָבער האָט ער פאר זיך דערזעהן דעם ליכטיגען גרייז...

ער איז געשטאַנען פאר אים מיט דער לבנה אין איין האנט און מיט אַ שטערען אין דער צווייטער האנט...

— נא, בערעל פּראגער, מאך הבדלה. — האָט זיך אָנגערופען דער ליכטיגער גרייז.

און בערעל פּראגער האָט דערזעהן אז די לבנה, דאָס איז גאָר אזא ליכטיגער בעכער פול מיט וויין, און אז דער שטערען, דאָס איז גאָר די הבדלה־ליכט...

און אז בערעל פּראגער איז פארטיג געוואָרען מיט הבדלה איז די לבנה צוריק געוואָרען אַ לבנה און דער שטערען — צוריק אַ שטערען און דער ליכטיגער גרייז האָט זיי אויפגעהויבען און אָפּגעלאָזט. האָבען זיך די לבנה מיט׳ן שטערען אויפגעהויבען און זענען אוועק צום הימעל...

און ווען בערעל פּראגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט ער דערזעהן אז עס איז שוין מער ניטאָ קיין שלאָס און

קיין פּאַלאַץ, אַז ער מיט דער בת מלכה, מיט דעם ליכטיגען גרייז שטעהען איינע אַליין אין מיטען פון דער וויסטער מדבר...

א גרויסער עלענד האָט מיט אמאָל בערלען ארומגענומען.

— אדוני! — האָט בערעל געוואָלט פרעגען — אדוני, זאָג מיר וואָס האָב איך דאָ אַלץ געזעהן, און וואו איז דאָס אַלץ אהינגעקומען, וואָס איז דער צייכען און וואָס איז דער באשייד פון דעם אַלעמען? ווען וועל איך קומען אהיים קיין פּראַג, און וואָס בלייבט מיר איצטער צו טאָן?

דער ליכטיגער גרייז האָט אים אָבער ניט געלאָזט רעדען, ער האָט אים נאָר דערלאַנגט עטליכע ליכטיגע שטיינדלאַך און האָט צו אים געזאָגט:

— זעה, איך גיב דיר דאָ אזוינע צוועלף שטערען-שטיינדלאַך, ווען דו וועסט זיין אין א נויט, געה ארויס אונטער'ן שטאָט, נעם א שטיינדעל פון איין האנט אין דער צווייטער און זאָג:

„שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל - שטערען, גיב מיר הילף“.

וועט דאָס זיין א ווייס שטיינדעל, וועלען דיר די מזלות פון הימעל צושיקען א ווייס פערד, וועט דאָס זיין א שווארץ שטיינדעל וועלען דיר די מזלות פון הימעל צושיקען א שווארץ פערד, און אזוי וועלען זיי דיר לויט דער פארב פון דעם שטיינדעל צושיקען אזא פערד, און דערצו האָסטו דאָך נאָך מיט זיך דעם רבי'נס קאַנטשיק.

געדענק אָבער, אז איידער דו וועסט אָפּלאָזען דאָס לעצטע פערד, זאָלסטו פריהער צופירען די מלכה שבת צום ברעג פון ים, און וואָס עס זאָל דאָרט ניט פּאַרקומען זאָלסטו בלייבען שטיל און קיין וואָרט ניט רעדען. און אז דו וועסט אזוי טאָן, וועט דאָס פערד דיך נאָכדעם ברייננגען צו דיין היים.

און אז די מלכה שבת האָט דערהערט די ווערטער פון דעם גרייז, ווענען דעם ברעג פון ים, האָט זי אודאי גלייך פארשטאַנען וואָס דאָס באַטייט, וואָרים זינט זי האָט זיך אינדערפריה גע־טובל'ט אין דעם בורשטינענעם פּאַלאַץ האָט זי דאָך שוין קלאָר געוואוסט ווער זי איז און וואוהין זי דאַרף זיך אומקערען.

און דער ליכטיגער גרייז האָט נאָכדעם באַלד אַ הויב גע־טאָן זיין האַנט כמעט ביז'ן הימעל און האָט זיך ווידער אָנגע־רופען צו בערעל פּראַגער:

—איצטער זעה אָט דעם ליכטיגען שטערען וואָס הייגגט איבער דער מדבר אנטקעגען אונז. לאָז זיך מיט דער בת מלכה נאָך יענעם שטערען, ער וועט אייך פירען און וועט אייך ברייגגען אין דעם לאַנד פון שבת נאָך איידער דער פיש, דער היטער פון שבת, וועט באַפרייען דעם גייסט פון דעם שטערען שבתאי, וואָרים ביז איבער מלוה מלכה וועט ער זיך נאָך קאָנען ראַנגלען מיט אים.

און נאָך די דאָזיגע רייד איז דער ליכטיגער גרייז גלייך פארשוואונדען.

האָט זיך בערעל פּראַגער אומגעקוקט אין אַלע זייטען און האָט דערזעהן אז איבער דער גאַנצער מדבר איז מער קיינער ניטאָ, נאָר ער און די בת מלכה. די ליכטיגקייט פון דער בת מלכה האָט זיך גענומען שפּרייטען איבער דער מדבר אין גרויסע פינקעל־דיגע רייפען און בערעל פּראַגער האָט גענומען טראַכטען, אז אודאי דאַרף זיך אַ איד פארלאָזען אויף גאָט'ס באַראָט און דאַרף נאָר קיין קשיות ניט פרעגען, און ער האָט זיך געלאָזט געהן מיט דער ליכטיגער בת מלכה נאָך דעם ליכטיגען שטערען, אויף וועלכען דער גרייז האָט זיי אָנגעוויזען.

און אזוי זענען זיי געגאַנגען און אַלע שטערען זענען זיי נאָכגעגאַנגען, ביז זיי זענען אינאיינעם אָנגעקומען צו דעם לאַנד פון שבת.

ו.

און אז דאָס ליכט פון דער מלכה שבת האָט דערגרייכט די טויערען פון דעם לאַנד שבת, האָבען מיט אַמאָל אַלע פענסטער, אַלע טורעמס און אַלע דעכער פון דעם לאַנד זיך אָנגעצונדען מיט א גרויסען און פריידיגען ליכט. די איינוואוינער פון דעם לאַנד זענען אַלע גלייך ארויס פון זייערע טירען און ליכטיגע, זיך באַדענדיג אין ליכט, האָבען זיי מיט זייערע פאַנאַנדערגע־שיינטע ליכטיגע אויגען גענומען קוקען אין אַלע זייטען:

— וואָס זאָל באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט?! וואָס זאָל באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט?!

און די היטער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען גלייך גע־נומען אראָפּשרייען פון די טויערען:

— א גרויס פייער געהט אויף פון דער מדבר און זיין ליכט איז ווי דאָס ליכט פון דער פרינצעסין שבת.

האָבען זיי זיך אַלע גענומען אין ליכטיגע שורות ציהען צו די טויערען פון זייער לאַנד און זיי זיינען ארויס און האָבען באַגעגענט זייער פרינצעסין שבת.

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען דערזעהן אז די פרינצעסין שבת איז ניט אַליין, נאָר אז נאָך עמיצער קומט מיט איר, האָבען זיי פון אָנהויב ניט געוואוסט וואָס צו טראַכטען.

— ווי קומט אָט אַ דער קליינער, דארער מענשעל צו געהן אין איינעם מיט זייער פרינצעסין שבת?

ווי נאָר אָבער בערעל פראגער איז אריבער די פינקעלדיגע טויערען פון דעם לאנד שבת, איז ער גלייך פארוואנדעלט גע־וואָרען אין א מלך, האָבען אלע גלייך פארשטאנען אז ער איז געווים א איד, און זיי האָבען אים גענומען אָפּגעבען כבוד ווי א מלך. און דער מלך פון דעם לאנד שבת האָט זיך צו אים גע־ווענדעט ווי צו א ברודער:

— פון וואנען קומסטו ברודער און וואָס איז דיין נאָמען?

האָט בערעל פראגער זיך אודאי אָנגערופען צום מלך:

— איך הייס בערעל און קום פון פראג און מען רופט מיך טאקע בערעל פראגער.

און ווי נאָר דער מלך און די אלע ארומיגע האָבען דער־הערט דעם נאָמען פראָג, איז זייער פרייד געוואָרען נאָך גרע־סער, און זיי האָבען זיך אָנגערופען:

— געבענשט זאָלסטו זיין ביי דיין קומען און געבענשט זאָל זיין אייער רב, דער רב פון פראג, דער פראגער רב, דער גור אריה. זאָל ער לאנג לעבען און זאָל זיין כבוד דערגרויסט און דערהויכט ווערען פון אייביג ביז אייביג. וואָסערע שעהנע און וואונדערליכע נשמות עס ווערען דאָ ביי אונז געבוירען פון זיינע שבת'דיגע זמירות, פון זיין שבת אויפנעמען, פון זיין שבת־דאוונען און פון זיינע שבת'דיגע געזאנגען.

און זיי האָבען נאָכדעם מיט א גרויסער ווארע גענומען פי־רען בערלען און די פרינצעסין שבת צום פאלאץ פון דעם מלך מיט דער מלכה.

ווי נאָר אָבער בערעל פראגער איז אריין אין דעם פאלאץ פון דעם מלך און האָט דערזעהן זיין אייגען געשטאלט אין די שפּיגעלדיגע ווענט פון דעם פאלאץ, איז ער נשתומם געוואָרען:

— סטייטש! איך בערעל פראגער זעה דאָך שוין גאָר ניט אוים ווי בערעל פראגער! וואו בין איך דאָס אר־־יעקומען?

און ווער איז דאָס אָט דער שעהנער מלך וואָס קוקט אויפ׳ן אָרט פון מיר ארוים פון די שפיגלען?!

אָבער דער מלך פון דעם לאנד פון שבת האָט זיך צו אים אָנגערופען און געזאָגט:

— וואונדער זיך ניט ברודער, דו דארפסט וויסען, עס איז א געזעץ פון תמיד, אז ווען א איד טרעט אריבער די טויערען פון דעם לאנד פון שבת, ווערט ער פארוואנדעלט אין א מלך.

האָט בערעל גלייך פארשטאַנען אז עס איז טאַקע אזוי און ער האָט אין זיך מיטאמאָל דערפיהלט א גאַנץ אנדערע נשמה, און האָט זיך אויפגעהערט וואונדערען אויף זיין געשטאַלט.

יא.

דערווייל האָט זיך פון ים ארויס ארויסגעהויבען דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. א בייזער און א רויטער האָט ער זיך אויפגעהויבען הויך איבער דער וועלט און ווי נאָר ער האָט דערזעהן דאָס גרויסע און פריידיגע ליכט וואָס האָט פון דעם לאַנד פון שבת ארויסגעפראַלט אין דער נאכט אריין, האָט ער שוין גלייך פארשטאַנען וואָס דאָס באדייט.

איז ער אוועק און האָט מיט זיין פייערדיגער רויטקייט גע־נומען צינדען די אויגען און ברענען די הערצער פון די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך:

— מען האָט אייך באשווינדעלט, מען האָט אייך באַ־שווינדעלט! זעהט דאָס ליכט דאָרט אין יענעם לאַנד, זעהט, די פּרינצעסין שבת איז דאָך צוריק אין דעם לאַנד פון שבת!

און אז דער מלך פון די ריזען האָט זיך אומגעקוקט און האָט פון דאָס ניי דערזעהן דאָס גרויסע ליכט וואָס הויבט זיך ווידער אויף פון דעם לאַנד פון שבת, איז ער אריין אין זעהר א גרויסען גרימצאָרן און האָט גלייך אָנגעשריבען א בריף צו דעם מלך פון דעם לאַנד פון שבת און האָט צו אים אין דעם בריף אזוי געזאָגט:

„ווייסען, זאָלסטו וויסען, אז עס וועט דיר זיין וועה און ווינד אויב דו וועסט מיר ניט גלייך צוריקשיקען דיין טאָכטער, וואָס איז איצט די כלה פון מיין זוהן, — כדי זי זאָל ווערען די

ווייב פון דעם גרויסען, העלדישען ריז מיט די שטאַרקע לאַנגע ציין, מיט וועלכע ער קאָן איבערבייסען דעם רוקען פון אַ לעבעדיגען חזיר. עס וועט דיר זיין זעהר ביטער, וואָרים איך וועל אויף דיר אָנשיקען מיין זוהן דעם חתן מיט פינף מאָל הונדערט טויזענט שטאַרקע ריזען און זיי וועלען פאַרוויסטען דיין לאַנד און זיי וועלען אייך דאָרט אַלע אויסראָטען פון דער וועלט און עס וועט פון אייך ניט איבערבלייבען קיין אַנטרינענער און אַנט־לאָפענער. די אַלע שטעט פון דיין לאַנד וועט ער נאָכדעם פאַר־ברענען און עס וועט נאָכדעם אויף דעם אָרט פון דיין לאַנד זיין וויסטע ערד און הימעל, און עס וועט גאָרניט דערקאָנט ווערען, אַז אויף דעם אָרט איז אַמאָל אַ לאַנד געווען, וואָרים דו האָסט גע־וואַגט צו שפּעטען פון אונז, די לאַנגע צייניגע ריזען, וואָרים דו האָסט אונז געשיקט דיין ליכטיגע טאָכטער נאָר כדי זיך צו רייצען מיט אונז. און ווי נאָר זי איז געוואָרען די כלה פון מיין זוהן, אַזוי האָסטו זי דורך אַ כישוף גלייך אַוועקגעכאַפּט פון אונז."

און אַז דער מלך און די הארען און די אַלע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי זיך אודאי זעהר שטאַרק דערשראָקען און זיי האָבען זיך פאַרזאַמעלט אין דעם קעניגליכען הויף און האָבען דערשראָקענע גענומען פרעגען:

— וואָס וועט זיין?

וואָס זאָל מען איצט טאָן?

דאָ האָט בערעל פּראַגער ערשט ריכטיג דערזעהן און דער־פיהלט צוליב וואָס ער איז דאָס אהער געבראַכט געוואָרען, צוליב וואָס דער גרויסער צדיק, דער פּראַגער רב, האָט אים דעם קאַנטשיק געגעבען, צוליב וואָס דער ליכטיגער גרייז פון דעם שבת פּאַלאַץ האָט אים די צוועלף שטערען־שטיינדלעך געגעבען. אודאי האָט ער געפיהלט, אַז דאָס איז אַ זאַך וואָס איז ניט פאַר זיינע כחות, און דערצו האָט ער זיך נאָך געפיהלט אָפּגעשוואַכט פון

אַלע זיינע וואנדערונגען. אָבער א איד איז דאָך פאָרט א איד, און אז דער פראַגער רב האָט געשיקט, און אז דער וואָס לעבט אייביג וויל, מוז דאָך א איד פאָלגען, א ניט, צוליב וואָס דען לעבט א איד אויף דער וועלט!? און דערצו נאָך ווען ער האָט דערזעהן די ווילדע לאַנגציינינע ריזען מיט זייערע גרויס צעעפענטע מיילער, איז ער גלאט אריין אין אזא גרויסען כעס, אז ער האָט שוין גאָר טראַכטען ניט געקאָנט, און ער איז אן אָנגעצונדענער צוגעלאָפען צו זיי:

— סטייטש, ווי וואגען דאָס נאָר אזוינע מיאוסע באַשעפענישען ווי איר אריבער טרעטען די גרעניצען פון דעם לאַנד פון שבת און דערצו נאָך רעדען אזוינע חוצפה'דיגע רייד?!

האָבען זיך די לאַנגציינינע ריזען צו אים אָנגערופען מיט שפּאָט:

— מיר האָבען דאָס געטאָן און וועלען צו אייך טאָן אזויפיעל און נאָך מער, דערפאר וואָס מיר זענען ריזען און איר זענט מילבען אנטקעגען אונז.

— אָבער איר גרויסע ווילדע חיות וואָס איר זייט, עס איז דאָך פאראַן א גרויסער גאָט אין הימעל. און די גבורה איז דאָך אין גאַנצען זיינע, און ער קאָן דאָך דערנידעריגען גרויסע און אויפהויבען געפאַלענע.

לאַכען זיי פון אים ווידער, און זאָגען:

— אָבער א פליג קאָן זיך סיי ווי ניט באַרימען אז זי וועט אריינפליהען אין א לייבענגרוב און וועט דאָרט איינשלינגען א לייב. און אין הימעל — זאָגען זיי, איז טאַקע פאראַן א גרויסער גאָט און זיין נאָמען איז שבתאי.

חמורים, וואָס איהר זענט, האָט בערעל אויסגעשריען מיט גרויס כעס. אויב עס איז נאָר אזוי באַשערט, קאָן א פליג א לייב דערשלאָגען, כאָטש איינשלינגען קאָן זי אים ניט. און ווער וואָלט

דען געוואַלט איינשלינגען אזוינע מיאוסקייטען ווי איר זענט. און אייער גאָט איז קעגען אונזער גאָט ווי א בייזער הינט וואָס קאָן ניט בילען.

דאָ זענען די ריזען אריין אין כעס, און פאנאנדערגעעפענט זייערע גרויסע פּילצייניגע מיילער, גרייט איינצושלינגען, בערלען מיט איין שלינג.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת אודאי זעהר שטאַרק דערשראָקען און האָבען זיך גענומען בעטען ביי בערלען:

— בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג, דו קעניג פאַר־וואונדערלטער, חבר אונזערער, פריינד און ברודער, דערבאַרים זיך! אודאי זעהן מיר, אַז דו האָסט אַן אמת אידיש הארץ און קאָנסט דערפאַר קיין עולות ניט פאַרטראָגען. אָבער דו זעהסט דאָך אַז יעדער פון זיי איז די גרויס ווי אַ מויער, און מען דאַרף דערפאַר זעהן מיט גוטע רייד, וואָרים וואָס קלעקען מיר קעגען זיי...

בערעל אָבער האָט זיך גאָר ניט געקאָנט בארוהיגען. ניין, ניין — האָט ער גע'טענה'ט — ניט די גרויסע אין קערפּער גע־ווינען אין קריג, גרויס איז נאָר דער וואָס לעבט אייביג און די מלחמה איז זיינע, דער קריג איז צו אים און צו די, וואָס פאַרלאָזען זיך אויף אים. און צוליב דעם טאַקע האָט דאָס מיר ווייזט אויס דער פּראַגער רב זיין קאַנטשיק מיטגעגעבען. זיינע ליכטיגע אויגען זעהן דורך די וועלט פון עק צו עק, און ער האָט מן הסתם אַלץ געזעהן און געוואוסט. און ער האָט דאָס מיך געוויס געפירט מיט זיינע ליכטיגע בליקען און האָט מיך געבראַכט ביז צו אייך, כדי עס זאָל ערליך געהאַלטען ווערען אייער לאַנד, דאָס ליכטיגע לאַנד פון דעם ליכטיגען שבת.

און בערעל פּראַגער האָט ארויסגענומען דעם קאַנטשיק און מיט אים גענומען שמייסען די ריזען מיט די ווילד צעעפענטע

מיילער. פון יעדען שמיץ האָט גענומען פליהען אויף די ריזען שאַר־פע מעסערס, שפּיזען און שטיקער פייער. די ריזען האָבען דערשראָ־קענע גענומען שפּרינגען אויף זייערע ערטער און שרייען מיט באַנומענע קולות:

— איר זענט בייזע פליגען, מיר וועלען פון אייך איצט אוועקגעהן, כדי קומען נאָכדעם צוריק און זיך נוקם זיין אַן אייך מיט ביטערקייט. אונזער אָטעם וועט אייך פארלענדען, אונזערע ציין וועלען אייך פרעסען און אונזערע נאָזלעכער וועלען זיך אָנ־שכור'ן מיט דעם ריח פון אייער בלוט.

און נאָכדעם האָבען זיי זיך אויסגעדרעהט און גענומען לויפען און בערעל פראגער האָט זיך נאָכגעיאָגט און נאָכגעשריען:

לויפט, ווייל אייערע פגרים טאָרען ניט בלייבען אין די גרענעצען פון דעם לאַנד.

יב.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת אודאי זעהר שטארק געפרעהט אויף דעם וואָס דער פראָגער רב האָט פארבאהאלטען אזויפיל כחות אין דעם קאנטשיק און וואָס ער האָט דעם דאָזיגען קאנטשיק איבערגעגעבען אין די הענט פון בערעל פראָגער, וואָרים זיי האָבען דאך געזעהן באשיינפערליך, אז בערעל פראָגער איז א מענש וואָס איז לכתחילה ווי צוגעגרייט געוואָרען פאר אזא זאך. און די פרינצעסין שבת איז דערביי די גאנצע צייט געשטאנען ביים פענסטער, און ווען זי האָט געזעהן וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, איז צו איר פרייד גאָר קיין גרענעץ ניט געוועזן.

בערעל פראגער האָט זיך אָבער גלייך נאָכדעם דערפיהלט מיד און שוואך, וואָרים עס איז גאָר ניט געוועזן קיין קלייניגקייט צו האלטען אין האנט דעם רבי'נס קאנטשיק, בשעת עס האָבען זיך אין אים צעשפילט די גרויסע כחות וואָס דער פראגער רב האָט דאָרט באהאלטען. האָבען די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת מיט אמאָל גענומען פיהלען א שרעק אויפגעהן צווישען זיי. זיי האָבען גענומען טראכטען:

— בערעל איז זיך אודאי גרייט מוסר נפש צו זיין ווי א אמת'ער איד, און דער קאנטשיק האָט אין זיך אודאי א וואונ־דערבארען כח, אָבער וואָס קאן דאָס אלץ קלעקען קעגען פינף הונ־דערט טויזענט ריזען פון דעם לאנד פון וואך, וואָס קלייבען זיך צו קומען אויף אייער לאנד?

און בערעל פראגער האָט זיך צו זיי אָנגערופען מיט א גע־שטארקט קול:

— שרעקט זיך ניט, שבת איז צו גאָט, און אייער לאַנד איז מן הסתם זיינס, און ער וועט געווים קריגען אייער קריג.

און אליין איז בערעל ארוים פון די טויערען פון דער שטאָט און האָט זיך געווענדט צו גאָט און געזאָגט:

— אודאי ווייסטו, גאָטעניו, אַז איך בין א שוואכער און זינדיגער מענש, איך בין אויסגעמאערט, און עס וואָלט זיך מיר איצט גאָר וועלען זיין אין דער היים לעבען מיין ווייב און קינדער, אָדער לעבען דעם ליכטיגען פראגער רב, דעם בעל מופת, צי גלאָט אזוי זעהן פאר זיך די היימישע פראגער גאסען. נאָר א מענש איז דאָך אין דיינע הענט און דארף טאָן דיין ווילען, בפרט נאָך ווען דער מענש זעהט אליין, אַז דאָס אומגערעכטע וויל פארדארבען דאָס גערעכטע. דאריבער, העלף מיר, גאָט, ווי דו האָסט מיר געהאָלפען צו פארטרייבען דעם פאנדול פון דער ווייסער שאָף, ווי דו האָסט מיר געהאָלפען צו פארטרייבען די מיאוס׳קייט פון דער לאַנד פון ריינקייט.

און בערעל פראגער האָט דערביי ארויסגענומען איינס פון די צוועלף שטיינדלעך, וואָס דער ליכטיגער גרייז האָט אים מיטגע־געבען. דאָס שטיינדעל האָט ווייס און פינקעלדיג געשיינט, און בערעל פראגער האָט דאָס איבערגעלעגט פון איין האנט אין דער צווייטער און האָט געזאָגט:

— שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, גיב מיר הילף!

איז ווי נאָר ער האָט דאָס אָפּגעזאָגט, אזוי האָט זיך אויף דעם הימעל גלייך אויסגעשטערנט די גרויסע ליכטיגע שאָף, דער מזל פון דעם חודש אייר, און די שטערענדיגע ווייסע שאָף האָט צעעפענט איר מויל, און פון דאָרט איז גלייך ארויסגעפלויגען

אַ ליכטיג ווייס פערד, דאָס אויסזעהן פון דעם פערד איז געווען בייז און ווילד, פון אונטער זיינע פיס האָבען בליצען געשלאָגען, אָבער זיין ווייסקייט איז געווען קלאָר און וואונדער־ליך. און פאר בערעל פראגער איז דאָס געבליבען שטעהן, ווי עס וואָלט צו אים געזאָגט:

— איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען אָנגעגרייט אַ ווייסער זיל־בערנער פאַנצער און אַ שפּיז און אַ שווערד און אַ פּאָר זילבערנע שטיוועל און אַ זילבערנער הוט. דער זילבערנער פאַנצער האָט גע־שיינט ווי די לבנה און די שפּיז און די שווערד האָבען געגלאַנצט ווי אַ בליץ.

קוקט דארויף אזוי בערעל פראגער און טראכט:

— מן הסתם איז דאָך דאָס אזוי באשערט, מן הסתם דארף דאָך אזוי זיין, מן הסתם איז דאָך דאָס אַלץ פאר מיר אזוי אָנגע־גרייט געוואָרען פון דעם וואָס לעבט אייביג.

און ער נעמט און טוט אויף זיך אָן אָט די אַלע זאכען. און ווי נאָר ער האָט דאָס געטאָן, אזוי האָט ער מיט אַמאָל דערפיהלט אַ גרויסען אָטעם פון גבורה אין אַלע זיינע ביינער. דאָס פערד האָט גלייך געקניהט פאר אים, און ווען ער האָט זיך אויף דעם ארויפגעזעצט, און גענומען דעם צוים אין די הענט אריין, אזוי האָט זיך דאָס אויפגעהויבען און גענומען שפּרינגען מיט אים פיר מאָן די הויך און פון אונטער די טריט פון דעם פערד האָט אַ פייער געשאָסען. און בערעל פראגער איז אזוי אריינגעריטען צוריק אין דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד שבת, און די איינוואוינער פון דער שטאָט האָבען זיך פון אָנהויב דערשראָקען, וואָרים זיי האָבען אים ניט דערקאָנט, ווייל זיינע קליידער האָבען געשיינט מיט דעם גלאַנץ פון דער לבנה, און זיין פּנים האָט גע־

פלאַמט ווי אַ ברענענדיג פייער. און אזא שרעקליך פערד האָבען זיי נאָך אין זייער לעבענסטאָג ניט געזעהן.

און ערשט ווען בערעל פּראַגער איז מיט זיין וואונדערליכען פערד אריבערגעשפּרונגען די הויכע מויער, וואָס ארום דעם מלכ'ס פּאַלאַץ און האָט זיך אָפּגעשטעלט און איז אראָפּ פון זיין פערד און איז פאר זיי שטעהן געבליבען, האָבען זיי אין זיין ברענענדי־גען פּנים דערקענט זייער גאַסט, דעם מלך בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג. און זיי האָבען זיך אודאי זעהר דערפרעהט.

און די כחות אין בערלען האָבען דערווייל אזוי שטארק גע־שלאָגען, אז ער האָט גאָר ניט געקאָנט איינשטעהן רוהיג; איז אין הויף שוין פון יאָרען און יאָרען געלעגען אַ גרויסער מיר־מעלשטיין, וואָס קיין מענש האָט אים גאָר פון אָרט ניט געקאָנט רירען, איז ער צוגעגאַנגען און האָט מיט איין קלאַפּ פון זיין האַנט צעריבען דעם שטיין אויף שטויב.

האָבען זיי זיך אַלע זעהר שטארק פארוואונדערט אויף זיין גרויסען כח און זיי האָבען זיך געפרעהט און האָבען געזאָגט:

— איצט זעהן מיר באַשיינפּערליך, אז מיר קאָנען מיט דיר ארויסגעהן מלחמה האַלטען אויף די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, ווארים מיר האָבען אין דיר אַ אָנלעהן און אַ העלפער.

און דער מלך פאַלט אים אויפ'ן האַלז און קושט אים, און די קעניגין שטעהט פאר אים, דאַנקט אים מיט טרערען אין די אוי־גען, וואָס זי איז איצט זיכער, אז ער וועט פאר איר ראַטעווען איר איינציגע טאָכטער, די פּרינצעסין, די מלכה שבת. און די מלכה שבת קוקט אויף אים מיט איר גרויסען ליכטיגען ליכט. און זיי זעהן: ער זעהט גאָרניט אוים ווי אַ מענש, נאָר ווי אַ פייער־דיגער מלאך פון הימעל.

יג.

און נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע צונויפגענומען ארום בער־לען און זענען מיט אים ארוים באַגעגענען די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך.

און ווען זיי זענען אָפּגעגאַנגען זעקס טעג גאַנג איבער דער גרויסער מדבר, האָבען זיי פון ווייטענס דערזעהן דאָס אָנקומען פון די שווערע מתנות ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך מיט זייערע גרויסע רייטוועגען און מיט שווערדען, וואָס זענען אזוי שרעקליך לאַנג און ברייט, אז אַ ריז קאָן מיט איין מאך פון אַזאַ שווערד אָפּהאַקען אָהן אַ שיער קעפּ און דער בן מלך, דער חתן פון דער מלכה שבת, איז געריטען פאר זיי אויף אַ שרעקליך גרויסען און בייזען העלפאַנט, מיט זיין שרעקליך גרויסער שווערד אין זיין האַנט.

און אַז בערעל פּראַגער האָט דערזעהן די דאָזיגע שרעקליכע מחנה וואָס איז געגאַנגען אַנטקעגען אים ווי אַן אייזערנע וואַנט, האָט ער זיך גענומען שרעקען פאַר זיין חיל, די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת, און ער האָט ביי זיך געטראַכט:

— בעסער וועל איך פריהער איינשטעלען זיך אַליין און עס וועט זיין, טאָמער געשעהט מיט מיר אַן אומגליק, וועלען כאָטש די ליכטיגע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען צייט צו אַנטלויפען.

האָט ער דערפאַר געהייסען, אַז די מחנות פון דעם לאַנד פון

שבת זאָלען זיך אָפּשטעלען און ווארטען פאר אים. און אליין האָט ער אין איין האַנט אָנגענומען דעם צוים פון זיין וואונדערליך פערד און אין דער צווייטער — דעם רבי'נס קאַנטשיק און האָט זיך א טראָג געטאָן און איז 'ארייננעשפּרונגען גלייך צווישען די שרעקליכע מחנות פון די ווילדע ריזען. האָבען אים די ריזען גלייך ארומגערינגעלט און האָבען מיט שרעק גענומען קוקען אויף בערעל פּראַגער'ס פּנים, וואָס האָט געברענט ווי פייער, אויף זיין שיינענדיגען פּאַנצער און אויף דעם שרעקליכען פערד, אונטער וועלכען די ערד האָט גענומען שלאָגען מיט פלאַמען.

און אז בערעל האָט דערזעהן זייער שרעק, האָט ער פאַר־שטאַנען, אז גאָט האַלט מלחמה פאר אים. און ער האָט מיט'ן קאַנטשיק גענומען שמייסען גלייך אויף זיי. דער קאַנטשיק האָט גענומען ווארפען שטראַלען, וואָס האָבען געשניטען די ריזען אין שטיקער, און דאָס פערד רייסט זיך אָפּ פון אָרט און גיט מיט אים א שפּרינג אויף א מייל, און אלע ריזען, וואָס געפינען זיך אויף דער מייל פאַלען אוועק טויט, נאָך א שפּרונג אויף א מייל, און נאָכאַמאָל אזויפיל טויטע.

און אז דער גרויסער ריז, דער חתן, האָט דאָס דערזעהן, האָט ער מיט זיין שרעקליכען העלפאַנט און מיט זיין שרעקליכען שווערד זיך גענומען לאָזען אנטקעגען בערלען, האָט זיך בערעל'ס פערד א הויב געטאָן און זיך פארבייגעטראָגען פארביי אים, און בערעל האָט אים דערביי מיט זיין קאַנטשיק דערלאַנגט אזא שמיץ, אז דער חתן מיט זיין העלפאַנט זענען גלייך געוואָרען א בארג אַש.

דעמאָלט האָט די גאַנצע ריזען מחנה דערזעהן, אז זי איז פארלאָרען און זיי האָבען 'גענומען רעווען ווי ווילדע אָקסען און האָבען גענומען לויפען אין אלע זייטען, אָבער זיי זענען פון דעם קאַנטשיק געשלאָגען געוואָרען אויף זייערע טריט, און זיי האָבען גענומען פאַלען ווי אונטערגעשניטענע זאַנגען אין פעלד.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת צוריק אומגעקערט צו זייער לאַנד מיט גרויס פרייד, מיט געזאַנג און מיט טענץ. און בערעל פראַגער האָבען זיי אודאי אָפּגעגעבען גרויס כבוד.

און ווען אַלע זענען שוין אריין אין לאַנד פון שבת, איז בערעל פראַגער געבליבען איינער אליין שטעהן אונטער'ן שטאָט, האָט זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטען און גענומען טראַכטען:

— צוליב וואָס דאַרף איך, בערעל פראַגער, דען איצט האָבען דאָס פערד, דעם פאַנצער, די שווערד און דעם שפּיז, כדי מענשען צו שרעקען? וואָס בין איך דאָס א בער פון וואַלד, צי וואָס?..

און בערעל איז אראָפּ פון פערד און האָט אויסגעטאָן דעם זילבערנעם פאַנצער און דעם זילבערנעם הוט און די זילבערנע שטיוועל און ער האָט פון זיך אַראָפּגענומען די בליציגע שפּיז און די שווערד און האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפגעלעגט אויף דעם פערד און האָט זיך אָנגערופען:

— דאָס אַלץ איז דאָך ניט מיינס, דאָס אַלץ האָט מען דאָך מיר מן הסתם געליגען, נאָר כדי דורכצופירען גאָט'ס ווילען. און דער ווילען איז דאָך שוין געשעהן. זאָל זיך דאָס דעריבער אַלץ אומקערען וואוהין עס באַדאַרף.

האָט זיך דאָס פערד גלייך אָפּגעריסען, האָט זיך אויפגעהויבען און איז אוועק, ווי אַן אָדלער און ווי א פייל פון בויגען.

און בערעל פראַגער האָט זיך נאָכדעם דערפילט שוואַך, מיד און אויסגעמאַטערט, וואָרים צו גרויס זענען געוועזען די כחות וואָס האָבען ביז איצט געשטורעמט אין זיין דאַרען קערפּער. און ער האָט דערפיהלט, אַז ער איז שוין אַלט, און ער האָט אין דער שטיל אָפּגעזיפצט:

— עך, עך, ווי לאַנג נאָך האָט דאָס אַזאַ מענש ווי איך נאָך איינגאַנצען צו לעבען אויף דער וועלט?.. נאָך אַ דאַנק דעם, וואָס לעבט אייביג, וואָס פאַרלאָזט דיך ניט, וואָס גיט דיר די מעגליכ־קייט נאָך עפּעס צו טאָן פון זיינעט וועגען, וואָרים זיין גענאָד איז גרויס, און צו זיין גוטסקייט איז גאָר קיין גרענעץ ניטאָ.

יד.

אויף מאָרגען, אָבער, איז אָנגעקומען א בריף פון דעם ברודער פון דעם געפּאַלענעם ריז פון דעם לאַנד פון וואָך און יענער האָט אים געשריבען:

„דו ביזט א כישוף׳מאַכער, דו קאָנסט זיך דערפאַר ניט באַ־רימען, אַז דו האָסט דאָס מיט דיין שטאַרקייט דער׳הרג׳עט מיין ברודער, דעם חתן פון דער מלכּה שבת, מיט זיין גאַנצען חיל, וואָרים דו האָסט דאָך דאָס געטאָן מיט כישוף. זאָלסט אָבער וויסען, אַז איך בין נאָך א גרעסער כישוף׳מאַכער פון דיר. און אַזוי ווי נאָך אונזערע געזעצען מוז נאָך דעם טויט פון אַן עלטערען ברודער, א חתן, זיין כּלה ווערען די כּלה פון דעם אינגערען ברודער, געהערט דעריבער אייער ליכטיגע פּרינצעסין צו מיר, און זי איז מיינע אפילו אויב איך וויל זי אויפעסען מיט איין ביס. און איך גיה און קום איצט אויף דיר מיט א גאַנצען מיליאָן ריזען און איך וועל זיך נוקם זיין אָן דיר פאַר דעם בלוט פון מיין ברודער און פאַר דעם בלוט פון זיין גאַנצען חיל, וואָס דו האָסט פאַרגאָסען.“

איז ווי נאָר בערעל האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, האָט ער גאָר אינגאַנצען פאַרגעסען אָן זיינע יאָרען און אין זיין מידקייט און ער איז אריין אין א גרויסען גרימצאָרן און ער האָט אים גלייך געענטפערט:

„דו עקעלהאַפטע בּריאה פון דעם לאַנד פון וואָך! ביזט א נאַר און א ליגנער. איך בין ניט קיין כישוף־מאַכער וואָרים איך

בין א איד און עס שטעהט בפירוש געשריבען „כי לא נחש ביעקב“, עס זענען ניטאָ קיין כישוף׳מאַכער צווישען די קינדער פון יעקב. און מיט מיין כח האָב איך דאָס טאַקע סיי ווי סיי ניט געטאָן, נאָר מיט דעם כח פון דעם אידישען גאָט. ער איז גוט צו די, וואָס וואָס פאַרלאָזען זיך אויף אים, און ער וועט אונז מן הסתם אויך אויף ווייטער ניט פאַרלאָזען, וואָרים אַז ער וויל שיקט ער די שטע־רען פון הימעל מלחמה האַלטען פאַר זיין פאָלק. און דו, ווילדער ריז, זאָלסט זיך ניט דערוועגען צו קומען צו אונזער לאַנד מיט דיינע מיאוס׳ע חילות, וואָרים איך וועל דיך קומען באַגעגענען זעקס טעג ווייט פון אונזער לאַנד און וועל דיך מיט גאָט׳ס הילף באַצווינגען און פאַרדאַרבען דיך מיט דיינע חילות, ווי איך האָב באַצוואונגען און פאַרדאָרבען דיין ברודער און זיינע חילות.“

און בערעל פראַגער איז טאַקע גלייך אַרויס אונטערן שטאָט און האָט ארויסגענומען איינעם פון זיינע שטערען־שטיינדלעך און האָט דאָס איבערגעלייגט פון איין האַנט אין דער צווייטער און האָט דערביי געזאָגט:

— שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטע־רען, גיב מיר הילף!

האָט זיך אויפ׳ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער ראַק — דער מזל פון דעם חודש   חשון און האָט פאַנאַנדערגעפענט זיין שטערענדיגען מויל, איז פון דאָרט גלייך אַרויסגעפלויגען אַ שרעקליך ווילדער רויטער פערד, און האָט זיך ווי אַ בליץ און ווי אַ פלוצלינגער שטורעם געגומען טראָגען אויף מיילען און מיילען, און אַ רויטער און אַ בייזער און אַ ווילדער איז ער געקומען און איז געבליבען שטעהן פאַר בערלען, ווי ער וואָלט געזאָגט:

— איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם רויטען פערד איז געלעגען אַ פאַנצער און אַ הויכער הוט און אַ פּאָר שטיוועל און אַ שווערד און אַ שפּיז איינ־

גאַנצען פון רויטען גאָלד און באַזעצט און באַצירט מיט פּינקלענ־דיגע דימענטען און בריליאַנטען און מיט אַ סך אַנדערע טייערע שטיינער, וואָס לויכטען ווי די ליכטיגע זון. און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אַלץ אויף זיך אָנגעטאָן, האָט ער אין זיך ווידער דער־פּיהלט גרויס כח, נאָך פיעל גרעסער ווי דאָס ערשטע מאָל. און ער איז אַרויף אויף דעם רויטען פערד, האָט דאָס פערד זיך מיט אים מיט איין מאָל אויפגעהויבען אין דער לופטען, נאָך פיעל העכער ווי דאָס ערשטע מאָל, און ווען ער איז אַזוי אַריין אין שטאָט, האָבען אַלע איינוואוינער גענומען ציטערען פאַר שרעק, כאָטש זיי האָבען געוואוסט, אַז דאָס איז בערעל פּראַגער, וואָרים זיין פערד און זיין פייערדיג פּנים זיינען געווען נאָך שרעקליכער ווי דאָס ערשטע מאָל.

און בערעל פּראַגער האָט מיט זיך ווידער גענומען די חילות פון דעם לאַנד שבת און איז מיט זיי אַזוי אָפּגעגאַנגען פינף טעג און אויפ'ן זעקסטען טאָג האָט ער באַגעגענט שרעקליך גרויסע חילות פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, מיט זייערע גרויסע שווערדען. זיי זיינען אַלע געריטען אויף שרעקליכע עלעפאַנטען. און דער בן מלך פון דעם לאַנד פון וואָך איז געפאָרען אין פאָרויס, זיין עלעפאַנט איז געווען אַ פאַר'כישופ'טער, און ווי נאָר דער בן מלך האָט פון ווייטענס דערזעהן בערלען אויף זיין שרעקליכען פערד, אַזוי האָט ער דורך כישוף געמאַכט, אַז דער עלעפאַנט האָט זיך אַ הויב געטאָן זעהר הויך, און דער בן מלך האָט זיך אַזוי מיט אַן אויסגעשטרעקען שווערד אין האַנט געלאָזט גלייך צו בערעל פּראַגער'ס קאָפּ.

אַ גרויסער געשריי פון שרעק האָט זיך אַרויסגעריסען פון די מחנות פון דעם לאַנד פון שבת,, בערעל פּראַגער'ס פערד האָט שוין אָבער אַליין דערזעהן די געפאַר. פייערדיגע זיילען האָבען גלייך אַ שלאָג געטאָן פון אונטער דעם פערד'ס פּיס און דאָס פערד

האָט זיך אַ פּלוצלינגען הויב געטאָן אין דער הויך און האָט זיך פארבייגעטראָגען דעם ווילדען ריז מיט אַזאַ אימפּעט, אַז דער ריז און זיין עלעפאַנט האָבען זיך איבערגעדרעהט אין מיטען דער לופט ווי אַ דונער וואָלט זיי געטראָפען, און זיי זיינען ביידע אראָפּגע־פאַלען אויף דער ערד און זיינען דער׳הרג׳עט געוואָרען.

נאָכדעם איז בערעל פּראַגער מיט זיין פערד און מיט׳ן קאַנ־טשיק אין האַנט אריין אין די צושראָקענע חילות פון די ווילדע ריזען און ער האָט זיי געשלאָגען אויף זייערע טריט און זיי האָ־בען גענומען רעווען ווי ווילדע אָקסען און האָבען גענומען פאַלען פון אונטער זיין האַנט, ווי עס פאַלען די אונטערגעשניטענע זאַנגען אין פעלד.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת נאָכדעם ווידער צוריקגעקערט צו זייער לאַנד מיט פרייד און מיט טענץ. און בערעל פראגער איז געגאנגען מיט זיי און פאר זיי, אויף זיין וואונדערליכען רויטען פערד, און זיין פאַנצער פון רויטען גאָלד האָט זיך געלויכטען ווי די זון און זיין פנים — ווי אַ ליכטיג פייער.

און ווען אַלע זיינען שוין אריין אין דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד שבת האָט זיך בערעל פּראַגער ווידער איינער אליין אָפּגעשטעלט אונטערן שטאָט און גענומען טראכטען:

צו וואָס דאַרף אַ איד האָבען אַזאַ שרעקליכען פערד און אַזאַ פאַנצער און אַזאַ שפּיז און אַזאַ שווערד? כדי צו שרעקען מענ־שען אין גאַס? איך, בערעל פּראַגער, זאָל דאָס זיין ווי אַ בער פון וואַלד?!

און ער איז אראָפּ און האָט פון זיך אראָפּגענומען די אַלע זאַכען און האָט זיי צוריק צונויפגעלייגט אויפ׳ן פערד. האָט זיך דאָס פערד גלייך אַ הויב געטאָן, אַ ריס געטאָן די ערד פון אונטער

זיך און אין איין אויגענבליק איז דאָס ערגעץ אַ פּליה געטאָן און איז נעלם געוואָרען.

און בערעל פּראַגער האָט זיך באַלד נאָכדעם דערפיהלט נאָך פיעל שוואַכער, ווי דאָס ערשטע מאָל, די ליפּען זענען אים געוועזען ווי פאַרברענט און די ביינער — ווי איינגעטריקענטע פון דעם גרויסען שטראָם כח, וואָס זיי האָבען אויף זיך ביז איצט גע־טראָגען. ער האָט זיך קוים געקענט האַלטען אויף די פיס.

א שרעק האָט ארומגעכאַפּט בערלען:

— רבונו של עולם, רבונו של עולם, ווער׳סטו מיך כאָטש נאָך ברייגגען אהיים צו מיין ווייב און קינדער?!

טו.

אויף מאָרגען, אָבער, ווען עס איז אָנגעקומען אַ בריף פון דעם אינגערען בן מלך פון דעם לאַנד פון וואָך, אז די מלכה שבת געהער איצט צו אים און אז ער וועט איצט מיט נאָך שטאַרקערע חילות געהן אויף דעם לאַנד פון שבת, האָט בערעל פראַגער ווידער פאַרגעסען, אז ער איז שוואַך און מיד, און ער איז ווידער אַרויס אונטערן שטאָט און געוואָרפען אַ שטערען־שטיינדעל, און עס האָט זיך ווידער באַוויזען אַ מזל אויף דעם הימעל און האָט פון זיך אַרויסגעלאָזט אַ פערד מיט אַ פאַנצער און מיט אַ שפּיז און מיט אַ שווערד, און ווידער האָט זיך בערעל באַשילדט און באַפאַנצערט און האָט זיך דערפיהלט שטאַרקער פון דעם שטאַרקסטען ריז אין דער וועלט און ער איז אַרויס און האָט ווידער באַגעגענט די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך אויף דעם זעקסטען טאָג, און האָט זיי מיט גרויס כח געשלאָגען אויף זייערע טריט און זיי זיינען געפאַלען אונטער די פיס פון זיין פערד און אונטער די שמיץ פון זיין קאַנטשיק, ווי עס פאַלען די זאַנגען אין פעלד אונטער די הענט פון דעם שניטער. און נאָך דער שלאַכט, נאָכדעם ווען ער האָט אָפּגעלאָזט דאָס פערד האָט ער זיך אודאי דערפיהלט נאָך שוואַכער.

און אַזוי האָט בערעל פראַגער פאַרבראַכט אין דעם לאַנד פון שבת עלף וואָכען, און האָט פאַר זיי געוואונען עלף מלחמות און האָט אָפּגעווישט פון דעם פּנים פון דער ערד עלף שרעקליכע ריזען

חילות מיט זייערע אנפירער, די גרויסע ריזען, די זיהן פון דעם ריזען מלך פון דעם לאנד פון וואך.

און דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי, וואס האט אלץ געדייצט און געטריבען די איינוואוינער פון דעם לאנד פון וואך מלחמה צו האלטען מיט דעם לאנד פון שבת צוליב דער מלכה שבת, האט דאס אלץ צוגעזעהן און איז נאך יעדער פאר־לארענער שלאכט אריין אין נאך א גרעסערען צארן און פלעגט מיט נאך מער ביטערקייט רייצען דאס אויפגעקאכטע בלוט פון די ווילדע ריזען. ווארים כאטש שבתאי האט שוין קלאר געזעהן ווי אזוי די שטערען פון הימעל העלפען בערעל פראגער צו ראטע־ווען זייער געליבטע מלכה שבת, האט ער אבער אויך געוואוסט אז א מענשען קינד קאן ניט איבערטראגען דעם שרעקליכען כח פון א שטערען און ער האט דעריבער ביי איטליכער שלאכט געווארט אז דער הארער איד, דער סוחר פון דער שטאט פראג, וואס זיין נאמען איז בערעל פראגער, וועט נאכדעם אליין פאלען א טויטער. און ווען שבתאי פלעגט פאר יעדער נייער שלאכט ווידער דערזעהן דעם הארען בערעל פראגער א פארפאנצערטען, א בליציגען, זיך טראגען אנטקעגען זיינע מחנות פון דעם לאנד פון וואך, פלעגט ער ניט וויסען ווי אזוי דאס האט געקאנט פארקומען און ער פלעגט פאר כעס נעמען קריצען מיט די ציין אזוי שטארק אז בליצען פלעגען נעמען פלאצען פון זיין מויל:

— פון וואנען נעמט אט דער הארער איד די כחות צו פארען רייטענדיג אויף א שטערען און נאכדעם לעבען בלייבען?

און ווען עס איז געקומען פאר דער צוועלפטער שלאכט האט שבתאי זיך פארשטעלט פאר א בעטלער און האט זיך אליין אראפ־געלאזט צו די ריזען פון דעם לאנד פון וואך, ווארים ער האט דער־פיהלט, אז די צוועלפטע שלאכט איז די וויכטיגסטע, ווארים אויב אין דער צוועלפטער שלאכט זאל דער׳הרג׳עט ווערען דער צוועלפ־

טער זוהן פון דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואָך, וואָס איז איצט לויט'ן געזעץ דער חתן פון דער מלכה שבת, וועט דאָך שוין אַי־בער געריסען ווערען אַלץ וואָס בינדט די מלכה שבת אָן אָן דעם לאַנד פון וואָך. און זי קאָן זיך דאָך חלילה נאָכדעם צוריק אומ־קערען צו דעם פיש, דעם היטער פון שבת.

און צו בערעל פּראַגער איז נאָכדעם אָנגעקומען אַ בריף פון דעם צוועלפטען בן מלך פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך אַזוי צו זאָגען:

דו גרויסער כשוף'מאַכער און אָפּשפּרעכער, זאָלסט ניט מיינען, אַז איך האָב מורא פאַר דיין צויבערקונסט. עס איז אמת, אַז מיינע ברידער זענען אויך זעהר קלוג געווען אין דער צויבערקונסט אָבער זיי האָבען געמאַכט אַ טעות אין חשבון, זיי זענען מיט דיר געגאַנגען מלחמה האַלטען אויף דעם זעקסטען טאָג, און אַזוי ווי דעם טאָג האָסטו געווים פאַר'כשופ'ט איז דערפאַר דיין מזל גע־ווען אַזוי גרויס. איך אָבער וועל צו דיר קומען אויף דעם צווי־טען טאָג און מיט מיר וועט זיין מיין גרויס חיל און אויך מיין פאָטער, דער גרויסער און מעכטיגער קעניג פון דעם לאַנד פון וואָך, און אויך אונזער גאָט, דער גרויסער שבתאי, און מיר וועלען אייך אַלע צעטרעטען, ווי קליינע ווערים, און מיר וועלען זיך אָן אייך נוקם זיין פאַר דעם בלוט פון מיינע ברידער, די עלף גרויסע ריזען, און פאַר דעם בלוט פון זייערע גרויסע חילות, און די פּרינ־צעסין שבת, וואָס איז איצט מיין כלה, וועל איך ברייננען מיט זיך צוריק אין אונזער גרויסען לאַנד פון וואָך, און זי וועט דאָרט פאַר די אויגען פון דעם גאַנצען פאָלק ווערען מיין ווייב און מיין מאַלצייט.

בערעל פּראַגער איז שוין דעמאָלט געווען שוואך, כמעט ווי אַ קליין קינד, דאָס איינציגע וואָס האָט אים נאָך געגעבען כח צו האַלטען זיך אויף די פיס ווי עס פּאַסט פאַר אַ מלך, איז געווען דער

קאַנטשיק, וואָס איז אַזויפיל יאָרען געווען אַן עדות פון דעם פּראַ־גער רב'ס לערנען תורה אַליין און מיט זיינע תלמידים. און ווען בערעל פּראַגער האָט איבערגעלייענט דעם בריף פון דעם לעצטען ווילדען בן מלך, איז ער פונדעסטוועגען ווידער אריין אין גרויס כעס, און ער האָט באַפוילען צו זאָגען דעם לעצטען ווילדען בן מלך:

דו ביזט אַ ליגנער ווען דו זאָגסט, אַז איך בין אַ כשוף'מאַכער און אַן אָפּשפּרעכער. ניטאָ קיין כשוף אין יעקב'ן, נאָר אַ שטערען טרעט אויף פון יעקב'ן און די מזלות פון הימעל קריגען זיין קריג. און איך האָב ניט קיין מורא פאַר דיר און פאַר דיין פאָטער און פאַר דיין גאָט האָב איך אויך קיין מורא ניט, וואָרים וואָס קאָן מיר טאָן דיין שטומער הונט, וואָס קאָן ניט בילען? זעה, איך וועל אויף דיר קומען אין דיין געצויבערטען טאָג אָהן כשוף, נאָר מיט דעם נאָמען פון דעם לעבעדיגען גאָט, וואָס האָט באַשאַפען די גאַנצע וועלט, און דעם טאָג פון שבת, כדי אים צו הייליגען און ערליך האַלטען. און איך וועל דיך שלאָגען אויף דיינע טריט, ווי איך האָב געשלאָגען דיינע ברידער מיט זייערע חילות.

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך אין דעם אָנגעטאָן, האָט ארויסגענומען דאָס לעצטע שטיינדעל, דאָס איז געווען אַ שוואַרץ פינקלענדיג שטערען שטיינדעל, און ווי נאָר ער האָט דאָס איבער־געלייגט פון איין האַנט אין דער צווייטער און האָט געזאָגט:

שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען גיב מיר הילף.

אַזוי האָט זיך אויפ'ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער עקדיש, דער מזל פון דעם חדש תמוז, און ווי נאָר דער עקדיש האָט צעעפענט זיין מויל, אַזוי איז פון דאָרט גלייך ארויסגעשפּרונגען אַ שרעקליך שוואַרץ פערד. און דאָס פערד האָט זיך ווי אַ ביי־זער וויכער אַ יאָג געטאָן איבער דער לופט, אויפשלאָגענדיג שוואַר־צע בליצען און שוואַרצע זיילען רויך. און אַזוי איז דאָס פערד אַלץ

געפלויגען בייז און ווילד ביז עס איז געקומען צו בערעל פּראגער און האָט זיך פאר אים אוועקגעשטעלט ווי אן אריינגעגראָבענס, ווי עס וואָלט צו אים געזאָגט:

זעה, איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען און געפינקעלט א שווארצער פּאנצער, און שווארצע שטיוועל, און א שווארצער הוט, און א שווארצע שפּיז, און א שווארצע שווערד.

און ווען בערעל פּראגער האָט זי דאין דעם אָנגעטאָן, האָט ער זיך דערפיהלט נאָך פיעל שטארקער און מעכטיגער, ווי אלע פריהערדיגע מאָל, אלץ אויף אים איז געווען פינקלענדיג שווארץ, נאָר זיין פנים איז געווען צעגליהט און האָט זיך געלויכטען ווי די זון. דאָס שרעקליכע שווארצע פערד האָט מיט גרויס דרך ארץ געקניהט פאר אים און ווען ער האָט זיך אויף דעם ארויפגעזעצט און גענומען דעם קאנטשיק אין זיין האנט האָט זיך דאָס אויפגעהויבען און גענומען פליהען מיט אים נאָך פיעל העכער פון אלע פריהערדיגע פערד. און ווען ער איז מיט דעם פערד אריבערגעשפּרונגען די מויער פון דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאנד פון שבת, און די אייגוואוינער האָבען אים דערזעהן צווישען זיך אזא שווארצען מיט אזא ברענענדיגען פּנים, וואָס לויכט ווי די זון און אויף אזא שרעקליך שווארצען פערד איז אויף זיי אָנגעפאלען א פּחד פאר זיין שווארצקייט און פאר זיין ליכטיגקייט און פאר דעם שרעקליך שווארצען פערד. וואָרים כאָטש זיי זענען שוין געווען געוועהנט צו זעהן אים אלע מאָל אן אנדערען האָבען זיי זיך אים אזוינעם אָבער קיינמאָל גאָרניט געקאָנט פּאָרשטעלען. פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך אלע גלייך צונויפגענומען ארום אים און זענען מיט אים ארויס באגעגענען די ווילדע ריזען פון דעם לאנד פון וואָך.

און דער ריז, דער בן מלך, און זיין פאָטער דער קעניג האָבען

זיך פאנאנדערגעטיילט אין צוויי גרויסע מחנות כדי זיי זאָלען קאָנען אָנפאַלען אויף בערעל פראגער מיט זיינע מחנות פון צוויי פארשידענע זייטען, און זיי זענען אלע געווען שטארק געפאנצערט און זענען געריטען אויף שרעקליכע עלפאנטען. און שבתאי פאר־שטעלט אלס א בעטלער איז אויך געווען צווישען זיי, און פאר זייערע מחנות זענען אין דער לופטען הין און צוריק אַנגעפלויגען שרעקליך גרויסע שארפע שפּיזען און שווערדען. דאָס איז אלץ געמאכט געוואָרען דורך אזא כשוף, אזוי אז עס גאָר ניט מעגליך געווען צוצוקומען נאָהענט צו זיי און מען זאָל ניט צעשניטען ווע־רען אין שטיקער.

ווי נאָר אָבער בערעל פראגער'ס שרעקליך שווארצער פערד האָט זיך א הויב געטאָן אין דער לופטען און בערעל האָט א שמיץ געטאָן מיט'ן קאנטשיק, אזוי זענען די שווערדען און די שפּיזען גלייך א פאל געטאָן צו דער ערד און זיי זענען צעבראָכען געוואָ־רען ווי שערבלעך. און דאָס פערד איז אריין צווישען די מחנות און גענומען ארומשפרינגען אויף מיילען ארויסלאָזענדיג גיפטיגע שווארצע בליצען פון אונטער זיינע פיס און א גיפטיגען רויך פון זיינע שרעקליך צעעפענטע נאָזלעכער.

און בערעל פראגער איז דערביי געזעסען אין זיין שווארצען פאנצער אויף דעם שווארצען פערד, און זיין צעגליהט פנים, וואָס האָט זיך געלויכטען ווי א ליכטיג פייער האָט געאָטעמט מיט כח און גבורה און זיין שטארקע האנט האָט געשמיסען מיט'ן קאנטשיק אי־בער זייערע קעפ טויט און פארדארבונג, און איבער יעדער מייל וואָס ער איז אזוי אריבערגעשפרונגען מיט זיין שווארצען פערד זענען זיך די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך פאנאנדערגעפאלען איבער דער מדבר, ווי זאנגען אונטער די הענט פון א שניטער. און דער ריז, דער בן מלך, האָט זיך דורך כשוף אויפגעהויבען אין דער לופטען און האָט זיך מיט זיין אויסגעשטרעקטען שווערד געלאָזט גלייך

צו בערלען, אָבער די שאַרפע פּיילען, וואָס האָבען זיך איינאיינעם מיט שרעקליכע פלאַמען געטראָגען פון בערעל'ס קאַנטשיק, האָבען זיך גלייך אריינגעגעסען אין זיין לייב און ער איז א פארבלוטיג־טער אראָפּגעפאלען צו דער ערד שרייענדיג ווילד פון ביטערע שמערצען.

און אז דער פארשטעלטער בעטלער, דער גייסט פון דעם שטערען שבתאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער מיט גרוים כעס גע־גומען טרייבען דעם פּאָטער, דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואָך, ער זאָל מיט זיינע אָפּגעטיילטע מחנות ארוים פון זיין באהאל־טעניש און זאָל אָנפאלען אויף בערלען פון אונטען. האָט זיך דער פּאָטער מיט זיינע מחנות אויפגעהויבען אויף זייערע פאר'כשופ'טע עלעפאנטען, אָניאָגען אָבער בערעל פּראַגער מיט זיין פערד האָבען זיי ניט געקאָנט. און ווען בערעל פּראַגער איז אינגאנצען פארטיג געוואָרען מיט די מחנות פון דעם צוועלפטען זון, וואָס איז איצט א שטארבענדיגער געלעגען אין א טייך בלוט, האָט ער זיך ערשט אויסגעדרעהט אנטקעגען דעם פּאָטער, וואָס האָט זיך מיט זיינע ריזיגע מחנות געטראָגען צו אים אויף די פאר'כשופ'טע עלעפאנטען, וואָס האָבען פון זייערע לאַנגע נעזער געשאָסען מיט פייער און מיט קוילען.

איז בערעל מיט זיין פערד גלייך א שפּרונג געטאָן צו זיי, און ווי נאָר זיי האָבען פאר זיך דערזעהן דאָס שרעקליך שווארצע פערד מיט דעם רייטער, וואָס איז שרעקליך שווארץ און שרעקליך ליכטיג איז אויף זיי אָנגעקומען א גרוים צעטומלעניש און פון די שמיץ פון דעם קאַנטשיק און פון דעם פערד'ס אָטעם, האָבען זיי גענומען פאלען צו דער ערד, וואָס האָט געברענט פון דעם פערד'ס שווארצע און גיפטיגע בליצען, ווי א ים פון שווארצען פייער.

דער מלך אליין האָט זיך נאָך געהאלטען אין דער לופטען לייענגער פון די אנדערע ריזען אָבער פון בערעל'ס שמיץ איז אים

פריהער אראָפּ די גרויסע קרוין פון זיין גרויסען קאָפּ, נאָכדעם איז אים ארויסגעשלאָגען געוואָרען די גרויסע שווערד פון האנט, נאָכדעם האָט ער געכאפּט אזא שמיץ, אז ער האָט זיך אָנגעצונדען און איז אראָפּגעפאלען און איז אינאיינעם מיט זיין עלעפאנט פארברענט געוואָרען אויף קויל.

און אז שבתאי האָט דאָס דערזעהן האָט ער פאר כעס גע־נומען קריצען מיט די ציין אזוי שטארק, אז וויסטע בליצען האָבען גענומען פליהען פון זיין מויל ארויס, און דאָ גראָד זענען נאָך די קעניגין און די פרינצעסין פון דעם לאנד שבת, ארויס פון די גרע־ניצען פון זייער לאנד שבת כדי בעסער אָנצוקוקען די גרויסע מלחמה, וואָס קומט פאָר בלויז איין טאָג גאנג פון זייער לאנד. און ווי נאָר שבתאי האָט זי דערזעהן, אזוי האָבען זיך די פאר־שטעלטע בעטלערישע קליידער אויף אים אָנגעצונדען און זענען פארברענט געוואָרען. און ער האָט זיך גלייך מיט דונערם און בלי־צען אויפגעהויבען אין דער לופטען.

— שבתאי, שבתאי! — האָבען אויסגעשריען די איבערגע־בליבענע מחנות ריזען — העלף אונז, שבתאי, מיט דיינע דונערען, מיט דיינע בליצען, ווען ניט געהען מיר פארלוירען!

די פרינצעסין, די מלכה שבת האָט גלייך דערקאָנט דעם קלאַנג פון דעם דונערען און בליצען, און האָט זיך גענומען לויפען צוריק צו די גרענעצען פון דעם לאנד שבת.

און אז בערעל פראַגער האָט דערזעהן די שרעקליכע רויטע געשטאַלט זיך טראָגען מיט אזא ווילדען רעש, האָט ער גלייך פאר־שטאנען, אז דאָס מוז געווים זיין דער שרעקליכער גייסט פון דעם שטערען שבתאי און ער האָט מיט זיין גאנצען הארצען גענומען שרייען צום הימעל:

— גרויסער גאָט! איז דאָס מעגליך, אז נאָך אזויפיל הילף

וואָס דו האָסט מיר געגעבען זאָל ערשט דאָס גרויסע אומגליק געשעהן? גיב כחות, גאָט! העלף! העלף!

איז דאָס שווארצע פערד מיט איהם א שפרונג געטאָן עטליכע מייל די הויך און זיך אָנגעטראָגען גלייך אנטקעגען שבתאי'ן פונקט אין דער מינוט, ווען ער האָט שוין געוואָלט אראָפנידערען און אויפכאַפּען די ליכטיגע מלכה שבת. שבתאי איז דאָ געבליבען הענגען אין דער לופטען און גענומען ווארפען בייזע רויטע פלאַמען און בליצען פון זיינע קריצענדיגע ציין, ווארים ער האָט דערזעהן, אז בערעל פראַגער האָט א שרעקליכען קאַנטשיק אין זיין האַנט, און אז דאָס פערד אויף וועלכען ער רייט איז פון דעם עקדיש, דער מזל פון דעם חודש — — — דער קאַנטשיק קאָן אים אונטערשניידען די באָרד, זיינע האָר, זיינע כחות צו פליהען, און דאָס פערד קומט פון דעם עקדיש, און עס האָט אין זיך דערפאַר נענוג גיפט אים איינגאַנצען צו פארניכטען.

שבתאי האָט, ווארפענדיג זיינע רויטע בליצען, זיך געפּרואווט א הויב טאָן א ביסעל העכער, כדי ער זאָל זיך קאָנען לייכטער אויסדרייהען און אנטלויפען, האָט דאָס פערד דאָס גלייך דער־פיהלט און זיך א הויב געטאָן נאָך העכער פון אים. שבתאי האָט זיך גענומען בליצשנעל ווארפען אויף רעכטס און אויף לינקס, האָט דאָס פערד זיך א טראָג געטאָן נאָך אים און האָט זיך מיט די אונטערשטע פיס אָנגעשלאָגען אָן דעם מינדסטען פינגער פון שבתאי'ס פוס. איז שבתאי גלייך אראָפּגעפאַלען צו דער ערד און איז א פלאַמיג רויטער און א הינקעדיגער אוועקגעשפּרונגען איבער דער מדבר, אהין צו די בערג, וואו די זון זעצט זיך. און אונטער אים זיינען ווי א ברענענדיגער רויטער וואלד נאָכגעפלויגען זיינע פלאַמענדיג רויטע האָר און האָבען געברענט די אומגעפאַלענע ריזען.

דא איז דאס שווארצע פערד   מיט אים א שפרונג געטאן
עטליכע מייל די הייך און זיך אנגעטראגן גלייך אקעגן

און בערעל פראגער איז נאָכדעם אראָפּ און האָט זיך איינ־איינעם מיט די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת נאָכגעיאָגט נאָך די איבערגעבליבענע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך און ער האָט זיי געיאָגט און געשלאָגען ביז ער האָט זיי צוריק פארטריבען אין זייער לאַנד, ביז ער האָט זיי באצווינגען, אז זיי זאָלען לערנען און פאָלגען די געזעצען פון דעם לאַנד פון שבת, אז זיי זאָלען גלויבען אין דעם גאָט וואָס האָט באשאפען דעם שבת, כדי אים צו הייליגען און הערליך האלטען.

טז.

האבען זיך נאכדעם די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת אינאיינעם מיט בערעל פראגער, צוריק אומגעקערט צו דעם לאנד פון שבת, און זיי האבען בערלען אפגעגעבען גרויס כבוד, און האבען פאר אים געזונגען געזאנגען און תפילות און לויב לידער.

און ווען זיי זענען שוין אריינגעקומען אין דעם לאנד פון שבת, האט בערעל פראגער זיך דערמאנט, אז ער האט א באפעהל צוצופירען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים איידער ער לאזט אפ זיין לעצטען פערד. האט ער דאס געלאזט וויסען דעם מלך, און דער מלך האט דאס געלאזט וויסען דער קעניגין, און ווען די קעניגין האט דאס געלאזט וויסען דער פרינצעסין, האט די פרינצעסין שבת מיט א זעהר טרויעריגען געמיט צוגעגעבען, אז זי ווייסט אויך פון דעם באפעהל און אז מען מוז אים פאלגען...

האט דאס דער מלך געלאזט וויסען דעם גאנצען פאלק און דאס פאלק האט זיך צונויפגענומען און איז ארויס אינאיינעם מיט זייער מלך און מיט דער מלכה, צו פירען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים, און בערעל פראגער איז געפארען פאר זיי אין זיין וואונדערליכען פאנצער, אויף זיין וואונדערליכען פערד מיט דעם פראגער רב'ס קאנטשיק, וואס האט געשיינט און געפינקעלט אין זיין האנט.

ווי נאר זיי זענען ארויס פון די גרענעצען פון דעם לאנד שבת, אזוי האט זיך גלייך איבער דער מדבר באוויזען דער רויטער

שבתאי. הינקענדיג און שפרינגענדיג האט ער זיך א פאר מאל אויפגעהויבען איבערן הימעל גרייט אראפצופליהען און אויפכאפען די פרינצעסין שבת. בערעל פראנער און דאס פערד זענען אבער געווען אויף דער וואך און שבתאי האט זיך אלע מאל גע־מוזט אראפלאזען אויף דער ערד מיט ליידיגע הענט און קריצענ־דיגע ציינער.

און אזוי, ביז זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים,

ווי נאר אבער זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים, אזוי האט זיך פון וואסער מיט אמאל אהויבגעטאן א שרעקליך גרויסער פיש און האט צעעפענט זיין גרוים מויל אזוי, אז זיינע אונ־טערשטע ציין זענען געבליבען ליגען אויפ׳ן ברעג און זיינע אויבערשטע האבען פארדעקט א שטיק הימעל. א וואונדערליך פינק־לענדיגע קרוין איז ארוים פון דעם פיש׳ס מויל. א גרויסער טייל פון דער מדבר, פון דעם ים און פון דעם הימעל איבער זיי איז באלויכטען געווארען פון דעם גרויסען ליכט וואס די קרוין האט פון זיך ארויסגעגעבען. און די קרוין איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער פרינצעסין שבת און האט זיך אוועקגעזעצט אויף איר קאפ. דעמאלט האט זיך דאס ליכט פון דער פרינצעסין און פון דער קרוין גענומען שיינען נאך ליכטיגער און העלער.

איז דאס אודאי אלעמען זעהר געפעלען געווארען. נאר איידער זיי האבען זיך צייט געהאט אומקוקען, דערזעהן זיי די פרינצעסין שבת שטעהט פאר׳ן פיש און בעט מיט א זעהר גרוים עלענד אין איר קול:

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאג פון שטענדיגען שבת?!

עס איז געווארען שטיל. דער פיש האט אויף דעם גאר נים געענטפערט. ער האט נור א צעעפען געטאן זיין מויל נאך גרעסער, אזוי אז זיינע אונטערשטע ציין זענען שוין געלעגען ווי א ביינערנע

שוועל אונטער אירע פיס. און די פרינצעסין שבת האט נאכאמאל מיט גרוים ביינקעניש אין קול איבערגעפרעגט:

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאג פון שטענדיגען שבת ?!

האבען דאס אודאי אלע צוגעקוקט מיט שרעק און מיט שטוינען און מיט שטארק קלאפענדיגע הערצער. און איידער זיי האבען צייט געהאט קומען צו זיך איז שוין דער פיש מיט דער פרינצעסין געווען אין מיטען ים.

א גרויס עלענד האט זיך גענומען שפרייטען איבער די מחנות פון דעם לאנד פון שבת. שטיל און שטום זענען זיי אינאיי־נעם מיט זייער מלך און מלכה געשטאנען און געקוקט צום ים, וואוהין עס איז פארשוואונדען דער פיש מיט דער פרינצעסין שבת.

בערעל פראגער האט זיך דערפיהלט ווי א שולדיגער, און מיט א שווער געמיט און א געבראכען הארץ האט ער א ווײלע אויך געקוקט אויפ'ן ים, כאטש ער האט פארשטאנען אז דאס איז דער אייגענער פיש, וואס האט זיי פריהער געהאט איינגעשלונגען, כאטש ער האט געוואוסט, אז אינוויינינג אין דעם פיש איז ווי אין א ליכטיגען פאלאץ, כאטש עס איז אים אזוי שטארק געפעלען געווא־רען צו זעהן נאכאמאל אט די וואונדערליכע קרוין וואס איז ארויס פון דעם פיש און האט זיך אזוי שעהן אנגעטאן אויף דעם קאפ פון דער פרינצעסין שבת. אבער פארוואס האט דער פיש פונקט איצט געדארפט אוועקנעמען די פרינצעסין שבת פון דעם לאנד שבת? צוליב וואס האט מען געדארפט פירען אט די אלע שרעקליכע מלחמות, אויב די מלכה שבת זאל ערשט נאכדעם אוועקגענומען ווערען? און פארוואס איז דאס נאך אויף מיר אויסגעפאלען צו זיין דער, וואס האט אליין געהאלפען אוועקנעמען זייער ליכטיגע טאכטער, שבת? בין איך דען ניט געבראכט געווארען צו זיי כדי

זי צו ראַטעווען? און צום סוף, נאָך אַלע ציטערנישען און שרעקען... צוליב וואָס איז דאָס אַלץ געווען?

באַלד אָבער האָט זיך בערעל פראַגער געכאַפּט, אַז אַ איד טאָר קיין קשיות ניט פרעגען. וואָרים, אַז עס איז אַזוי געשעהן, דאַרף דאָך מן הסתם אַזוי זיין. מן הסתם וויל דאָך אַזוי דער, וואָס לעבט אייביג, און דערצו ווייסט ער דאָך אַז אינוויינינג אין דעם פיש איז אַלץ אַזוי גוט און שעהן. אָבער עס איז פאָרט געווען אַ גרויס רחמנות צו קוקען אויף דעם עלענדען מלך און דער מלכה און אויף די אַלע מחנות פון דעם לאַנד פון שבת, וואָס האָבען אַלע ווי איינער, ווי פאַר׳יתום׳טע געקוקט צום ים מיט זייערע פאַרביינקטע אויגען. האָט דאָס בערלען זעהר שטאַרק פאַרקלעמט ביים האַרצען, און כאָטש ער האָט דאַכט זיך גוט געוואוסט, אַז ער טאָר שוין איצט מער קיין וואָרט ניט רעדען, האָט ער זיך אָבער ניט געקאָנט איינהאַלטען. ער האָט זיך פלוצלינג ווי פאַרגעסען אין אַלץ און האָט זיך געווענדעט צום אומגליקליכען מלך כדי צו טרייסטען אים, כדי אים צו דערצעהלען ווער דער פיש איז. אָבער ווי נאָר ער האָט אַ עפענגעטאָן דאָס מויל און נאָר אַרויסגערעדט:

— טייערער מלך, דער פיש...

אַזוי האָט זיך דאָס פערד אונטער אים פלוצלינג אַ ווילדען הויבגעטאָן אין דער לופטען און האָט זיך מיט אים, ווי אַ שרעקליכער שטורעם, גענומען טראָגען איבער פעלדער און וועלדער, איבער ים׳ען און טייכען, און האָט זיך נאָכדעם מיט אים ערגעץ אַראָפּגעלאָזט אין אַ ווילד פרעמדען לאַנד, ערגעץ לעבען אַ פּאַלאַץ, מיט פערעלמוטערנע טורעמס, וואָס איז געשטאַנען לעבען אַ פרעמדער קעניגליכער שטאָט.

בערעל איז אין הוילע שרעק געזעסען אויפ׳ן פערד און מיט זיינע צעשראָקענע אויגען געזעהן, אַז די שטאָט איז ניט פראַג.

— עס איז ניט פראַג, עס איז ניט פראַג! — האָט בערעל

מיט גרויס ביטערניש גענומען רעדען. — פערד, צי שטערען! דערבאַרים זיך. ביז וואַנען נאָך וועל איך זיך אַזוי ארומוואַגלען צווישען פרעמדע לענדער? איך בייגק אהיים, איך בין מיד, איך בין קראַנק. און אין דער היים האָב איך א ווייב און האָב קינדער. און איך האָב זיי שוין אזוי לאַנג ניט געזעהן!

דאָס פערד אָבער האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

טראַכט ביי זיך בערעל פראַגער:

אודאי איז מיר איצט וועה און ווינד. נאָר וואָס קאָן איך זיך איצט העלפען. איך מוז זיך פארלאָזען אויף גאָט'ס באַראָט. וואָס דען קאָן א זינדיגער מענש טאָן? מן הסתם איז דאָך מיר באַשערט אזוי, מן הסתם דארף דאָך אזוי זיין. און דער וואָס לעבט אייביג וועט דאָך מיך מן הסתם פאָרט ניט פארלאָזען. און זיצען אזוי אויפ'ן פערד ווי א ליימענער גולם איז דאָך אודאי קיין תכלית ניט.

און בערעל פראַגער האָט שווער אפּגעזיפצט און איז אראָפּ פון פערד און האָט פון זיך אויסגעטאָן דעם פינקעלדיגען פאַנצער און דעם הוט און די שטיוועל און די שווערד און די שפּיז, וואָרים צוליב וואָס דאַרף ער דאָס אַלץ? ער וועט דאָך דערמיט ניט ארומגעהן שרעקען מענשען אין די גאַסען. ער איז דאָך חלילה ניט קיין בער פון וואַלד. און ווי נאָר ער האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפ־געלייגט אויפ'ן פערד, אזוי האָט זיך דאָס שוואַרצע פייערדיגע פערד גלייך אויפגעהויבען און האָט זיך אין ווילדער איילעניש איַנגעטאָן ארום בערלען און ארום דעם פּאַלאַץ וואָס האָט זיך געפונען פאַר דער שטאָט, ניט ווייט פון בערלען, און דאָס פערד האָט נאָך זיך נאָכדעם איבערגעלאָזט א גרויסען שטערענרינג און איז אוועק ווי א ווילדער וויכער.

טראַכט ביי זיך בערעל:

— ווי באַלד אַזוי, איז דאָך ניט מער ווי רעכט אַז איך זאָל זיך לאָזען צו דעם דאָזיגען פּאַלאַץ.

ווי נאָר אָבער בערעל וויל זיך רירען פון אָרט, דערפיהלט ער מיט אַמאָל אַז ער האָט שוין אין זיך גאָר קיין כחות ניט. און ווי נאָר ער האָט אַ הויבגעטאָן אַ פוס, אַזוי איז ער גלייך אומגע־פאַלען צו דער ערד אַ פאַר'חלש'טער.

האָבען אָבער די דינער פון דעם פּאַלאַץ דערזעהן, אַז עפּעס אַ רייטער האָט זיך אָפּגעשטעלט ניט ווייט פון זייער פּאַלאַץ און אַז דאָס פערד האָט זיך נאָכדעם זעהר ווילד אהויבגעטאָן אליין און איז אוועק אָהן דעם רייטער, זענען זיי צוגעקומען צו דעם אָרט און האָ־בען דערזעהן דעם פאַר'חלש'טען בערעל פּראָגער. האָבען זיי אים אויפגעהויבען און האָבען אים געבראַכט צו זיך אין פּאַלאַץ אריין און האָבען אים אָפּגעמינטערט.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראגער איז געקומען צו זיך, ערשט ער הערט זיי רעדען עפּעס אַ לשון וואָס ער הויבט ניט אָן צו פאַר־שטעהן. נעמט ער רעדען צו זיי, ערשט זיי קוקען אים אָן מיט אויסגעגלאָצטע אויגען, גלייך זיי וואָלטען זיך גאָרניט געגלויבט, אַז דאָס איז אַ לשון וואָס מענשען רעדען. נעמט ער צו זיי רעדען:

— פּראָג, פּראָג. ווייסט איר ווי ווייט עס איז פון אייך די קעניגליכע שטאָט פּראָג?

אָבער זיי קוקען אים אָן און גלויבען נאָר זייערע אויערען ניט, אַז אַ מענש איז דאָס, וואָס רעדט אַזוי.

און אַז בערעל פּראגער האָט דערזעהן וואָס דאָ קומט פאָר, האָט ער גענומען טראַכטען:

— גאָטעניו, גאָטעניו, וואָס וועט פון מיר איצטער ווערען? וועל איך כאָטש נאָך זוכה זיין צו זעהן אונזער הייליגען צדיק, דעם פּראָגער רב, וועל איך כאָטש נאָך קאָנען זעהן מיין ווייב און קינ־דער איידער איך שטאַרב? האָב רחמנות גאָט, דערבאַרים זיך.

ברענג מיך צוריק צו מיין שטאָט פראג, זאָלען כאָטש מענשען ווי־סען וואו מיין געביין איז אהינגעקומען!

און אזוי איז ער ווידער איינגעשלאָפען און מען האָט אים נאָר מער ניט געקאָנט אויפוועקען. האָבען זיך די דינער דער־שראָקען און האָבען באשלאָסען, אז איידער וואָס ווען זאָל מען אים דערוויייל אוועקטראָגען אין א זייטיגען פינסטערען צימער און זיי האָבען אזוי געטאָן.

יז.

איז זיך אזוי בערעל פראגער געלעגען אין דעם אָפגעלייגטען צימער און איז זיך אזוי אַלץ געשלאָפען און געשלאָפען.

און ווען עס איז געקומען פרייטאָג צו נאכטס איז בערלען גע־קומען צו חלום דער ליכטיגער גרייז, וואָס האָט אים געגעבען די צוועלף שטערען־שטיינדלעך.

— אדוני, — האָט זיך בערעל פון שלאָף גלייך גענומען פרעגען, — דו ביזט דאָך דער האר פון יענע וואונדערליכע פּאלאצען וואו איך האָב שבת געהאלטען אינאיינעם מיט דער מלכה שבת, וואָס זענען דאָס געווען פאר וואונדערליכע פּאלאצען און גערטנער און טייכען, וואָס זענען גלייך נאָך הבדלה פארשוואונדען? און פארוואָס האָ־סטו מיר געהייסען ארויסברייגגען צום ברעג פון ים די פרינצעסין שבת, כדי דער פיש זאָל זי איינשלינגען, און איך זאָל אליין צו־זעהן דעם גרויסען צער פון אירע עלטערען און פון די אלע איינ־וואוינער פון דעם לאנד, וואָס האָבען זי אזוי ליב?

דאָ האָט זיך דער גרייז אָנגערופען:

— אָבער איך האָב דיך געוואָרענט, אז דו זאָלסט דערביי ניט ארויסרעדען קיין וואָרט, אויב דו ווילסט קומען אהיים בשלום.

— אָבער איך בין דאָך, אדוני, ניט קיין שטיין, איך בין א איד! איז ווי אזוי האָב איך געקאָנט צוזעהן אזא גרויסען צער און זיך איינהאלטען פון צו טרייסטען?

— דו האָסט דאָס אָבער ניט געדארפט טאָן, טאקע דערפאר

כדי זייער צער און בייקען זאָל זיין זעהר גרויס, וואָרים דאָס וועט פיעל העלפען צו דערנעהענטערען דעם טאָג פון שטענדיגען שבת, וואָרים דו מוזט וויסען, אז די פרינצעסין שבת איז ניט גלאט אזוי א פרינצעסין. נאָר דאָס איז נאָר געווען די אמת'ע מלכה שבת אליין. די גאנצע וועלט האָט זי ליב און בייקט נאָך איר, און זי האָט ליב און בייקט נאָך דער גאנצער וועלט. נאָר אזוי ווי דער טאָג פון שטענדיגען שבת איז נאָך ניט געקומען, דאַרף דערוויייל די מלכה שבת מיט איר ליכטיגען שבת־קרוין קומען אויף דער וועלט נאָר אין ערב שבת, און מוז צוריק אוועקגעהן צום פיש דעם היטער פון שבת, ווי נאָר דער שבת געהט אוועק, כדי זי זאָל ניט גע־שטרויכעלט ווערען. האָט אָבער די מלכה שבת פארבראָכען נעגען דעם געבאָט און האָט זיך דערבאַרימט אויף דער קעניגין פון דעם לאַנד שבת, וואָס האָט קיין קינדער ניט געהאט. און זי האָט זיך אָנגעהעפט אָן איר און איז צו איר געוואָרען א טאָכטער. און דורכ־דעם איז די געפאר פאר איר און פאר דעם שבת פון דער וועלט געוואָרען זעהר גרויס. עס האָט געהאלטען דערביי, אז שבת און דאָס לאַנד פון שבת זאָל חלילה אומגעבראַכט ווערען פון דער וועלט. און ווען ניט דער פראגער רב, ווער ווייסט וואָס פאר א פנים די וועלט וואָלט שוין איצט געהאט. וואָרים ער, דער פראַ־גער רב, זעהט מיט זיינע ליכטיגע אויגען אלץ וואָס קומט פאָר אויף דעם הימעל און אויף דער ערד און אין אלע שטערען־וועלטען און ווען ער האָט דערזעהן ווי שבתאי האָט אויסגעכאפט די מלכה שבת האָט ער דורך דעם כח פון זיין תפלה:

„פארלאָז דיין געפאנגענשאפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האָר,
„קום צו דיינע אויסדערוועהלטע,
„קום כלה,
„קום!

געהאָלפען דעם פיש, דעם היטער פון שבת, צו שלאָגען שבתאי׳ן אין דער לופטען. און ווען די מלכה שבת איז אריינגעפאלען אין ים אריין האָט ער זי גלייך אריינגענומען צו זיך. האלטען אָבער האָט ער זי ניט געקאָנט, וואָרים ערשטענס, האָט די מלכה שבת גאָר אינגאנצען פארגעסען ווער זי איז, זינט זי איז געוואָרען די טאָכטער פון דער קעניגין פון דעם לאַנד פון שבת, און צווייטענס, איז זי דאָך שוין דעמאָלט געווען די כלה פון דעם ריז פון דעם לאַנד פון וואָך, און די נשמה פון שבת איז שוין כמעט געווען פארלאָרען פאר דער וועלט, נאָר די קרוין אליין פלעגט ארויסקומען אויף דער וועלט, אָבער וואָס איז די קרוין אָהן א נשמה?

האָט מען אודאי געדארפט האָבען א מענשען אויף וועמען מען קאָן זיך פארלאָזען.

האָט דער פּראגער רב געזאָגט, אז ער האָט אזא מענשען. — דאָס איז טאקע — האָט ער געזאָגט — בערעל פּראגער פון מיין אייגענער שטאָט פּראג.

האָט מען אים געזאָגט:

— און ווי אזוי וועט ער קאָנען מלחמה האלטען מיט די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך?

האָט ער געענטפערט:

— זאָלען אים די שטערען פון הימעל העלפען, זיי האָבען דאָך אלע ליב די מלכה שבת און קריגען פון איר ליכטיגקייט.

האָט מען אים געזאָגט:

— דו ווייסט דאָך אָבער, אז ווען א מענש וועט דורך זיך לאָזען דורכשטראָמען דעם כח פון א שטערן וועט ער דאָס ניט קאָנען אויסהאלטען און וועט נאָך דער ערשטער שלאכט פאלען ווי א דורכגעברענטער. און עס וועט דאָך זיין נויטיג צוועלף שלאכטען!

האָט דער פּראגער רב, דער גור אריה, דערויף געענטפערט:

— נישקשה, איך וועל אים מיטגעבען מיין קאנטשיק.

איז מען דערויף איינגעגאנגען, און מען האָט דיך געשטעלט אויף אַ פּרואָוו, און מען האָט איינגעזעהן, אז דו ביזט טאַקע דער ריכטיגער מענש. און וואויל איז דיר און גרויס איז דיין חלק, וואָס איז פאר דיר אנגעגרייט געוואָרען. וואָרים דו מוזט וויסען, אז פון יעדער מענשליכער טואונג ווערט עפּעס געשאפען אין די אויבערש־טע וועלטען. טוט אַ מענש אַ גוטע טואונג שאַפט ער פאר זיך אין די אויבערשטע וועלטען שעהנע בוימער, הייזער, גערטנער, פּאַלאַ־צען און אנדערע שעהנע זאַכען. טוט דער מענש אַ שלעכטע טואונג שאפט ער פאר זיך בלויז דערנער, שפּיציגע שטיינער, שטעכיגע צווייגען, שלאַנגען און עקדישען. און אזוי פארנעמט זיך דער גוטער און דער שלעכטער זיין אָרט אין די אויבערשטע וועלטען. און וויסען דאַרפסטו, אז יעדע גוטע טואונג ווערט נאָך איינגעטיילט אין אַ סך טיילען. דער ערשטער טייל איז דער געדאַנק פון דער גוטער טואונג. דער צווייטער טייל, איז דער חשק פאר דער גוטער טו־אונג. און נאָכדעם קומט די גרייטקייט צו טאָן די גוטע טואונג. און נאָכדעם דאָס טאָן די גוטע טואונג, די פרייד פון דער גוטער טואונג, דאָס ליידען פאר דער גוטער טואונג, און נאָכדעם קומט דאָס איינ־שטעלען דאָס פארמעגען פאר דער גוטער טואונג, דאָס וועלען איינ־שטעלען דאָס לעבען פאר דער גוטער טואונג און טאַקע דאָס אויפ־דער'אמת'דיגע איינשטעלען פון דעם לעבען. און אזוי ווי דו ביזט שוין ניט איינמאָל, צוליב גוטע טואונגען דורכגעגאנגען אלע טיילען אויף וועלכע אַ גוטע טואונג לאָזט זיך איינטיילען, און אזוי ווי דו האָסט זיך מיט גרויס פרייד און מיט דעם גאנצען הארצען געלאָזט מקריב זיין צוליב דער מצוה שבת, האָסטו פאר זיך מיט דעם אויפ־געשטעלט זעהר רייכע און וואונדערליכע פּאלאַצען, און גערטנער, און בוימער אלערליי און פויגלען און וואסערען און טייכען.

— אדוני — נעמט זיך בערעל אין שלאָף בעטען — אדוני, איך פּיהל, אז די כחות געהען מיר אויס און דו רעדסט צו מיר

אזוינע זיסע רייד, זענען דאָס טאַקע שוין איצט די לעצטע מינוטען פון מיין לעבען? זאָג, אדוני, וועל איך נאָך אַמאָל קומען אהיים קיין פראַג, צו מיין ווייב און קינדער? וועל איך נאָך אַמאָל קע־נען זעהן מיט מיינע אויגען דעם פראַגער רב, דעם גור אריה?

האָט זיך דער ליכטיגער גרייז צו אים אָנגערופען:

— שטאַרק זיך, בערעל פראַגער. דו דארפסט וויסען, אז ווען דאָס שווארצע פערד האָט זיך מיט דיר אין דער אומגליקליכער מינוט אזא שרעקליכען הויב געטאָן, און מיט דיר גענומען פליהען איבער טויזענטער מיילען און מיילען ביזטו געוועזען אין גרוים גע־פאַר פארברענט צו ווערען, האָט אָבער דער פראַגער רב, מיט זיין גרויסען כח, באַצוימט דאָס שרעקליכע פערד און האָט דאָס גע־צוואונגען זיך אראָפּצולאָזען לעבען אָט דעם פאלאַץ, איצט וועסטו דאָ נאָך מוזען שלאָפען ביז דרייסיג טעג. און ווען עס וועט קומען צום סוף פון דעם דרייסיגסטען טאָג וועט צו דיר קומען דער פראַגער רב און וועט דיך אויפוועקען. און כאָטש דער פאלאַץ איז אין א שרעקליך וויימען לאַנד, אזוי וויים, אז קיינער האָט אין דער גאַנצער מדינה פראַג ביז איצט אפילו דעם נאָמען פון דעם לאַנד ניט געהערט, איז פונדעסטוועגען, ווי נאָר דער פראַגער רב וועט דיך אריבערפירען דעם שטערענרינג וואָס ארום דעם פאלאַץ, וועסטו שוין זיין אין פראַג.

און דער ליכטיגער גרייז איז נאָכדעם גלייך פארשוואונדען.

יח.

דערווייל האט זיך אבער אין פראג פארלאפען אזא מעשה:

דער פראגער מלך האט דאך זעהר ליב געהאט אידען. און מעהר פון אלע האט ער אודאי ליב געהאט דעם רב פון שטאט — דעם גור אריה. און טאמער פלעגט דער מלך דארפען טאן א וויכטיגע זאך, פלעגט ער זיך פריהער ליבהאבען דורכרעדען וועגען דעם מיט'ן פראגער רב און הערען זיין עצה.

האט אבער דער מלך ביי זיך געהאט א מיניסטער, וואס האט זעהר ניט פארגינען דעם פראגער רב, פארוואס ער איז אזוי חשוב ביי דעם מלך אין די אויגען. פלעגט דער מיניסטער דערפאר פון מאל צו מאל לאזען פאלען שלעכטע רייד פאר דעם מלך וועגען דעם אידישען רב.

דער מלך, אבער, האט גוט געוואוסט, אז די דאזיגע שלעכטע רייד קומען פון דעם מיניסטער'ס מויל דערפאר, וואס ער איז א ניט פארגינער, פלעגט ער דערפאר אלע מאל אפהאקען די דאזיגע רייד אין מיטען, און פלעגט נאכדעם צו זיך שיקען רופען דעם פראגער רב און פלעגט אים אנטאן נאך מער כבוד ווי פריהער. ווארים דער מלך האט גוט געוואוסט, אז דער פראגער רב איז א גרויסער צדיק און א גרויסער חכם, און אז אלע זיינע וועגען זענען גערעכט און רעכטפארטיג.

און אז דער בייזער מיניסטער האט דערזעהן וואס ער טוט אויף מיט זיינע שלעכטע רייד, איז ער געפאלען אויף אנאנדער

פּלאַן. ער האָט זיך געווענדט צום מלך און האָט צו אים אזוי געזאָגט:

— גרויסער מלך! פאַרוואָס אַלע דיינע געטרייע הארען פאַרבעטען דיך אמאָל צו זיך אויף א באַל, און דער פּראַגער רב — דיין געטרייער יועץ — פאַרבעט דיך קיינמאָל ניט צו זיך אויף קיין באַל? מיר זענען דאָך אַלע דיינע הויפהארען, טאָ פאַרוואָס זאָל ער ניט זיין גלייך ווי מיר, פאַרוואָס זאָל ער אונז פאַרשעמען?

און דער מיניסטער האָט דערביי געטראַכט ביי זיך אין הארצען:

— דער פּראַגער רב איז דאָך א גרויסער אָרימאַן, און ער וואוינט ערגעץ אין א קליין צעבראָכען הייזעל און ער פאַרמאָגט דאָך געוויס ניט צו מאַכען א באַל ווי עס פּאַסט פאַר'ן מלך און פאַר זיינע הארען. וועט דאָס ניט געפעלען ווערען אין די אויגען פון דעם מלך. וואָרים ער וועט דערזעהן, אז ער האָט צו טאָן מיט א פשוט'ען אָרעמען אידען, מיט וועמען עס איז א בזיון צו ווייזען זיך פאַר מענשען אין די אויגען.

און אז דער פּראַגער רב, דער גור אריה, איז נאָכדעם געקומען צום מלך, האָט זיך דער מלך צו אים געווענדט און האָט צו אים געזאָגט:

— מיין ליבער פריינד: דו ווייסט דאָך, אז דו ביזט איינער פון מיינע הויפהארען, און אז איך האָב דיך ליב. און עס איז אָנגענומען, אז יעדער פון מיינע הארען מאַכט א באַל אין זיין צייט, און לאַדט אונז אַלע איין צו זיך אין זיין פּאַלאַץ. טאָ פאַרוואָס זאָלסטו פאַרמינדערען פון צו טאָן ווי אַלע פון זיי?!

אז דער פּראַגער רב האָט דערהערט אזוינע רייד, האָט ער זיך אָנגערופען צום מלך און האָט צו אים געזאָגט:

— דו האָסט רעכט, גרויסער מלך. אודאי דאַרף איך דיך און

דיינע הויפּהארען איינלאַדען אויף א באַל אין מיין צייט. און עס וועט פאר מיר אויך זיין א גרויסער כבוד ווען דו וועסט קומען מיט אַלע דיינע הארען צו דעם באַל וואָס איך וועל צוגרייטען פאר דיר. גיב מיר נאָר איין חודש צייט און איך זאָג דיר צו א גרויסען און שעהנעם באַל מיט אזוינע פּארגניגענס, אז קיין האר אין דער וועלט האָט נאָך פאר דיר קיינמאָל אזא באַל ניט געמאַכט.

האָט זיך דער מלך אודאי זעהר דערפרעהט און האָט גע־זאָגט:

— אודאי ווינש איך, אז דו זאָלסט מאכען א שעהנעם באַל, כדי דו זאָלסט ניט פארשעמט ווערען פאר די אויגען פון מיינע הויפּהארען, כדי בייזע אויגען זאָלען אין דיר קיין נקמה ניט האָבען.

און דער גוטער פּראַגער מלך האָט נאָכדעם געלאָזט וויסען דעם בייזען מיניסטער, אז דער גור אריה האָט געזאָגט, אז ער וועט אין א מאָנאט ארום מאכען פאר אים, און פאר אַלע הארען פון זיין קעניגרייך, א גרויסאַרטיגען באַל.

האָט זיך דער מיניסטער אָנגערופען, און האָט בייז געזאָגט:

— ווי פארמאָגט ער דען צו מאכען א באַל, וואָס זאָל פּאסען פאר דיין כבוד וועגען און פאר דעם כבוד פון דיינע הארען, אז ער איז אן אָרימער אידישער רב, וואָס וואוינט אין א צעבראָכען הייזעל ?!..

דער מלך אָבער האָט זיך אָנגערופען און האָט געזאָגט צום מיניסטער:

— און איך גלויב, אז ער וועט פאַרט מאכען א רייכען און שעהנעם באַל פאר אונז, וואָרים דער פּראגער רב איז אן ערליכער מענש און ער זאָגט קיין מאָל קיין ליגען ניט.

דער מיניסטער אָבער האָט זיך געטראַכט:

און אז אפילו עס זאָל שוין זיין אמת, אז דער אידישער רב איז ניט קיין ליגנער, וועט דאָס אים דען העלפען ?! אז ער

פארמאַגט דאָך פּאָרט ניט צו מאכען אַ באַל, וואָס זאָל זיך פּאסען פאר אַ מלך.

און נאָכדעם האָט דער מיניסטער אונטערגעשיקט זיינעם אַ מענשען ער זאָל פּאָרשען דעם פּראַגער רב, און זעהן ווי אזוי ער גרייט זיך צו צום באַל.

איז דער מענש געגאנגען, און איז געקומען צוריק אַ פארוואונדערטער, און האָט געזאָגט צום מיניסטער:

— מיין האר! איך האָב געפאָרשט דעם אידישען רב שוין עטליכע טעג, און זעה, — ער זיצט גאָר און לערענט טאָג ווי נאכט זיין תורה — אליין אָדער מיט זיינע תלמידים. און אָן דעם באַל האָט ער, ווייזט אויס, גאָר אינגאַנצען פארגעסען.

האָט זיך דער מיניסטער אודאי זעהר געפרעהט פון די דאָזיגע רייד און האָט ווידער געשיקט דעם מענשען, ער זאָל ווידער פאָרשען.

איז דער מענש ווידער געגאנגען און איז געקומען, און האָט ווידער געבראַכט צוריק, אַז דער פּראַגער רב האָט גאָר, ווייזט אויס, פארגעסען, אַז עס זענען שוין געקומען די לעצטע טעג פאר'ן באַל, וואָרים ער טוט ניט קיין אנדער זאַך, אויסער, וואָס ער לערענט תורה אליין, אָדער מיט זיינע תלמידים.

איז דאָס דעם מיניסטער זעהר וואויל געפעלען און ער האָט זיך זעהר געפרעהט. און ווען עס איז געקומען די לעצטע שעה, האָט ער זיך געפעדערט און איז געקומען צום מלך דער ערשטער, כדי זיינע אויגען זאָלען זיין פון די ערשטע, וואָס וועלען זעהן, וואָס עס וועט פאָרקומען ווען דער מלך וועט זיך דערוויסען, אַז דער פּראַגער רב האָט זיך גאָר אין דער גאנצער מעשה פארגעסען...

ווי נאָר אָבער עס איז געקומען די ריכטיגע צייט פון דער סעודה און אַלע הארען זענען שוין געווען פארזאמעלט אין דעם מלכ'ס פּאַלאַץ, אזוי איז אָנגעקומען דער פּראָגער רב און האָט זיי

אלעמען זעהר שעהן געבעטען, אַז זיי זאָלען מיט אים מיטגעהן, וואָרים אלץ איז שוין גרייט פאר דעם גרויסען קעניגליכען באַל.

האָט דער בייזער מיניסטער ניט אויסגעהאַלטען און האָט זיך אָנגערופען:

— וואוהין וועסטו אונז פירען? ! וואו וועסטו... אָבער דער שונא האָט ניט געקאָנט דערענדיגען זיינע רייד, וואָרים ער האָט זיך דערשראָקען פאַר דעם מלכ׳ס —בליקען און פאר דעם פראגער רב׳ס ליכטיגען פנים.

געהן זיי נאָכדעם אַלע מיט דעם גור אריה און ער פירט זיי איבערן שטאָט און ארויס פון שטאָט, צום טייך.

וואונדערען זיי זיך אודאי אַלע און קנייטשען מיט די אקסלען:

— פאר וואָס צום טייך?

— ווייל די לופט איז דאָרטען פריי?

— ווייל דאָס וואסער איז דאָרטען נאָס?

און דער בייזער מיניסטער זאָגט אין דער שטיל:

— דער איד וויל אפשר מיר זאָלען זיך דאָרט אוועקזעצען שלינגען די לעבעדיגע פיש פון טייך? !

און די לופט איז זיך דערוויייל געוואָרען פול מיט אָוועגט און דער הימעל האָט זיך דערווייל באדעקט מיט מחנות שטערען.

מיטאמאָל אָבער גיט זיי אַלעמען עפּעס ווי אַ מינע פאַר די אויגען.

קוקען זיי זיך אום — דערזעהען זיי — ווייט ארויף אויף די לאָנקעס, וואס פאַר דעם פראגער טייך, באווייזט זיך מיטאמאָל אַ צינדענדיגע ליכטיגקייט...

— וואָס זאָל דאָס זיין? !

— איז דאָס מיטאמאָל אזוי אַ שטערען געפאלען צו דער ערד? !...

די ליכטיגקייט האָט אָבער גענומען ווערען אלץ גרעסער און

ליכטיגער, ביז מיטאמאָל דערזעהען זיי, אז דאָס איז גאָר אַ גרויסער און רייכער פּאַלאַץ מיט גאָלדענע טויערען, מיט פּערעלמוטערנע טורעמס און אַלבאַסטערנע ווענט...

האָבען זיי זיך אודאי אַלע זעהר שטאַרק פארוואונדערט:

— סטייטש, וואו קומט דאָס אהער אין מיטענדערינען אַ פּאַלאַץ? און נאָך אזא רייכער און ליכטיגער!

דער פּראַגער רב אָבער געהט, און דער מלך מיט איהם, — געהען די איבריגע הארען נאָך. און ער פירט זיי אריין אינעווייניג, און זיי דערזעהען, אז עס איז טאקע אַ ריכטיגער פּאַלאַץ, מיט שווועלען פון געשלאָגענעם קופּער, מיט דילען פון געגאָסענעם זילבער, מיט ווענט פון עלפאַנטביין, מיט זעהר וואונדערליכע שניצערייען אויף זיי. און די טישען זענען געגרייט מיט וואונדערבארע כלים, וואָס זענען געשניצט און געגאָסען פון גאָלד און זילבער, פון דימענטען און פון אנדערע טייערע שטיינער. און אַ סך אויסגעפּוצטע דינער שטעהען גרייט צו דינען יעדען נאָך זיין פארלאַנג און באַגער.

קוקען זיי אַלע און גלויבען זייערע אויגען ניט, וואָרים זיי ווייסען, אז אזא מין רייכקייט און שעהנקייט, און אזויפיעל דינער, און אזא פּאַלאַץ קאָן נאָר אַ גרויסער מלך דערווייזען.

און ווען זיי האָבען זיך געזעצט צום טיש און זייערע בליקען זענען געפאַלען אויף די גאָפּעל, מעסערס און לעפעל, האָבען זיי דערזעהען, אז דאָס איז די ארבייט פון גרויסע מייסטער און זיי האָבען זיך דערויף שטאַרק געוואונדערט, אָבער מער פון אַליץ זענען זיי פארוואונדערט געוואָרען פון דעם זאַלצמעסטעל, וואָס איז געשטאַנען פאַר דעם מלך. דאָס זאַלצמעסטעל איז אינגאַנצען געווען פון איין גרויסען דימענט, און עס איז געשטאַנען פאַר'ן מלך און האָט געברענט מיט אַלערליי שטראַלען-

דיגע פאַרבען. און די ארבייט אויף דעם איז געווען אזא, אז כאַטש וועלטען אויסצופאַרען!

און דער מלך האַט גענומען דאָס שטראַלענדיגע זאַלצמעסטעל אין די הענט, כדי בעסער צו באַטראַכטען די גרויסע קונסט, וואָס דער שלייפער האַט אויף דעם ארויסגעוויזען. און נאָכדעם האָט ער דאָס געוויזען צו זיינע הארען. האָבען זיי דאָס אלע באַ־טראַכט און האָבען געשטוינט פון דער רייכקייט פון דעם דימענט און פון דער גרויסער חכמה, וואָס דער שלייפער האָט אין דעם אריינגעלייגט. און דער בייזער מיניסטער האָט זיך אָנגערופען:

— ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען אזא כלי געפינט זיך אין די אוצרות פון אונזער מלך. דאָס איז דאָך אליין אַן אוצר...

האָט זיך אָבער דער פּראגער רב גלייך אויפגעהויבען און געזאָגט:

— איך בעט אייך זעהר, עסט און טרינקט און לאָזט זיך וואוילגעהן. איר קאָנט זיך באַנוצען מיט אַלץ וואָס איר זעהט דאָ, נעמען אָבער פון דאַנען קאָנט איר ניט קיין זאַך...

נאָכדעם האָט מען זיי דערלאַנגט פון די בעסטע מאכלים, און פון די טייערסטע וויינען. האָבען זיי געגעסען און געטרונקען און זיך געלאָזט וואוילגעהן וויפיל זייער הארץ האָט געגלוסט.

נאָך דער סעודה האָט זיי דער פּראַגער רב ארויסגעפירט אין גאָרטען; האָבען זיי זיך ווידער גע׳חדוש׳ט! — וואָרים דאָס איז געווען א וואונדערבאַרער גאָרטען, איבער וועלכען עס האָבען זיך געשניטען א סך וועגען און וועגלעך צווישען וואונדערליכע בוימער און בלומען, וואָס זענען געווען פון אזוינע געשטאַלטען און פאַרבען, וואָס קיינער פון זיי האָט נאָך אזוינע אין זיין לעבענס־טאָג ניט געזעהן, און פאַרשידענערליי טייכלעך האָבען זיך געשלענ־געלט אין דעם גאָרטען. די טייכלעך זענען געווען געפלאַסטערט מיט קאַרעלען און פּערלשטיינער. און אין די טייכלעך זענען

אומגעשוואומען אזוינע וואונדערבארע פיש, און אויף די בוימער זענען געוואקסען אזוינע מינים פרוכטען, וואָס זענען גאָרניט גע־מאָלט אין דער גאנצער פראגער מדינה, און ניט אין קיינער פון די נאָהענטע מדינות. דאָס איז אַלץ געקומען פון אזא לאַנד, וואו קיי־נער פון די היגע מענשען האָט נאָך ביז איצט זיין פוס ניט גע־טראָטען.

און אזוי האָט דער מלך מיט זיינע הארען פארבראכט דעם גאנצען אָוונט פון דעם באַל אין גרוים פארגניגען, און זיי האָבען זיך די גאנצע צייט געפיהלט ווי אויף א גרויסען קעניגליכען באַל.

נאָכדעם אָבער ווי זיי האָבען זיך געזעגענט מיט דעם פראגער רב, האָט געטראָפען אזא מעשה:

אַלע האָבען זיך געזעגענט און זענען ארויס פון דער טיר און זענען אוועקגעגאנגען. ווען אָבער דער בייזער מיניסטער האָט זיך געזעגענט און האָט געוואָלט ארויסגעהן, האָט ער ניט גע־קאָנט. ווי נאָר ער איז געקומען צו דער טיר, האָט דאָס אים אזוי ווי געוואָרפען צוריק... און ער איז נאָכדעם געבליבען שטעהן פון דערווייטענס און האָט זיך ניט געקאָנט רירען פון אָרט.

אז די מיניסטאָרען האָבען דאָס דערזעהן, האָבען זיי גענומען טראכטען, אז דאָס רעכענט זיך מן הסתם דער פראגער רב אזוי אָפּ מיט אים, דערפאר וואס ער איז זיינער א שונא. האָבען זיי דאָס געמאָלדען צום מלך. האָט זיך דער מלך געווענדט צום פּראַ־גער רב, אז ער זאָל אים מוחל זיין. האָט דער פראגער רב זיך אָנגערופען צום מלך:

— אדוני מלך! איך בין דאָ גאָרניט שולדיג. מן הסתם האָט ער אין זיינע קליידער באהאַלטען א כלי וואס באַלאנגט צום פּאַלאַץ, און איך האָב דאָך פריהער געוואָרענט און געזאָגט: „עסט, טרינקט און לאָזט זיך וואוילגעהן, אָבער נעמען פון דאנען קאָנט איר ניט קיין זאַך.“

האָט זיך דער בייזער מיניסטער אודאי געמוזט מודה זיין,

אז ער האָט ניט געקאָנט ווידערשטעהן זיין גלוסטיגקייט צו דעם שעהנעם זאַלצמעסטעל. און ער האָט דאָס מיט גרויס חרפה גע־מוזט ארויסנעמען פון זיינע קליידער און איבערגעבען צום פראַ־גער רב. און ווי נאָר דער בייזער מיניסטער האָט אוועקגעגעבען דאָס שעהנע זאַלצמעסטעל, אזוי האָט ער שוין געקאָנט ארויס פון דער טיר. איז ער ארויס און אנטלאָפען.

און אז דער מלך האָט ווידער דערזעהן דאָס שעהנע זאַלצ־מעסטעל, האָט ער דאָס ווידער גענומען אין זיינע הענט און האָט דאָס ווידער גענומען באַטראַכטען, וואָרים עס איז דאָך געוועזן אזא גרויסער אַנטיק. דערביי אָבער איז דעם מלך איינגעפאַלען, אז ווען ער וואָלט געקאָנט מיטנעמען מיט זיך די דאָזיגע כלי, וואָלט ער דורכדעם געקאָנט געוואָר ווערען אַלץ וועגען דעם דאָזיגען פּאַלאַץ... האָט ער זיך אָנגערופען צום פראַגער רב:

— אפשר איז געמאָלט, אז דו זאָלסט דאָס מיר פארקויפען? איך וועל דיר פאר דעם געבען וויפיל דו ווילסט.

האָט זיך דער פראַגער רב אָנגערופען צום מלך:

— אדוני מלך, איך קאָן דאָס דיר ניט פארקויפען, וואָרים עס איז ניט מיינס. איך האָב דאָס אנטליהען. נאָר דו קאָנסט דאָס אָבער נעמען, ביז מען וועט דאָס מאָנען.

האָט זיך דער מלך זעהר געפרעהט מיט דעם, וואָס ער וועט דערווייל ביי זיך קאָנען האָבען די דאָזיגע וואונדערבארע כלי, וואָרים וואָס מער ער האָט אויף איר געקוקט, אַלץ מער האָט ער געזעהן, אז דאָס זאַלצמעסטעל איז די ארבייט פון א זעהר גרויסען מייסטער, און אַלץ מער האָט ער געפיהלט אז דורך דעם וועט ער אויסגעפונען דעם סוד פון דעם פאַלאַץ.

האָט דער מלך מיטגענומען דאָס זאַלצמעסטעל מיט זיך, האָט זיך זעהר שיין געזעגענט מיט׳ן פראַגער רב. און האָט אינ־איינעם מיט אַלע זיינע הארען פארלאָזט דעם פאַלאַץ.

יט.

און ווי נאָר דער פּראַגער רב איז געבליבען אליין אזוי איז ער גלייך אוועק דורכ'ן פּאַלאַץ, און ער איז צוגעקומען צו איינעם פון די אָפּגעלייגטע חדרים און האָט דאָרט אויפגעעפענט די טיר און האָט זיך אָנגערופען:

— שטעה אויף בערעל פּראַגער. עס איז שוין דער סוף פון די דרייסיג טעג...

האָט דער פארשלאָפענער און פאר'חלוש'טער בערעל פּראַגער גלייך געעפענט זיינע אויגען און מיט פארטריקענטע ליפען גע־נומען צעשראָקען רעדען:

— רבי, רבי, רבי!!

און ער האָט זיך געפּרואווט אויפהויבען און ניט געקאָנט.

איז דער רב צו אים צוגעגאנגען און אים אָנגענומען ביי דער האנט, האָט בערעל זיך גענומען פיהלען שטארקער און האָט זיך אויפגעהויבען.

האָט דער רב צו אים נאָכדעם געזאָגט:

— לייג אריין דיין האנט אין מיין גארטעל.

האָט בערעל אזוי געטאָן.

האָט דער פּראַגער רב גענומען געהן און בערעל פּראַגער האָט זיך אָנגעהאלטען אָן זיין גארטעל און איז אים נאָכגעגאנגען. און ווען זיי זענען אזוי ארויס פון דעם פּאַלאַץ האָט בערעל דערזעהן, אז דער שטערענרינג, וואָס דאָס שווארצע פערד האָט איבערגע־

לאָזט, הענגט נאָך ביז איצט ארום דעם פּאַלאַץ. און ווי נאָר דער פּראַגער רב האָט אריבערגעפירט דעם אָפּגעשוואַכטען בערלען אויף דער אנדערער זייט פון דעם שטערענרינג, אזוי האָט בערעל פּראַגער פאר זיך גלייך דערזעהן די שטאָט פּראַג.

דאָס הארץ האָט זיך גענומען פלאַטערדיג ווארימען אין בערלען:

רבי, דאָס איז דאָך פּראַג! מיר זענען דאָך גאָר טאַקע לעבען פּראַג. רבי, רבי!

— לאָז ניט אָפּ דעם גארטעל, בערעל. לאָז ניט אָפּ. — האָט דער רב אים מיטאמאָל גענומען וואָרענען.

האָט בערעל מיט דער האנט פעסטער אָנגענומען דעם גארטעל און האָט גלייך דערויף דערפיהלט, אז עפּעס האָט זיך מיטאמאָל זעהר ראַש אויפגעהויבען און ער קוקט זיך אום און דערזעהט, אז דער גאנצער פּאַלאַץ מיט דעם שטערענרינג האָט זיך אויפגעהויבען אין דער לופטען און האָט זיך גענומען פליהען און טראָגען און שווינדען הויך און ווייט.

— רבי, דער פּאַלאַץ, רבי! — האָט בערעל כמעט ווי אויס־געשריען. דער פּראַגער רב האָט אים דערויף גאָרניט געענטפערט, ער איז זיך געגאַנגען און בערעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן זיין גארטעל און איז אים נאָכגעגאַנגען.

ווען זיי זענען צוגעקומען צו די טויערען פון פּראַג האָט שוין גענומען ברעכען אויף טאָג. האָט זיך דער פּראַגער רב אויס־געדרעהט צום ברעג הימעל, וואָס האָט זיך גענומען רויטלען איבער די פעלדער און האָט מיט זיין שטעקען א וויז געטאָן אָן א זייט און געזאָגט:

— זעה נאָר, בערעל, קוק זיך איין. דו דערקאָנסט?

און ווי נאָר בערעל הויבט אויף זיינע אויגען אזוי דערזעהט ער, — דער גאנצער הימעל דערנעהענטערט זיך צו זיי, און דער

גאנצער שבת־שלאָס, מיט אלע זיינע וואונדערליכע פּאַלאַצען, מיט אלע זיינע גערטנער און בוימער און טייכען מיט אלע זיינע קוויי־טען, מיט אלע זיינע פינקלענדיגע טורעמס און זיילען און שפּיצען שטעהט פאר אים אין דעם ליכטיגען, נאָר וואָס אויפגעהענדיגען מאָרגענליכט.

— רבי — האָט זיך בערעל אָנגערופען א פארוואונדערטער — רבי, איך קוק, איך זעה, איך דערקאָן. דאָס איז דער וואונדערלי־כער שבת־שלאָס.

און גלייך דערויף האָט זיך לעבען איין זייט פון דעם שבת־שלאָס, דאָרט וואו דער הימעל איז נאָך געלעגען אין נאכט, באוויזען א לבנה־שלאָס מיט לבנה־פּאלאצען און לבנה־גערטנער, און צו דער צווייטער זייט פון דעם שבת־שלאָס זענען אויפגעשטאנען קריסטאָלענע פּאַלאַצען פון דעם לאַנד פון ריינקייט, און זיי האָבען שטיל געשימערירט און געגליהט אין דער נאַכט און אין דעם מאָר־גען אינאיינעם מיט די ליכטיגע שבת פּאַלאַצען און האָבען אזוי ווי גערופען און געצויגען בערלען צו זיך, און האָבען אים בארוהיגט, און האָבען געמאַכט גרינגער זיין געמיט און ליכטיגער זיין אויג.

— זיי וויסען — האָט זיך דאָ דער פּראגער רב אָנגערופען צו בערעל פּראגער — אז דער סם וואָס דאָס שווארצע פערד פון דעם עקדיש, דעם מזל פון חודש, האָט אריינגעלאָזט אין דעם מינדסטען פינגער פון דעם גייסט פון דעם שטערען שבתאי, וועט אים עסען און ברענען ביז אין דעם סוף פון די טעג, און ווען ער וועט אינגאנצען פאר׳סמ׳ט ווערען, וועט אויף דער וועלט דעמאָלט קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת. און דאָס אלץ וואָס דו זעהסט איצט פאר דיינע אויגען איז דיינס. דו, בערעל פּראגער, מיט דיין ריינעם אידישען הארץ, מיט דיין ריינעם אידישען גלויבען, מיט דיינע אידישע טואונגען האָסט דאָס פאר זיך אליין אלץ אויפגעבויט. און דאָס וועט פארבלייבען דיינס פון אייביג ביז אייביג, און אלץ

וואָס דו האָסט געזעהן אינעווייניג אין דעם שבת־שלאָס איז אָנ־געגרייט פאר דיר. אפילו דער ליכטיגער גרייז. ער איז דיין די־נער. און נאָך א סך גרויסע און ליכטיגע וואונדער זענען פאר דיר אָנגעגרייט אין די לבנה־פּאַלאַצען און אין די פּאַ־לאַצען פון ריינקייט, וואָס וואַרטען פאר דיר. זיי גרייט, בערעל.

און בערעל האָט דערפיהלט, אז ער ווערט אלץ לייכטער און ליכטיגער און ער האָט זיך אָנגערופען:

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט.

— איידער דער טאָג וועט פארגעהן וועסטו שוין זיין דאָר־טען, בערעל.

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט. — האָט בערעל פּראַ־גער געענטפערט ניט אראָפּנעמענדיג די אויגען פון די פּאַלאַצען.

און בערעל פּראַגער איז נאָכדעם געקומען אהיים און האָט צונויפגערופען זיין ווייב און זיינע קינדער, און האָט זיך מיט זיי געזעגענט, און האָט זיי געבענשט, און דער פּראָגער רב איז נאָכדעם געקומען מיט אַן עדה אידען און האָט מיט אים אָפּגעזאָגט ודוי, און האָט ביי אים נאָכדעם צוגענומען פון די הענט דעם קאַנטשיק. האָט זיך בערעל נאָכדעם גלייך אויסגעצויגען אין בעט. און ווען דער אָוונט איז געקומען איז ער שוין געווען צווישען זיינע פּאַלאַ־צען, און ער איז שוין געווען איינגעזאמעלט מיט זיין פאָלק.

כ.

און אין עטליכע וואָכען שפּעטער האָבען די גאַזעטען צו־טראָגען איבער דער גאַנצער וועלט, אַז אַ מלך פון אַזאַ און אַזאַ אַ לאַנד האָט צוגעגרייט אַ גרויסען באַל פאַר מלכים פון אַנדערע לענדער. פּלוצלינג אָבער האָט געטראָפען, אַז פּונקט אין דעם טאָג פון דעם באַל איז דער פּאַלאַץ, מיט'ן הויף, מיט די קנעכט און מיט אַלץ וואָס איז געווען פאַרגרייט פאַר דעם גרויסען באַל איז פאַרפאַלען געוואָרען און מען ווייסט נאָך ביז איצט ניט וואו ער איז געווען. אין עטליכע טעג אַרום איז דער פּאַלאַץ מיט'ן טייערען גאָרטען, מיט די קנעכט מיט די כלים צוריק געקומען, נאָר אָהן די שפּייזען און געטראַנקען און אָהן איינעם אַ ווילד פרעמדען, וואָס איז אָפּגעלעגען אין אַן אָפּגעלייגטען צימער פון דעם פּאַלאַץ דרייסיג טעג אין איינעם. די דינער דערצעהלען, אַז דער דאָזיגער ווילד פרעמדער מענש האָט זיך פּונקט דרייסיג טעג פאַר דעם באַל פון ערגעץ פּלוצלינג אָנגעטראָגען אויף אַ צווי־בערליכען פערד. דאָס צויבערליכע פערד איז מיט אַמאָל ניט ווייט פון דעם פּאַלאַץ געוואָרען ווילד און האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפען דעם רייטער און האָט זיך נאָכדעם ווי אַ בליץ אַ טראָג געטאָן אַרום דעם פּאַלאַץ און איז פאַרשוואונדען, איבערלאָזענדיג נאָך זיך אַ פינקלענדיגען רינג אַרום דעם פּאַלאַץ. די דינער האָבען דעם פרעמ־דען רייטער אַריינגעבראַכט אין פּאַלאַץ און האָבען אים גענומען מינטערען. ווען זיי האָבען אים דערמינטערט, האָט ער גענומען רע־

דען א זעהר ניט פארשטענדליכען לשון און איז נאָכדעם גלייך אריינ־געפאלען אין א אינערפלעט און איז שוין נאָכדעם אזוי אָפּגעשלאָ־פען די גאנצע צייט. און איצט ווען דער פּאַלאַץ איז צוריקגעקומען איז שוין דאָרט מער דער פרעמדער ניט געווען און אויך דער פינק־לענדינגער רינג איז פארשוואונדען. נאָר קיין זאך טוט דעם מלך פון יענעם און יענעם לאַנד ניט אזוי באַנג ווי דאָס, וואָס א זאַלצמעסטעל, געשניטען פון איין דימענט, איז פארפאלען געוואָ־רען. וואָרים די סמנים און די קוויטען אויף דעם זאַלצמעסטעל זענען פארטראכט געוואָרען מיט גרויס חכמה., און דער וואָס האָט דאָס געשליפען איז דער גרעסטער מייסטער אין דער וועלט. און דאָס זאַלצמעסטעל איז דאריבער אזא טייערע כלי, וואָס קאָן גאָר אין דער וועלט ניט געמאָלט זיין.

און אז די דאָזיגע נייעס איז אָנגעקומען צום פראַגער מלך, האָט ער דאָס גלייך געלאָזט וויסען דעם פּראַגער רב.

האָט אים דער פּראַגער רב דערקלערט, אז דער פרעמדער, דאָס איז געווען בערעל פּראַגער, א איד א תמים, וואָס איז געווען אויף א זעהר וויכטיגער שליחות, און עס האָט מיט אים א גרויס אומגליק געטראָפען, פונקט אין דער מינוט וואָס דו, גרויסער מלך, האָסט צו מיר געגומען רעדען וועגען באַל. האָב איך שוין פאר איין וועג אי א פּאַלאַץ פאר'ן באַל אויפגעזוכט, אי דעם אידען געראַטעוועט. און דאָס זאַלץ מעסטעל דאַרפסטו, גרויסער מלך, אודאי אָפּשיקען צוריק.

האָט דער מלך אזוי געטאָן, און ער האָט אינאיינעם מיט דעם זאַלצמעסטעל אויך מיטגעשיקט א בריף צו יענעם מלך. און אין דעם בריף האָט ער אים געשריבען די גאַנ־צע מעשה, ווי אזוי זיין בעל יועץ, דער גרויסער חכם, דער פּראַגער רב, דער גור אריה, וואָס איז א איד און א גרויסער צדיק, האָט דאָס איבערגעטראָגען דעם גאַנצען פּאַלאַץ צוליב דעם באַל, וואָס ער האָט צוגעזאָגט צו מאכען פאר אים און פאר זיינע הויפהאַרען,

און ווי אזוי ער האָט שוין אינאיינעם געראטעוועט א פּראגער אידען, וואָס איז געוועזן אויף א גרויס שליחות. און ווי אזוי ער האָט זיי טאקע געזאָגט ביי דעם באַל, אז מען זאָל פון דעם פּאַלאַץ ניט נעמען קיין שום כּלי, וואָרים עס איז ניט זיינס. ער האָט דאָס אנטליהען און ער דאַרף דאָס צוריק אומקערען. נאָר אזוי ווי איך, דער מלך פון פּראָג, האָב פּאָרט געוואָלט וויסען, ווער איז דאָס דער, וואָס פארמאָגט אזא רייכען און שעהנעם פּאַלאַץ, האָב איך זיך אומיסטען פאר זיך אנטליהען דעם גרויסען אַנטיק, דאָס וואונדערבארע זאַלצמעסטעל, וואָרים איך בין געוועזן זיכער, אז דער וואָס האָט איינמאָל געהאַט אזא טייערע כּלי וועט זי נאָכדעם זיכער ארומזוכען איבער דער גאנצער וועלט, ביז ער וועט זיך געפינען. און איצטער, אז איך ווייס שוין ווער דאָס איז, שיק איך דיר צוריק דיין וואונדערבאר זאַלצמעסטעל. — אודאי מוזטו דאָרט האָבען א זעהר גרויסען מייסטער אין דיין לאַנד, אז ער האָט פאר דיר געקאָנט אויסשניידען אזא וואונדערליכע כּלי ווי די דאָזיגע, אָבער נאָך פיעל גרעסער זענען די וואונדער וואָס מיין בעל יועץ, דער איד, דער גור אריה, וואָס איז דער רב פון מיין קעניג שטאָט פּראָג קאָן באווייזען.

און דער פּראגער רב איז נאָכדעם ביי דעם מלך פון פּראָג געוואָרען נאָך פיעל חשוב׳ער, ווי פריהער.